

Strijd tegen de mensenhandel

Analyse vanuit het slachtofferperspectief

December 2004

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Hoe deze publicatie bestellen?

Deze publicatie bestaat in het Nederlands en in het Frans

De kostprijs bedraagt 5 €+ 2,73 € verzendkosten.

U kan deze publicatie bestellen bij de Directie-Generaal Externe Communicatie:

- ❖ door overschrijving op rekeningnummer 679-2003650-18
- ❖ per e-mail: shop@belgium.fgov.be

Vermeld duidelijk: “rapport mensenhandel december 2004”, de gewenste taal en het aantal exemplaren.

U kan deze publicatie ook afhalen in het Informatiecentrum van de Directie-Generaal Externe Communicatie. Het Informatiecentrum is van maandag tot vrijdag doorlopend open van 9 tot 16 uur.

Directie-Generaal Externe Communicatie – Informatiecentrum
Regentlaan 54 – 1000 Brussel – tel: 02/514 08 00

Deze publicatie vindt u ook terug op onze website: <http://www.diversiteit.be>

DEZE PUBLICATIE IS GEDRUKT OP GERECYCLEERD PAPIER

INHOUDSTAFEL

Algemene inleiding.....	3
I. SMOKKELNETWERKEN VANUIT CHINA EN IRAN	5
1. Chinese triade en mensensmokkel	6
1.1. Chinese mensensmokkel.....	7
1.1.1. Chinese migratie: een historisch, complex en mondiaal fenomeen	7
1.1.2. Smokkelorganisaties.....	8
1.1.3. Modus operandi.....	9
1.1.4. Trafiekroutes	11
1.1.5. Chinese triades.....	12
1.2. Slachtofferprofiel.....	14
1.3. Dossieranalyse	17
1.3.1. Dossier Chinese triade.....	18
1.3.2. Albanees netwerk	20
1.3.3. Conclusies rond Albanese en Chinese dossiers	23
1.3.4. Verwante dossiers via telefoon- en slachtofferanalyse.....	24
1.3.5. Verwante dossiers via slachtofferanalyse.....	25
1.4. Bijlage.....	26
2. Mensensmokkel uit Iran naar België	29
2.1. Iraanse migratie, een algemeen overzicht van de migratiedynamiek.....	29
2.2. Smokkelnetwerken	31
2.3. Rekrutering en sociale netwerken.....	34
2.4. Dwang- en controlemechanismen.....	34
2.5. Smokkelroutes en modus operandi	36
3. Besluiten	40
3.1. Crimineel systeem blijft draaien	40
3.2. Noodzaak tot een geïntegreerde financiële netwerkanalyse	40
3.3. Beleid op twee niveaus	42
3.4. Subcommissie mensenhandel als forum noodzakelijk.....	42
II. HANDEL IN MINDERJARIGEN	47
1. Context	47
2. Internationaal wetgevende kader	48
3. Europese wetgevende kader	54
3.1. Raad van Europa.....	54
3.2. Europese Unie.....	55

4.	Belgisch kader	57
4.1.	Bestrafing van de daders	57
4.2.	Opvang en verblijf van minderjarige slachtoffers van deze handel	58
4.2.1.	Verzamelen van betrouwbare en precieze gegevens: een hardnekkige leemte	58
4.2.2.	Aantal en profiel van de minderjarige slachtoffers	59
4.2.3.	Opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel	62
4.2.4.	Voogdij over NBMV slachtoffers van de mensenhandel	68
4.2.5.	Het verblijf van minderjarige slachtoffers van de mensenhandel	73
	Conclusies	78
III.	OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK 2003	81
	Inleiding	81
1.	Procedure	82
1.1.	Regelmatigheid van de cameraobservaties: dossier Chinese triades	82
1.2.	PV's waarop de hoedanigheid van beëdigd vertaler van de gevorderde tolken niet vermeld staat	85
2.	Mensensmokkel	89
2.1.	Chinese triades	89
2.2.	Uitbesteding aan een Albanees netwerk	92
2.3.	Internationaal Albanees netwerk	93
2.4.	Zaak Wexford	96
3.	Economische uitbuiting	98
3.1.	Fruitpluk	98
3.2.	Bloemenverkoop	98
3.3.	Bedelarij	99
3.4.	Meedrinkzaak	99
3.5.	Sorteeratelier voor tweedehands kledij	100
3.6.	Vervaardiging en verkoop van ambachtelijke voorwerpen	101
4.	Seksuele uitbuiting	102
	Conclusies	104
IV.	NAAR EEN NIEUWE INTERDEPARTEMENTALE	105
1.	Interdepartementale Coördinatiecel bestrijding van de internationale mensenhandel...	105
2.	KB betreffende de bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel	106
2.1.	De Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensenhandel en mensensmokkel	107
2.2.	Het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (IAMM)	108
2.3.	Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding	109

ALGEMENE INLEIDING

Net zoals in vorige jaarverslagen proberen we ook dit jaar weer een aantal concrete onderwerpen te behandelen en onder de aandacht van een ruimer publiek te brengen die ons inziens een nieuw of een ander licht kunnen werpen op de bekende thema's mensenhandel en mensensmokkel. Beide fenomenen evolueren immers voortdurend en inzichten die vandaag nog gelden, kunnen morgen door de concrete feiten op het terrein al achterhaald zijn. Om te kunnen inspelen op deze nieuwe trends en om een adequaat beleid te kunnen uitstippelen is er een wil nodig om bestaande inzichten en analyses af en toe in vraag durven te stellen. Het is pas immers door een voortdurende kritische reflectie dat we vooruitgang kunnen boeken in dit domein en zo het veelgeprezen 'Belgische model inzake bestrijding van mensenhandel en opvang slachtoffers' verder kunnen verfijnen en aanpassen aan de realiteiten op het terrein. Een open dialoog tussen alle betrokken partners is hiervoor een absolute noodzaak. Dit in het belang van de slachtoffers. Met onze jaarverslagen willen we hier alvast een constructieve bijdrage toe leveren.

Tezelfdertijd vormen deze thema's de belangrijkste assen waarrond de cel mensenhandel binnen het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding zich de volgende jaren wil organiseren: mensenhandel, mensensmokkel, rechtspraak en wetgeving, dossieranalyse en slachtofferprofielen.

In een eerste deel bestuderen we de Chinese en Iraanse smokkelnetwerken. Deze zijn vanuit de optiek van de mensensmokkel belangrijk omwille van vier redenen: 1) de aanwezigheid van een reële migratiedynamiek in beide landen; 2) het georganiseerd karakter van de smokkel vanuit China en Iran en de flexibiliteit waarmee criminele structuren zich kunnen aanpassen aan veranderende wetgevingen en politionele technieken; 3) de details waaruit duidelijk blijkt waarom sommige smokkelslachtoffers omwille van een brutaal misbruik van hun preciaire situatie ook als slachtoffers mensenhandel moeten beschouwd worden en 4) de analyse van de rechtspraak die ons het belang van gedetailleerde slachtofferverklaringen leert voor het verloop van de rechtsgang en voor ons inzicht in de aard van de netwerken die zich bezighouden met grootschalige internationale mensensmokkel. Met onze keuze van deze twee landen willen we in geen geval deze nationaliteiten stigmatiseren.

In een tweede deel behandelen we de problematiek van de kinderhandel en de niet-begeleide minderjarigen die slachtoffer zijn van mensenhandel. Een onderwerp dat de laatste maanden niet uit de actualiteit te branden was. Ontelbare persartikelen, colloquia en studies werden aan deze problematiek gewijd. In dit kader geven we een evaluatie van de bestaande Belgische regelgeving en geven we een overzicht van de situatie op Europees en internationaal niveau, op het niveau van de vervolging van de daders als van de opvang- en begeleidingsstructuren die werden opgericht. Omdat de problematiek van minderjarige slachtoffers mensenhandel niet los gezien kan worden van het vraagstuk van de niet-begeleide minderjarigen in het algemeen, bespreken we de stand van zaken in dit dossier en behandelen we de laatste evoluties. Tenslotte worden er enkele denkpijpen met betrekking tot dit thema meegegeven.

In het derde deel volgt, ondertussen bijna traditioneel, een analyse van recentste rechtspraak op het vlak van de toepassing van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en de kinderpornografie. Ditmaal met een bijzondere aandacht voor de gerechtelijke procedures. Immers, een permanente analyse van de rechtspraak is een prioriteit voor het Centrum.

Afsluitend behandelen we de nieuwe structuur die sinds de publicatie van het KB ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel in voege is¹. Ten behoeve van de lezer doen we dit aan de hand van een korte historische schets van de coördinatiestructuren die de voorbije jaren werden opgezet. Wij hopen dat deze verschillende organen een nieuwe impuls kunnen geven aan de coördinatie tussen de verschillende diensten en instellingen betrokken bij dit beleid. Het Centrum zal alleszins in deze zijn verantwoordelijkheid opnemen.

Wij vinden het belangrijk dat een jaarverslag ook kan dienen als een werkinstrument voor zij die met de thematiek bezig zijn en hopen dan ook met dit deel een nuttige bijdrage te leveren.

Eliane Deproost
Adjunct-directrice

Jozef De Witte
Directeur

¹ BS, 28 mei 2004

I. SMOKKELNETWERKEN VANUIT CHINA EN IRAN

In dit deel bestuderen we in verschillende hoofdstukken de mensensmokkel vanuit China en Iran en de rol van de smokkelnetwerken binnen dit proces. Hierbij wordt hun structuur, hun rekruteringsmethode en modi operandi bekeken.

De gebruikte methodiek voor deze studie is de dossieranalyse van zowel een aantal vertakte gerechtelijke dossiers en de databank mensenhandel binnen het CGKR. Deze gegevens werden aangevuld met gegevens uit de bestaande literatuur.

Op basis van een analyse van zes vertakte gerechtelijke dossiers met Chinese slachtoffers, waarin het CGKR zich burgerlijke partij gesteld heeft, wordt het functioneren van het smokkelnetwerk bestudeerd.

Een belangrijke vaststelling uit deze case is dat het crimineel systeem blijft functioneren en zelfs de mogelijkheid krijgt zich aan te passen. Alleen het 'smokkelpersoneel' moet vervangen worden omwille van de aanhoudingen. Het safehouse blijft behouden. Een aantal dezelfde Chinese slachtoffers duiken opnieuw op bij verschillende andere transporten en onderscheppingen door de politie.

Hierbij werd ook voor de eerste maal gebruik gemaakt van de slachtofferdatabank mensenhandel van het CGKR om een slachtofferprofiel met een aantal typische kenmerken samen te stellen.

Een gemeenschappelijk kenmerk van de Chinese en Iraanse smokkelnetwerken is de flexibiliteit van de netwerken, die niet op een hiërarchische piramidale wijze georganiseerd zijn maar bestaan uit verschillende horizontale netwerkjes met een internationale coördinatiestructuur. De netwerkjes hoeven niet etnisch georiënteerd te zijn en werken samen op basis van onderlinge uitbestedingen. Deze netwerkjes kunnen de vorm aannemen van criminele organisaties die op verschillende fronten actief zijn, waaronder drugtransport en het leveren van valse documenten én vertakkingen hebben in het economische leven in verschillende landen.

Een belangrijk rekruteringskanaal in het herkomstland vormen de sociale netwerken van kennissen, familie en mond-aan-mond reclame. De sociale connectie is belangrijk omdat het een quasi automatische vertrouwensband vormt tussen trafikant en slachtoffer. Hoe verder het slachtoffer in de smokkelketen opschuift, hoe meer de sociaal-etnische band tussen het slachtoffer en de trafikant verdwijnt.

Zowel voor de Chinese als de Iraanse smokkelnetwerken blijken valse documenten een belangrijke modus operandi te zijn voor illegale migratie.

Bij de meeste slachtoffers was er sprake van geweldpleging en bedreigingen door de trafikanten. Wegens deze bedreigingen tegenover henzelf en hun familie hadden enkele slachtoffers angst om een verklaring af te leggen.

Deze details geven een duidelijker beeld waarom sommige smokkelslachtoffers omwille van een extensief misbruik van hun precaire situatie ook als slachtoffers mensenhandel moeten beschouwd worden.

1. **Chinese triade en mensensmokkel**

In 2003 heeft het Centrum zich burgerlijke partij gesteld in zes dossiers van eenzelfde Chinese triade die samenwerkte met een Albanese netwerk. Deze Albanese trafikanten waren ook betrokken in illegale drugshandel. Reeds in één van onze vorige jaarverslagen² over de beeldvorming van mensenhandel zijn we nader ingegaan op de Chinese triades en hun activiteiten in België.

Aan de hand van enkele concrete dossiers en de algemene literatuur over criminele organisaties en illegale mensensmokkelnetwerken wordt deze beeldvorming scherper bijgesteld. Om inzicht te verwerven in de complexe werking van mensensmokkel door criminele organisaties is netwerkanalyse onontbeerlijk, zoals bleek in het vorig jaarrapport. Zo beschikt de triade, die in dit jaarrapport behandeld wordt, over verschillende vertakkingen en is verweven met meerdere dossiers.

In juni 2004 werd nog een nieuw dossier geopend tegen de triade waarbij de woordvoester van het parket verklaarde dat er sterke aanwijzingen zijn dat de criminele organisatie haar plaatselijke leiding in België, die in februari 2004 veroordeeld werd, onmiddellijk vervangen heeft door een andere³. Het Centrum heeft zich ook in deze vertakte dossiers burgerlijke partij gesteld. Zoals eerder aangestipt komt het belang van een integrale netwerkanalyse in dit dossier met al haar aanverwante vertakkingen prominent tot uiting.

Uit deze case blijkt duidelijk dat het criminele systeem blijft functioneren. In een aantal gerechtelijke nevendossiers duiken sommige Chinese slachtoffers opnieuw op bij verschillende andere transporten en onderscheppingen door de politie. Hetzelfde safehouse blijft operationeel, zelfs nadat de politie er bij een vroegere huiszoeking illegalen had gevonden. In een vergelijkbaar dossier in het Brusselse gingen de Chinese slachtoffers na de afhandeling van hun dossier bij de Dienst Vreemdelingenzaken, waarbij ze een bevel kregen om het grondgebied binnen de vijf dagen te verlaten, onmiddellijk terug naar het pand waar ze enkele uren daarvoor opgepakt waren.

Daarnaast toont een analyse van deze dossiers ook aan dat het criminele netwerk zich aanpast aan de omstandigheden en anticipeert op de gebruikte politionele onderzoekstechnieken. Zo werd aan de handlangers duidelijk opgedragen om belangrijke contactpersonen niet meer via GSM of telefoon te contacteren maar hen slechts enkel via direct persoonlijk contact te informeren. Een andere algemene regel bepaalde dat als een handlanger opgepakt wordt, alle andere betrokkenen van het netwerk onmiddellijk hun GSM-nummer moeten veranderen.

Criminele organisaties passen dergelijke contrastrategieën reeds lang toe maar in dit dossier bleek uit de verklaringen van de verdachten dat de interne criminele hiërarchie deze maatregelen had opgelegd en dat ze strikt moesten nageleefd worden.

² *Jaarverslag mensenhandel, Beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak*, CGKR, mei 2001

³ Het Nieuwsblad, 11/06/2004

1.1. Chinese mensensmokkel

Om het fenomeen van de Chinese mensensmokkel beter te begrijpen en dus efficiënter te kunnen bestrijden, is het aangewezen een ruimer kader te schetsen, alvorens over te gaan tot een rigoureuze netwerkanalyse van enkele concrete dossiers.

1.1.1. Chinese migratie: een historisch, complex en mondiaal fenomeen

De Chinese migratie, ook de Chinese diaspora genoemd, is één van de oudste migraties⁴.

Er zijn drie golven geweest:

- de eerste golf in de 15de eeuw naar Zuidoost Azië
- de tweede golf in de 2de helft van de 19de eeuw, naar Zuidoost Azië maar ook Australië en Californië
- migratiedruk blijft toenemen in de 20ste eeuw en vooral in de 2de helft.

Het betreft een complexe migratie in de zin van diversiteit op het vlak van sociale klasse, opleiding, gender, de regio van herkomst en mondiaal verwijzend naar talloze bestemmingslanden. De traditionele regio's van herkomst zijn de zuidelijke provincies: Guangdong, Zhejiang en Fujian. Ook Hong Kong en Taiwan hebben bijgedragen tot de Chinese diaspora.

De Chinese migratie naar Europa⁵ en de migratie naar België in het bijzonder is schaars gedocumenteerd⁶. De eerste golf situeert zich in de jaren 20 en 30 toen Chinese zeelieden hun geluk beproefden in één of andere Belgisch haven. Het ontstaan van een Chinese gemeenschap, die zo een 30.000 mensen telt, is een fenomeen, dat zich voltrok eind jaren 50, 60 tot aan de migratiestop in 1974. Vanaf midden de jaren 80 en in 1990 heeft België zoals de ons omringende landen te maken met het verschijnsel van de illegale migratie uit Fujian, Zhejiang en Dongbei (noordoosten van China). De Chinezen die het onderwerp uitmaken van dit rapport, behoren tot de derde golf. Voor meer informatie en een analyse van de huidige Chinese illegale migratie, hun socio-economisch profiel en hun motivatie om te migreren, verwijzen we naar de *Background paper over de Chinese migratie naar België/Europa* van het Centrum.

Op wereldvlak wordt het aantal Chinezen dat buiten China leeft, geschat op 33.3 miljoen: 25 miljoen (77.3%) leeft in Zuidoost Azië, 3.8 miljoen (11.6%) leeft in Noord Amerika en 2.8 miljoen in Europa (8.4%)⁷.

⁴ PAN, Lynn (ed.), *Encyclopaedia of the Chinese Overseas*. Richmond, Curzon Press, 1998.

⁵ PIEKE (Frank) en BENTON (Gregor), *The Chinese in Europe*. Londen, Macmillan, 1998.

⁶ PANG (Ching Lin), *Tussen inpassing en identiteit*, Leuven, HIVA, 1993; Pang (Ching Lin), From "Invisible" to Unwanted Immigrants? The Chinese Communities in Belgium, *Journal Migration* (Berlijn), n°. 33/34/35.

⁷ LI (Peter), *Chinese Diaspora in Occidental Societies: Canada and Europe*. Paper voorgesteld op conferentie "Recasting European and Canadian History, National Consciousness, Migration, Multicultural Lives", Bremen (Duitsland), 18 - 21 mei 2000.

Wat documentlozen betreft, zijn er wereldwijd 20 miljoen migranten zonder wettelijke documenten. Hoewel er geen éénduidend, laat staan accuraat, cijfer bestaat omtrent illegale Chinezen, is de algemene trend dat de Chinezen een belangrijke groep uitmaken onder de documentlozen⁸.

In het jaarrapport van 2002 van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Landelijk Parket van Nederland wordt volgend beeld geschetst over deze Chinese mensensmokkel. Migratie als overlevingsstrategie van de familie vormt van oudsher de basis van de Chinese diaspora. De huidige illegale migratie dient in deze context geplaatst te worden. Diverse generaties van families uit deze streken bevinden zich buiten China. Van jongeren verwachten de ouders dat ze naar het buitenland zullen gaan en hun kans wagen om meer geld te verdienen ter ondersteuning van de familie. Het familielid dat zich in het buitenland heeft gevestigd, geniet veel prestige bij de thuisgemeenschap. Het probleem is dikwijls dat de illegale Chinese migrant die ergens ver weg in 'een beloofd land' zit maar in realiteit in een precaire situatie moet trachten te overleven, zich geen gezichtsverlies ten aanzien van zijn familie kan veroorloven⁹. Een familielid dat hulp vraagt om te kunnen emigreren, zal ook altijd gestimuleerd worden door zijn directe omgeving. In het concrete dossier van de Chinese triade, waarin het Centrum zich burgerlijke partij gesteld heeft, verklaarde één van de slachtoffers bijvoorbeeld dat zijn familie zijn borg aan de trafikanten betaald heeft om te vertrekken. Dit blijkt ook uit de diepte-interviews met illegale Chinezen in gesloten centra¹⁰.

1.1.2. Smokkelorganisaties

De smokkelnetwerken worden gecontroleerd door criminele syndicaten maar het zijn geen piramidale hiërarchische kartels zoals de drugkartels¹¹. De smokkelgroepen zijn dikwijls verschillende kleine netwerken die afhankelijk zijn van subcontracting wat de verschillende diensten en de geselecteerde trafiekroute betreft. Volgens het IOM kunnen ze best beschouwd worden als autonome, gestructureerde organisaties die bestaan uit flexibele samenwerkingsverbanden tussen verschillende triades in de *streek van oorsprong* en criminele organisaties en bendes in het *land van bestemming* waarbij corrupte overheidsambtenaren en legitieme firma's bij betrokken kunnen zijn. Door de flexibele aard van deze netwerken en de verschillende Chinese dialecten is het heel moeilijk om deze los gestructureerde organisaties te infiltreren en er inzicht in te krijgen¹².

Bepaalde functies worden ook uitbesteed. Voor het transport van de slachtoffers via de autosnelwegen tijdens het laatste deel van het reistraject wordt regelmatig beroep gedaan op Albanese criminele netwerken.

⁸ Migration News, 3/2001

⁹ *Mensensmokkel in beeld 2000-2001*, Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Landelijk Parket Rotterdam, najaar 2002

¹⁰ *Chinese migratie naar België/Europa*, CGKR, 2004, Background paper

¹¹ CHIN (Ko-Lin), *Smuggled Chinese: Clandestine Immigration to the United States*, Temple University Press, Philadelphia, 1999

¹² SKELDON (Ronald), *Myths and Realities of Chinese Irregular Migration*, IOM Migration Research Series 1/2000

Tussen deze los gestructureerde netwerkjes bestaat er wel een coördinatiestructuur. Zo bleek uit een onderzoek van het IOM dat twee verschillende groepen van Chinese illegalen met een verschillende bestemming onderweg met elkaar vermengd en gedwongen werden om samen verder te reizen¹³. In de dossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij gesteld heeft, blijkt er overduidelijk een soort coördinatiestructuur te bestaan. Zowel in het Chinees als in het Albanees dossier zit een centraal gsm-nummer van een organisatie in China die de transporten regelt.

In de literatuur wordt een Chinees smokkelnetwerk omschreven als een draak van verschillende netwerkjes met verschillende functies die vervuld moeten worden¹⁴. Hiertussen bestaat er geen verticale hiërarchie maar wel een duidelijke horizontale werkverdeling.

De organisatoren of de grote slangenkoppen leven meestal buiten China. Ze investeren financieel in de smokkeloperaties en hebben een zicht over de hele operatie maar zijn niet gekend door diegenen die gesmokkeld worden.

De kleine slangenkoppen of ronselaars zijn in China operationeel en fungeren als tussenpersoon tussen de grote slangenkoppen en de slachtoffers die gesmokkeld worden. Ze zijn verantwoordelijk voor het screenen en het ronselen van klanten en regelen hun afbetalingen.

Daarnaast zijn er nog transporteurs, begeleiders en bewakers werkzaam¹⁵.

Corruptie is in dit proces onontbeerlijk. Een Nederlandse antropoloog van Turkse afkomst die vroeger zelf smokkelslachtoffer geweest is, omschrijft het als volgt: *“Een smokkelorganisatie moet om goed te kunnen functioneren stevig geworteld zijn in de vertrek-, doorvoer- en bestemmingslanden. In de betreffende landen moet ze een grondige kennis hebben van de regelgeving en van het staatsapparaat zelf. Voor een smokkelorganisatie zijn goede contacten met ‘de zogenaamde bovenwereld’ van cruciaal belang.”*¹⁶

1.1.3. Modus operandi

Er worden verschillende types van modi operandi onderscheiden die gebruikt worden in de Chinese illegale migratiestromen.

Een bekende methode is het gebruik van een toeristenvisum via reisbureaus of touroperators. Ondanks de boetes en de borgstortingen aan de ambassades kent dit nog steeds succes¹⁷.

¹³ 'Understanding migration between China and Europe', IOM, *International Migration*, vol 41(3) special issue 1/2003,

¹⁴ CHIN (Ko-Lin), in David KYLE en Rey KOSLOWSKI (eds), *Global Human Smuggling*, 2001, uiteenzetting van S. Zhang in colloquium te Gent, 25/01/01

¹⁵ CHIN (Ko-Lin), in David KYLE en Rey KOSLOWSKI (eds), *Global Human Smuggling*, 2001, uiteenzetting van S. Zhang in colloquium te Gent, 25/01/01

¹⁶ AKINBINGOL (Faruk), *Knooppunt Istanbul, Mensensmokkel via Turkije*, Meulenhof, 2003.

¹⁷ 'Understanding migration between China and Europe', *Op .cit.*

In het tweede type van illegale migratie verlaat de migrant China op legale wijze maar verandert onderweg zijn identiteit en wordt in het transitland een illegale migrant¹⁸. De meeste Chinezen verlaten het land op een legale wijze met hun echt paspoort maar in het transitland krijgen ze vervalste paspoorten of visa. Op de eindbestemming worden meestal de valse documenten teruggegeven of afgenomen en eindigt de reis zonder papieren. Diverse illegale bedrijven in China hebben zich gespecialiseerd in het regelen van papieren. De kwaliteit van de vervalste documenten is professioneel hoog. Vaak worden hierbij namen gebruikt van bestaande Chinezen die niet of nauwelijks reizen.

Een andere methode van illegale migratie is het verkrijgen van een toeristenvisum voor een verre 'visumzachte' bestemming zoals Cuba, Suriname, Nigeria, Mauritanië, Guinee, Ghana, Togo, Senegal, Armenië, Wit-Rusland, Syrië, Jordanië en Egypte waarvoor een tussenlanding vereist is, liefst op een luchthaven in het Schengengebied. Tijdens deze tussenlanding wordt getracht het land illegaal binnen te treden, asiel aan te vragen of een afwijkende reisroute te nemen. Meestal zijn het kleine groepjes van twee tot vijf personen in gezelschap van een begeleider. De reizigers hebben slechts lichte handbagage bij zich.

Nog een bekende methode die door Chinezen gebruikt wordt bij illegale migratie is het aanvragen van visa voor een zakenreis op uitnodiging van een firma in het land van bestemming. Met het legaal verkregen visum kunnen Chinese migranten voor een bepaalde tijd in het buitenland verblijven maar keren nadien niet meer terug. In het jaarrapport georganiseerde misdaad 1998 werd hiervoor reeds verwezen naar een onderzoek van de Staatsveiligheid: *“De Veiligheid van de Staat heeft via een onderzoek kunnen aantonen dat de Chinese criminele organisaties in België wettelijke naamloze vennootschappen oprichten die als dekmantel dienen om nevenactiviteiten te ontwikkelen. In de praktijk wordt de vennootschap al dan niet rechtstreeks gebruikt om zakenrelaties te onderhouden en dient zij om buitenlandse delegaties met een geldig zakenvisum legaal te ontvangen. Het is vaak voorgekomen dat vermeende leden van deze delegaties in België bleven na het verstrijken van de geldigheidsduur van hun visum. Deze vennootschappen worden eveneens opgericht om vermogenswinsten af te schermen van mogelijke vervolgingen door de Volksrepubliek China of, meer in het algemeen, om Chinese kapitaalvlucht naar het buitenland mogelijk te maken.”*¹⁹

Tijdens een werkbezoek bij de ambassade in Sjanghai van de subcommissie mensenhandel van de Senaat bleek dat in de praktijk 85 % van de visa bestemd zijn voor zakenlui waarvan er slechts enkele vals zijn. Maar omwille van de corruptie in China bij het laagste niveau van de administratie is het wel erg makkelijk om tegen betaling een officieel gewettigd document te verkrijgen²⁰.

Het aanvragen van studentenvisa wordt ook veel gebruikt bij illegale migratie. Volgens de gegevens van de ambassade in Sjanghai wordt er het vaakst gefraudeerd met studentenvisa. *“Zo zijn er hele groepen jonge meisjes uit eenzelfde dorp die zich aanmelden om naar dezelfde school in België te gaan, terwijl zij niet eens weten wat er onderwezen wordt. Met deze fraude tracht men massaal werknemers te versassen om ze illegaal te werk te stellen.”*²¹

¹⁸ *Idem*

¹⁹ Jaarrapport georganiseerde misdaad 1998, justitie

²⁰ Senaatsdocument 2-1018/1, mensenhandel en visa fraude, subcommissie mensenhandel

²¹ Senaatsdocument 2-1018/1, mensenhandel en visa fraude, subcommissie mensenhandel

Recente gegevens van de federale politie bevestigen dat er in het Aziatische milieu vooral met studentenvisa gefraudeerd wordt. Hiervoor zijn er enkele kleinere of eenmansbedrijven actief in de studentenmilieus. Ze organiseren voor potentiële studenten inschrijving en verblijf in België. Naast het onrechtmatig gebruik van studentenvisa dient ook onderstreept te worden dat sinds het einde van de jaren 70 een gestage toename is vast te stellen van de migratie van Chinese studenten, navorsers en hogeschoolden. Dit heeft te maken met de modernisering van de Volksrepubliek China, die sindsdien en zeker sinds de toetreding tot de WHO een enorme industriële revolutie ondergaat en één van de snelst groeiende wereldeconomieën is geworden. Sinds 1978 hebben er naar schatting 500.000 Chinezen in het buitenland gestudeerd, waarvan 20% in Europa²². Hun aandeel in Europa groeit gestaag, vooral in Engeland, Duitsland en Frankrijk. Ook België kent een enorme opgang vanaf 2002.

Volgens rapporten van de staatsveiligheid zijn bij de Chinese netwerken ook de schijnhuwelijken in trek.²³ Er is echter meer fact-finding, opsporing en onderzoek nodig om het fenomeen op objectieve wijze in kaart te brengen.

Sommige Chinezen zijn bereid om heel veel te ondergaan in hun poging om illegaal te immigreren. Zo berichtte het politietijdschrift 'mensenhandel' in november 2003 dat er in de Franse luchthaven van Roissy een aantal Chinese illegalen onderschept werden die speciaal een aantal esthetische operaties ondergaan hadden: *“Deze personen waren in het bezit van officiële documenten maar hadden esthetische operaties ondergaan om zoveel mogelijk op de foto's te gelijken. Tijdens de fouille werden een aantal recente littekens opgemerkt achter de oren, de nek, de hals en het hoofd.”*²⁴

1.1.4. Trafiekroutes

In ons jaarverslag van 2001 werden reeds enkele routes vanuit China omschreven.²⁵

De belangrijkste route is de “Russian connection” die ook in deze Chinese dossiers opduikt. Het belang van deze route wordt bevestigd door de gegevens uit onze databank. De meeste slachtoffers in de databank vertrokken vanuit China met het vliegtuig naar Moskou. Van daaruit gingen ze naar Kiev (Oekraïne). Verder loopt de trafiekroute, meestal via Polen maar soms ook via Slowakije naar Tsjechië (Praag). Hiervoor wordt een vrachtwagen of een auto gebruikt. Vanuit Tsjechië loopt de route via Duitsland of Nederland naar België.

Volgens informatie uit een immigratierapport loopt er vanuit Tsjechië een alternatieve route over de Balkan om uiteindelijk in de EU-landen te belanden. In een rapport van een Belgische immigratieofficier over Albanië wordt voor de profielen van de betrokken nationaliteiten expliciet verwezen naar een groep van Chinese illegale migranten die via Turkije, Bulgarije en één van de voormalige ex-Joegoslavische staten passeren in Albanië en verder naar Italië reizen.²⁶

²² ZHANG 2001

²³ Rapport Comité I, activiteitenverslag 2003

²⁴ Politie, mensenhandel, nr.16 - november 2003

²⁵ Jaarverslag mensenhandel, *Beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak*, CGKR 2001.

²⁶ Binnenlandse zaken, Strategic analysis on emigration in Albania, Belgian immigration Liaison officer, Tirana, december 2001

Ondertussen is Bulgarije ook populair geworden omdat de Bulgaren geen visum meer nodig hebben voor de EU. Door de afschaffing van de visumplicht is Bulgarije tegenwoordig een centrum van handel in valse paspoorten want reizen met een al dan niet vals Bulgaars paspoort is aantrekkelijk geworden.²⁷

Een andere route die in de databank kan getraceerd worden, is rechtstreeks vanuit China met het vliegtuig naar ex-Joegoslavië en dan verder naar Italië en via Frankrijk naar België. Servië was onder het bewind van de voormalige president Milosevic het trefpunt van de Chinese mensensmokkel. Milosevic was heel gul bij het verstrekken van verblijfsvergunningen aan Chinezen, die zonder problemen visa voor een periode van maximum drie jaar verkregen. Hoewel deze periode voorbij is, heeft ze er wel voor gezorgd dat in Belgrado een goede samenwerking ontstond tussen de Chinese en Turkse maffia.²⁸

1.1.5. Chinese triades

Eén van de slachtoffers verwees in zijn verklaring expliciet naar de term slangenkoppen, die typisch is voor de Chinese triades. Toen aan de betrokkene de procedure voor slachtoffers van mensenhandel werd uitgelegd, werd die plots onrustig en angstig zodat hij weigerde zijn handtekening onder zijn verklaring te plaatsen.

Volgens het Belgische rapport georganiseerde misdaad 2002 heeft 80 % van de Chinese dossiers over criminele organisaties betrekking op mensenhandel en mensensmokkel. Hierbij worden wettelijke procedures misbruikt zoals Schengenvisa voor korte termijn, zakenvisa, statuut van student, formele adoptie of schijnhuwelijken die verband houden met familieverenigingen. Valse documenten worden ook gebruikt. Valse notariële akten en attesten van consulaten worden aangewend om banden van verwantschap te bewijzen. Het is vaak moeilijk om de echtheid van die documenten te onderzoeken.²⁹

Chinese restaurants duiken regelmatig als safehouse op waar de illegalen verzameld en gehuisvest worden voor ze hun transport verder kunnen zetten. In deze safehouses worden ze dikwijls al aan het werk gezet om hun 'reiskosten' te betalen.³⁰ Volgens Nederlandse studies over illegale arbeid onder Chinezen smokkelen Chinese criminele organisaties illegale arbeidskrachten om die te kunnen inzetten in de keukens van de Chinese restaurants.³¹ Er bestaat zelfs de indruk dat de illegale arbeidskrachten op bestelling geleverd worden.³²

Volgens recente gegevens vanuit de politie worden de slachtoffers door hun trafikanten niet alleen in de Chinese horeca maar binnen het Chinese milieu ook in de bouwsector gedropt om hun reis af te laten betalen. Hierbij wordt er beroep gedaan op personen en firma's die legaal in België gevestigd zijn.

²⁷ AKINBINGOL (Faruk), *Knooppunt Istanbul, Mensensmokkel via Turkije*, Meulenhof, 2003.

²⁸ Idem.

²⁹ *Jaarverslag justitie 2001, De georganiseerde criminaliteit in België in 2000*

³⁰ Idem.

³¹ FIJNAUT, in AKINBINGOL (Faruk), *Knooppunt Istanbul, Mensensmokkel via Turkije*, Meulenhof, 2003.

³² BRAAM (Stella), *In de greep van de Slangenkop*, Contrast, 2002,

Deze Chinese criminele organisaties houden zich niet alleen bezig met mensenhandel en smokkel, die dikwijls wel hun core-business zijn, maar zijn vervlochten in talrijke andere criminele zaken. Zo bleek in een concreet dossier een Chinese triade contacten te hebben met een honderdtal Chinese restaurants en actief te zijn in België, Nederland, Frankrijk en Duitsland. De hoofdactiviteit van deze Chinese triade lag in de mensenhandel, maar er bestonden duidelijke linkjes naar twee moordzaken, drugsonderzoeken, afpersingsfeiten, schijnhuwelijken, gokspelen en kredietkaartfraude. Daarnaast liepen er in het verlengde van dit dossier ook twee onderzoeken naar witwassen en mensenhandel.³³

In het jaarrapport georganiseerde misdaad van Europol van 2003 wordt verwezen naar de activiteiten van de Chinese triades in Europa.³⁴

In elk land hebben ze verschillende activiteiten. In Italië zijn ze hoofdzakelijk actief in de branche van mensensmokkel, in Oostenrijk in de prostitutiesector, in Duitsland en Nederland voornamelijk met de sigarettensmokkel en in Tsjechië met illegale wapenhandel. De Chinese triades staan bekend voor hun gebruik van geweld voornamelijk ten aanzien van hun landgenoten.³⁵

Volgens het Belgisch rapport georganiseerde misdaad 2002 zijn er drie Chinese organisaties betrokken bij de illegale smokkelnetwerken.³⁶ In één van onze vorige jaarverslagen over de beeldvorming hebben we reeds de Chinese triades 14K (Antwerpen, Brussel), Wo Shing Wo (Antwerpen) en AH Kong (Brussel) geschetst. 14K zou hierbij gebruik maken van de Moskou-route.³⁷

In verschillende regio's in China zitten de triades ingebakken in het maatschappelijk systeem. Ze zijn geïnfiltreerd in verschillende ministeries en op verschillende niveaus in het leger en de marine.³⁸ Ook in het economische leven spelen ze een belangrijke rol. Zo blijkt uit vroegere gerechtelijke documenten dat de Britse sigarettensmultinational BAT de triades heeft gebruikt om een gigantische sigarettensmokkel in China en Taiwan te organiseren. Hiervoor had de triade dekmantelfirma's en bewaakte ze manu militari de belangrijkste smokkelroute.³⁹ In 2000 heeft de Europese Commissie trouwens bij een rechtbank in New York een klacht neergelegd tegen verschillende sigarettensmultinationals voor internationaal georganiseerde sigarettensmokkel, waaronder Philip Morris⁴⁰. De Britse en Colombiaanse overheid hebben op hun beurt klacht ingediend tegen BAT^{41 42}.

³³ Hypokrates JAI/2001/HIP/023 *Research based on case studies of victim of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands*. European Commission, DG Justice and Home Affairs. Country report Belgium

³⁴ 2003 European Union Organised Crime Report, Europol

³⁵ 2003 European Union Organised Crime Report, Europol

³⁶ *Jaarverslag justitie 2001, De georganiseerde criminaliteit in België in 2000*

³⁷ *Jaarverslag mensenhandel, Beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak*, CGKR, mei 2001

³⁸ Observatoire Geopolitique des Drogues, *jaarrapport*, 1999

³⁹ The Center for Public Integrity, 2001, *Tobacco Companies Linked to Criminal Organizations in Cigarette Smuggling: China*. In 2000 heeft de Europese Commissie trouwens bij een rechtbank in New York een klacht neergelegd tegen de sigarettensmultinationals Bat en Philip Morris voor internationaal georganiseerde sigarettensmokkel.

⁴⁰ United States District Court, Eastern District of New York, The European Community, acting on its own behalf and on behalf of the Member States it has power to represent, Plaintiff, against RJR Nabisco, inc., R.J. Reynolds Tobacco Company, R.J. Reynolds Tobacco International, inc., Nabisco Group Holdings Corp., RJR Nabisco Holding Corp., R.J. Reynolds Tobacco Holdings, inc., Japan Tobacco, inc., individually and as

Ondertussen hebben de Europese Commissie en Philip Morris in juli 2004 een internationaal akkoord⁴³ voor 12 jaar ter bestrijding van smokkel en namaak van sigaretten afgesloten, waarbij tevens een einde gemaakt wordt aan de juridische procedures.

Achter het bestaan van de Chinese triades moet een hele historische achtergrond geschetst worden. De Chinezen hebben in hun geschiedenis regelmatig te kampen gehad met corrupte despoten en invasies. Om hun belangen en veiligheid te verdedigen vormden ze loges en geheime broederschappen. De triades zijn zo ontstaan in de provincie Fujian. Ze bouwden een eigen culturele code op met een systeem van geheimtaal, eedafnemingen en ceremonies. Veel elementen van de ceremonies en het inwijdingsritueel namen ze over van een voorouderlijk geloof.⁴⁴ De leden werden bij de inwijding, te vergelijken met een doop, als het ware herboren en kregen een nieuwe identiteit. Tussen de leden ontstond een nieuwe broederband en er heerste een onderlinge absolute vertrouwensband. De triadeleden moesten zich inzetten voor het sociaal welzijn van hun nieuwe broeders en de plaatselijke bevolking. Ze verwierven de steun van de plaatselijke bevolking en ze konden een invloedrijke positie in het maatschappelijk leven verwerven. Momenteel hebben de triades zich ingenesteld in Hong Kong.⁴⁵

1.2. Slachtofferprofiel

Veel van de Chinese slachtoffers stappen zelf vrijwillig in een smokkelnetwerk en zijn bereid veel te betalen en risico's te nemen om illegaal te kunnen immigreren. Ze percipiëren de trafikanten hierbij in eerste instantie dikwijls als sociale helpers die bij gebrek aan enig alternatief hun enige toeverlaat zijn om in het rijke Westen te geraken. Nochtans vormen de Chinezen een groep van slachtoffers waarin er beduidend meer sprake is van bedreigingen van henzelf en hun familie op het thuisfront dan bij andere slachtoffergroepen.

Deze achtergrondkennis is belangrijke informatie om de mentaliteit en de soms passieve houdingen van de Chinese slachtoffers tegenover de Belgische politiediensten beter te begrijpen. Meestal zullen ze pas meewerken als ze geen enkele hoop meer hebben om in Engeland te geraken.

successor to R.J. Reynolds Tobacco International, Inc. and its affiliated entities, Philip Morris International Inc., Philip Morris Companies, Inc., Philip Morris Incorporated, Philip Morris U.S.A., Philip Morris Products, Inc., and Philip Morris Duty Free, Inc., Defendants

⁴¹ *The Guardian*, 01/11/00

⁴² S. Janssens, EU klaagt fabrikanten aan, *Trends*, 29/03/01 en Verslaafd aan sigarettensmokkel, *Trends*, 16/08/01

⁴³ Persverklaring Europese Commissie, IP/04/882, 9 juli 2004

⁴⁴ NICASO (Antonio) en LAMOTHE (LEE), *De wereldwijde maffia, de nieuwe wereldorde van de georganiseerde misdaad*, Arch Publishing, 1996

⁴⁵ FALIGOT (Roger), *La mafia Chinoise en Europe*, Calmann-Lévy, 2001

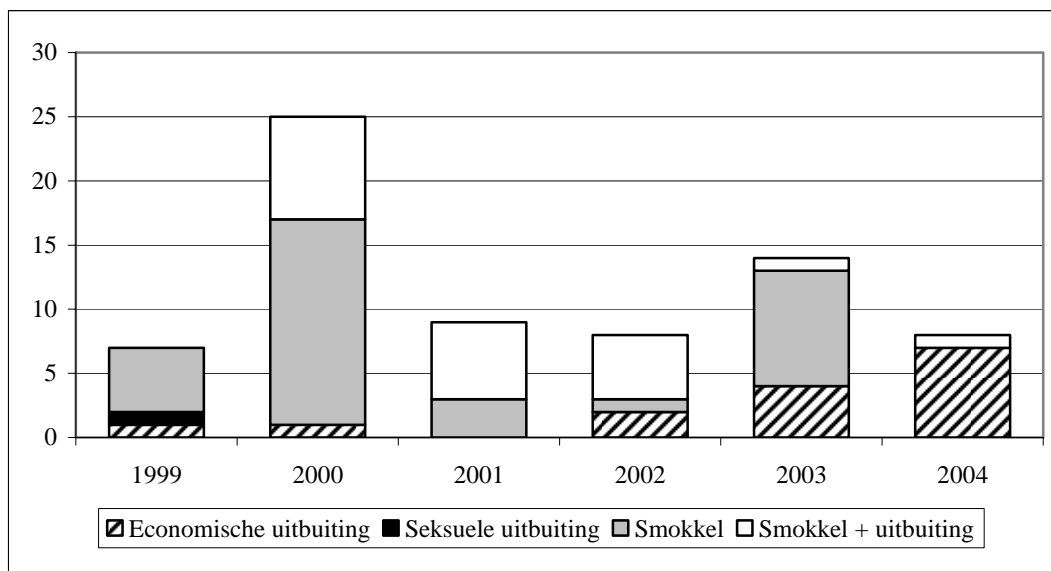
In een Hyppokrates-rapport⁴⁶ van een Europees project van Payoke werd reeds melding gemaakt van een Chinees slachtofferprofiel. Dit werd opgemaakt op basis van verschillende juridische dossiers van economische exploitatie en smokkel. Op basis van de gegevens van de slachtoffers van onze databank hebben we het Chinees slachtofferprofiel wat verfijnd.

Voor veel Chinese slachtoffers is de geplande eindbestemming Engeland of de Verenigde Staten, maar worden ze onderschept in België. Ze hebben schulden tegenover hun trafikanten die eventueel afbetaald worden via werk in een Chinees restaurant.

Bij de meeste van de Chinese slachtofferdossiers was er sprake van een samenwerking met Albanese trafikanten en een netwerk met meer dan vijf trafikanten. In vergelijking met andere cases is er meer sprake van bedreiging van de familie van het slachtoffer door de trafikanten. In de verklaringen van de Chinese slachtoffers over de trafikanten en hun netwerk wordt er significant meer verwezen naar andere criminele feiten die de trafikanten gepleegd hadden.⁴⁷

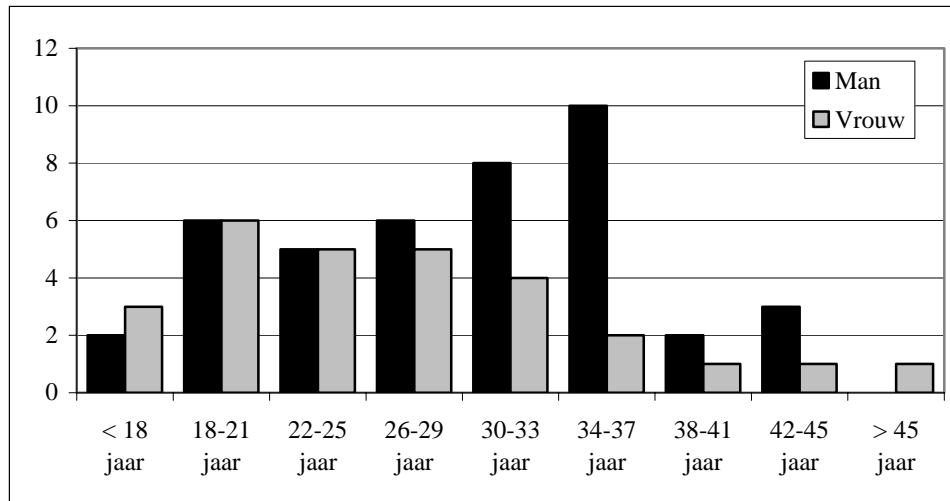
Op basis van de 70 Chinese slachtoffers in onze databank werd een slachtofferprofiel voor de Chinezen opgesteld. Het bevat een aantal typische kenmerken, wat dus niet betekent dat elk individueel Chinees slachtoffer hier volledig aan voldoet.

Chinese slachtoffers zijn terug te vinden bij smokkel en bij economische exploitatie, nauwelijks bij prostitutie. De economische exploitatie situeert zich voornamelijk in de Chinese horecasector. Bij de smokkelslachtoffers kan vermeld worden dat België door een aantal slachtoffers slechts als een tussenstop beschouwd wordt en de echte eindbestemming een ander land is. Bij Chinese slachtoffers is er ook regelmatig sprake van angst voor bedreigingen tegen henzelf of hun familieleden op het thuisfront.

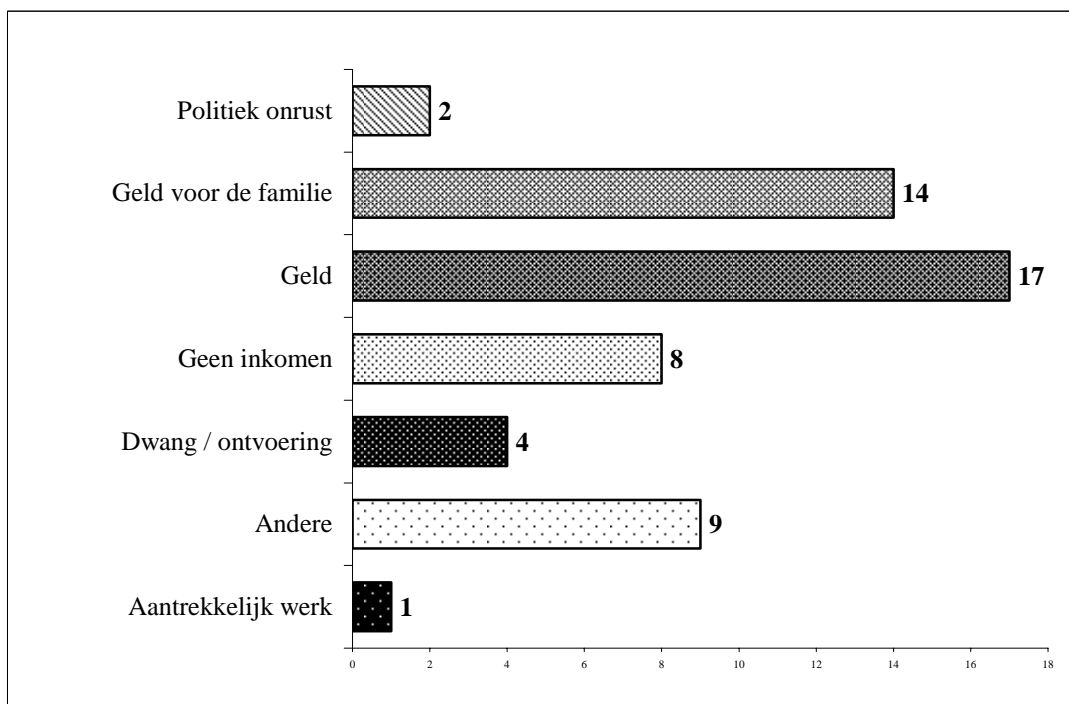

⁴⁶ Hyppokrates JAI/2001/HIP/023 Research based on case studies of victim of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands. European Commission, DG Justice and Home Affairs. Country report Belgium

De Chinese slachtoffers zijn meestal ouder dan het gemiddelde slachtoffer en er zitten veel meer mannen bij, vooral in de leeftijdscategorie boven de 25 jaar. Er zitten ook enkel minderjarigen van zeventien jaar tussen. De slachtoffers zijn vooral afkomstig van Fujian, Shanghai of Zheijang.

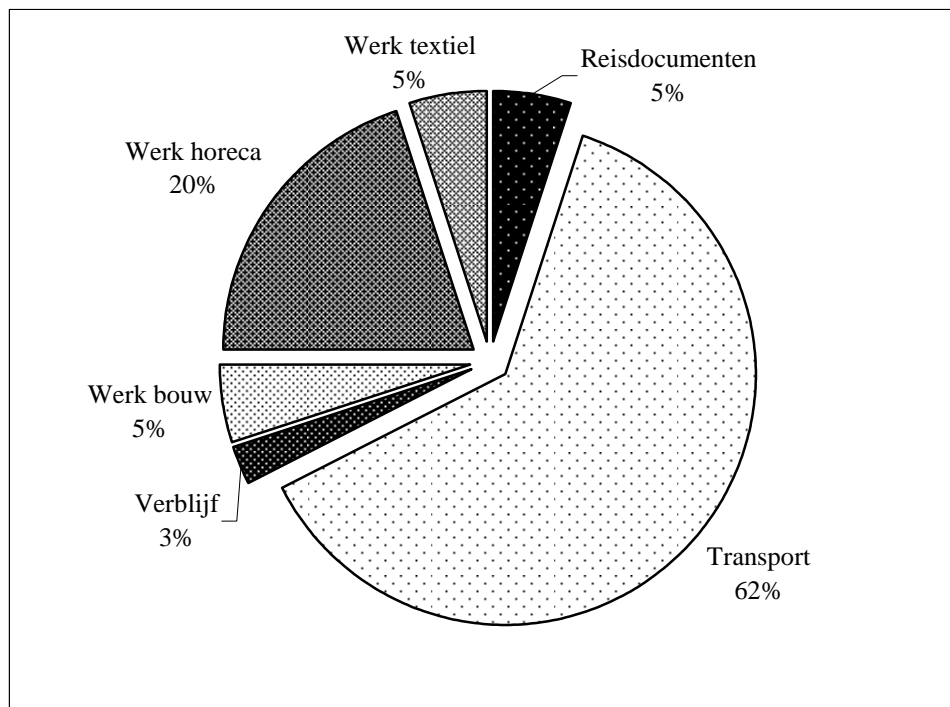

De slachtoffers verwijzen meestal naar financiële redenen als motivatie voor hun vertrek. Ook 'geld voor de familie' wordt regelmatig vermeld, wat de stelling van de typische overlevingsstrategie van de familie bij de Chinezen bevestigt.

⁴⁷ Hypokrates JAI/2001/HIP/023 Research based on case studies of victim of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands. European Commission, DG Justice and Home Affairs. Country report Belgium, en GVA, 11/04/03, interview met projectcoördinator Stef Janssens

De beloftes die de slachtoffers kregen, situeerden zich vooral rond transport en het krijgen van een job in de horeca.

De familie en kennissen spelen een belangrijke rol tijdens de rekrutering van het slachtoffer. Dikwijls legt een familielid of kennis op vraag van het slachtoffer zelf contact met een rekruteur van een smokkelnetwerk. Voor het slachtoffer zelf is die rekruteur meestal een onbekende. Minder dan een maand na het contact met de rekruteur vertrekken de slachtoffers.

In de meerderheid van de gevallen reizen de slachtoffers samen met meer dan vijf lotgenoten. In bijna de helft hebben de Chinese slachtoffers een gedeelte van de trafiek op een legale manier kunnen afleggen maar eindigen ze op een illegale manier in België. De reisdocumenten worden geleverd door de trafikanten. Meestal is er sprake van grotere smokkelnetwerken bestaande uit een rekruteur met drie of meerdere passeurs. In dergelijke grotere netwerken is er ook meer sprake van samenwerking van Chinese trafikanten met trafikanten met andere nationaliteiten.

1.3. Dossieranalyse

In het volgende hoofdstuk zullen we dieper ingaan op een aantal afgesloten gerechtelijke dossiers waarin het CGKR zich burgerlijke partij gesteld had. Via de analyse van deze dossiers zullen we aantonen dat de netwerken operationeel blijven en na een gerechtelijke operatie een personeelwissel van trafikanten doorvoeren. Een gedetailleerde analyse van de dossiers is hierbij noodzakelijk en heeft zeker niet de bedoeling om delicate gegevens op 'straat te gooien' maar wel om het gestructureerd karakter van deze criminele netwerken aan te tonen. Bij een aantal verwante dossiers die nog niet gesloten zijn, hebben we vanzelfsprekend de nodige discretie in acht genomen. Een gedetailleerde benadering van de dossiers is tevens nodig om de precaire situatie van de slachtoffers beter te kunnen duiden.

Smokkelslachtoffers kunnen bij hun vertrek wel enigszins vermoeden dat ze mogelijk in aanraking zullen komen met enige vormen van drukking maar niet dat ze voor een banaliteit met een stok halfdood geslagen worden, zoals uit één van de slachtofferverklaringen blijkt. De details geven een duidelijker beeld waarom sommige smokkelslachtoffers omwille van een extensief misbruik van hun precare situatie ook als slachtoffers mensenhandel moeten beschouwd worden.

1.3.1. Dossier Chinese triade

Dit dossier werd opgestart naar aanleiding van een Nederlands onderzoek naar een internationaal georganiseerd Chinees netwerk dat Aziaten tegen zeer hoge bedragen naar Engeland smokkelde. De gesmokkelde Aziaten waren voornamelijk Chinezen en enkele Sri Lankezen. Maar er waren ook Afrikaanse slachtoffers. Het Chinese netwerk werkte hiervoor in België samen met een Albanese netwerk dat instond voor het laatste gedeelte van het transport. Deze Albanese zaten ook in de drugshandel. Het Albanese luik werd in een apart gerechtelijk dossier behandeld. Vermeldenswaardig hierbij is dat de Albanese bende eerst in de media nog over haar samenwerking met de Chinese trafikanten kon lezen, vooraleer ze zelf verontrust werden.

De regio Rotterdam kende een grote aanwezigheid van Aziatische illegale vluchtelingen. Daar werden er in de buurt van de parkings observatieposten opgesteld en een aantal illegale vluchtelingen met hun begeleiders onderschept.

Tijdens de observaties werd een transport gevolgd vanuit Rotterdam naar Antwerpen waar ze in een safehouse achtergelaten werden. De bewoner van dit safehouse was bij de politiediensten gekend omwille van zijn contacten met het criminele milieu. Op basis van deze gegevens werd beslist een vaste observatiepost te plaatsen aan de openbare weg bij dit safehouse zodat kon nagegaan worden wie er binnen en buitenkwam.

Uit de vaststellingen blijkt dat de Chinese gesmokkelden na een mislukt transport contact opnamen met leden van de Chinese organisatie om terug te keren naar hun schuilplaats om nadien terug een transport te ondernemen.

De betalingen werden geregeld via familie in Hong Kong. Eerst werd in China een voorschot betaald aan de Chinese slangenkop. Eén van de slachtoffers verklaarde dat hij eerst vier jaar gewerkt had in Singapore om dit te kunnen betalen. Daarnaast werd ongeveer een derde van het bedrag verzameld door de andere mensen van het dorp.

Toen het slachtoffer in Antwerpen aankwam, moest hij naar de familie in Hong Kong bellen. De familie betaalde dan het resterende bedrag aan de slangenkop in China. Deze laatste schreef het bedrag over naar de slangenkop in België. Pas dan ging de reis verder en werd het slachtoffer op een vrachtwagen naar Engeland gezet. Zolang het geld niet was aangekomen, moesten ze wachten.

De tarieven waren de volgende: van China naar België ongeveer 15.000 US dollar, van China naar Engeland ongeveer 20.000 US dollar, van China naar Italië ongeveer 15.000 US dollar en van China naar Oostenrijk ongeveer 12.000 US dollar.

Wanneer een transport niet lukte omdat de gesmokkelden door de politie opgepakt werden, kregen ze nog een tweede kans om naar hun geplande bestemming getransporteerd te worden. Dit bleek uit de verklaringen van één van de slachtoffers. Hiervoor moest niet bijbetaald worden. Als het ware werd een extra gratis beurt gegarandeerd. Op deze manier zorgde de organisatie ervoor dat de gesmokkelden - nadat ze door de politie opgepakt waren - vrijwillig terugkwamen naar het safehouse en - wat nog belangrijker was voor hen - de gesmokkelden niet geneigd waren om belastende verklaringen af te leggen bij de politie.

Uit de verklaringen van de slachtoffers is gebleken dat de route vanuit China via Moskou en Praag (Tsjechië) naar Rotterdam (Nederland) ofwel Antwerpen (België) liep. Waarschijnlijk speelde Bulgarije ook een belangrijke rol op de route want tijdens een huiszoeking werd een brochure van Western Union gevonden om geldtransfers te regelen naar Bulgarije.

De eindbestemming was een land in West Europa, er bestond geen optie om een bepaald land te kiezen. Dit is een typisch kenmerk van de Chinese mensensmokkel.

Bij hun vertrek werden hun identiteitsdocumenten en telefoonboekje afgenomen. Ze vertrokken in groepjes van tien personen en legden de trajecten te voet af of met de auto. De groep werd per afgelegd traject steeds vergezeld van één begeleider. Over het ganse traject kwamen ze in aanraking met tal van verschillende personen die steeds een gedeelte van het traject mee aflegden. In de verschillende landen die ze passeerden, werden ze opgesloten in safehouses. Soms werden ze door hun begeleider geslagen.

In het safehouse in Antwerpen, waar ze het laatst verbleven, zaten ze gedurende veertig dagen opgesloten met een dertig à veertigtal mensen. Dit safehouse werd beheerd door twee lokale Chinese slangenkoppen, waarvan één van hen ook in het safehouse woonde. Volgens de verklaringen van één van de slachtoffers heeft hij ook een firma in België en in Nederland. Interessant is ook dat er volgens de slachtofferverklaringen in totaal drie slangenkoppen actief waren in België en Nederland en nauw samenwerkten. Vanaf het moment dat ze luidruchtig werden of pogingen ondernamen om naar buiten te gaan, werd er niet gearzeld om geweld te gebruiken. Een Chinees slachtoffer verklaarde bijvoorbeeld dat één van zijn lotgenoten door de Chinese trafikanten met een stok halfdood werd geslagen omdat hij eens naar buiten was gekropen om sigaretten te kopen. Een aanleiding voor geweld was soms niet nodig of om het in de woorden van de slachtoffers te stellen: *“Die sloeg eerst alvorens hij iets zei of vroeg.”* Kortom, deze lokale slangenkoppen boezemde de slachtoffers enorme angst in. Verschillende verklaringen getuigden dit. Eén van hen zei: *“Ik had schrik van hen want ze zagen eruit als en deden zich voor als echte maffialeden tegenover ons. Zij zijn zonder twijfel de verantwoordelijken van de mensenhandel in Antwerpen. Ik herhaal wel dat ik schrik heb want als ze weten dat ik hen heb aangeduid zullen ze wraak nemen op mij.”* Een duidelijk element van dwang en misbruik van hun precaire situatie.

Bij een transport werden de slachtoffers niet op voorhand verwittigd. De twee lokale slangenkoppen en een Albanese trafikant stonden er opeens en maakten hen duidelijk dat ze moesten vertrekken.

Bij de Chinese trafikanten werden er verschillende relevante telefoonnummers van China gevonden. Eén van deze nummers werd ook teruggevonden in het Nederlands onderzoek globetrotter en verwijst naar een slangenkop in China.

Een ander Chinees telefoonnummer, dat ook bij een Albanese trafikant werd teruggevonden, behoort toe aan de organisatie in China. De speurders konden uit de berichtjes afleiden dat de houder van dit nummer zonder twijfel iemand is die ginds de lakens uitdeelt en beslist wanneer er transporten vertrekken.

De Chinese trafikanten hadden ook telefonische contacten met verschillende verdachten die gekend staan voor criminele activiteiten. Eén van hen, een Chinees, werd reeds vermeld in een Europol-bericht van Spanje over het bezit van verschillende valse paspoorten. Een andere, eveneens Chinees, heeft getracht een schijnhuwelijk te regelen. Een ander nummer van een Albanees komt voor in een onderzoek inzake woninginbraken. Tevens heeft deze Albanees geld verstuurd naar het buitenland, afkomstig van een jonge prostituee.

Eén van de slachtoffers verwees in zijn verklaring expliciet naar de term slangenkoppen: *“In onze samenleving is het zo dat slangenkoppen boven de gewone mensen staan. Wij, gewone mensen, moeten doen wat zij ons zeggen of wij krijgen slagen. Zij zijn de baas.”* Deze slangenkoppen zijn in China erg mobiel. Om na de aankomst van de smokkelslachtoffer op de plaats van bestemming de geldoverdracht in China te leveren, bestaat er enkel een telefonisch contact tussen de contactpersoon van het slachtoffer en de slangenkop ter plaatse in China. Eén van de slachtoffers preciseerde in zijn verklaring: *“De slangenkop in kwestie is heel mobiel. Hij verplaatst zich te allen tijde. Hij gebruikt geen vaste of dezelfde telefoonnummers en woont meestal in verschillende hotels.”*

Dergelijke expliciete verklaringen waarbij verwezen wordt naar slangenkoppen moeten als uitzonderlijk beschouwd worden omdat onder deze Chinese illegalen een gedragscode heerst waar gezwegen moet worden over slangenkoppen.

Enkele slachtoffers weigerden uit angst voor de slangenkoppen hun handtekening te zetten onder hun verklaring. Terwijl ze wel reeds interessante verklaringen voor het verder verloop van het onderzoek hadden afgelegd.

1.3.2. Albanees netwerk

Het transport van deze Chinese illegalen werd in Antwerpen door de triade uitbesteed aan een Albanese criminele organisatie die gespecialiseerd was in het transport van illegalen naar Engeland. Dit luik werd behandeld in het Albanese dossier S. Volledigheidshalve moet hier ook verwezen worden naar een Albanees dossier Q, dat op zijn beurt een afsplitsing is van het dossier S, omwille van een laattijdige uitleveringsprocedure.

De Albanese trafikanten transporteerden trouwens niet alleen Chinezen, maar ook Albanen, Afghanen en Indiërs, wat op de grootschaligheid van het smokkelcircuit wijst. In een telefoongesprek zei één van de trafikanten op een bepaald moment dat er nog 100 à 150 Chinezen in de safehouses zaten te wachten. *“Er moest dus gewerkt worden.”*

De Albanese trafikanten staken de slachtoffers in de huiftrailers richting Engeland via Brugge of Frankrijk. In de ogen van de slachtoffers waren de Albanen de ‘duivels’. De contacten van de Chinese slachtoffers bleef wel via de Chinese trafikanten lopen, niet via de Albanen. In geval hun transport mislukte, moesten de slachtoffers telefoneren naar een GSM-nummer dat toebehoorde aan de Chinese tak van het netwerk.

Ook op internationaal niveau was een goede coördinatiestructuur aanwezig. Dat bewijzen de berichtjes die zowel door de Albanese als door de Chinese trafikanten gestuurd werden naar hetzelfde telefoonnummer van de verantwoordelijke in China die over het vertrek van de transporten besliste. Dit wijst er ook op dat de grote internationale smokkelnetwerken niet etnisch georiënteerd zijn en in de eerste plaats, zoals bij grote misdaadorganisaties, big business met een maximale winstprofijt vormen.

Uit de telefoontap bleek er bij de Albanese en Chinese trafikanten ook nog een connectie met Brussel te bestaan. Een dag na de politie-inval in het safehouse in Antwerpen zegt de Albanese chef in een telefoongesprek met een Chinese trafikant, die niet opgepakt was: *“Wanneer je ze van Holland brengt, direct naar Brussel, niet naar Antwerpen.”* Waarop de Chinese trafikant antwoordt: *“Ik denk dat het tien of vijftien personen zijn.”*

In het dossier werd dan ook een band gelegd met verschillende dossiers uit Brussel en Brugge waarvan de smokkeltransporten vanuit Brussel vertrokken. In deze dossiers duiken dezelfde telefoonnummers en soms ook dezelfde slachtoffers opnieuw op.

In het dossier zit ook nog een verwijzing naar een ander groot dossier van Albanese mensensmokkelaars in Dendermonde. Op deze zaak komen we terug in het deel van dit jaarverslag waar de relevante rechtspraak besproken wordt.

Een dag na de aanhoudingen in Dendermonde die ruim aan bod gekomen zijn in het nieuws, spreken de Albanese bendeleden erover aan de telefoon: *“Ze hebben het over het nieuws van gisteren. Er zijn er een twaalfstal opgepakt in België. Ze zullen verder spreken als ze mekaar zien. De ene Albanese trafikant S. zegt tegen de andere C. dat hij vanavond thuis moet blijven. S. maakt zich boos op C. Begrijp je geen Albanees?”*

De Albanese bende had zich goed voorbereid. Bij een huiszoeking werden verschillende interessante naamkaartjes teruggevonden, die toch op een goede organisatie wijzen. Er werd een naamkaartje van een advocaat in België en één in Nederland teruggevonden. Daarnaast werd een depositoboekje van een Italiaanse bank en een naamkaartje van een andere Italiaanse instelling aangetroffen. Interessant was ook de vondst van een naamkaartje van een reisbureau te Durres in Albanië. Reisbureaus spelen een belangrijke rol in de trafiek van mensenhandel en -smokkel.

De Albanese trafikanten waren ook actief in de drugtrafiek. De Mercedes-bestelwagen werd niet alleen gebruikt om smokkelslachtoffers te transporteren maar ook voor de trafiek van drugs. Bij een onderschepping door de politie werd er drie kilogram cocaïne aangetroffen in het voertuig. Vier leden van de Albanese bende werden hierbij opgepakt. In de woning van één van hen werd een sleutelbos van dezelfde wagen met een label van een Nederlandse firma aangetroffen. De boetes voor deze bestelwagen werden voorheen door die firma in Nederland betaald. Een half jaar later werd deze bestelwagen terug gezien in Brussel en werden er bij de interceptie door de politie in de laadruimte zeventien smokkelslachtoffers aangetroffen. De twee Albanese passeurs werden aangehouden en de bestelwagen werd in beslag genomen. Een drietal maanden daarvoor was deze bestelwagen ook reeds gesignaleerd in Nederland bij een transport van mensen.

De Albanese bende was op verschillende criminele fronten actief. Zo gebeurde er bij één bendelid een huiszoeking in het kader van een gerechtelijk onderzoek te Verviers naar vereniging van misdadigers. Hun telefoongesprekken wijzen ook in die richting. Het Albanese bendelid S. belde bijna vijftig maal met een persoon die aan de telefoon vertelde dat hij een horloge gestolen had bij een juwelier. Dezelfde S. maakte telefonisch een afspraak met die juwelier, samen met enkele kompanen: “S. zegt dat ze rond half zes naar die kerel kunnen gaan om de horloges te bekijken of te kopen.”

Minstens twee leden van de Albanese bende investeerden hun geld in de economie. Eén bendelid had firma's in Duitsland en Kosovo. Een andere Albanees wilde zijn geld investeren in het opzetten van een kantoor in Albanië. S. belde hiervoor met een kantoor en vroeg naar de prijs per vierkante meter voor handelsruimte op de boulevard in Durres (Albanese stad). Hij vroeg ook naar de prijzen voor nieuwe gebouwen aan het strand. De vrouw beloofde om een dag later te antwoorden. In een ander gesprek hebben ze het over het kopen en de beurskoers van hun aandelen. Ze hadden trouwens ook bankrekeningen lopen in België en Duitsland. Doordat dit niet verder onderzocht werd besliste de rechtbank later om de tenlastelegging van criminele organisatie niet te weerhouden. Volgens de rechtbank werd er niet aangetoond dat bij het plegen van de misdrijven gebruik gemaakt werd van commerciële of andere structuren.

De Albanese bende las in de kranten over hun samenwerking met de Chinese trafikanten alvorens ze verontrust werden. Een dag na de politie-inval belt de Albanese chef Q. met één van zijn Albanese trawanten: “Q. zegt dat de kranten er vol van staan. I. zegt dat er niets over hen in staat, alleen wel over een samenwerking met Albanезen. Q. repliceert hierop: ons appartement staat erin vermeld, de Trapstraat. Onze vriend hier zegt niet over de telefoon te spreken. I. antwoordt: We moeten allemaal nieuwe nummers halen en aan elkaar doorgeven.”

De trafikanten spraken dezelfde dag af om allemaal hun telefoonkaarten weg te gooien. Uit de telefoongesprekken van diezelfde dag blijkt ook dat er bij de Albanese trafikanten een handlanger met een typisch Vlaamse naam actief moet geweest zijn. Ondertussen zetten de Albanезen hun trafiek voort: “Q. zegt de jongen niet te veel geld te vragen want hij is maar een tussenpersoon hier. Normaal gezien vraagt hij meer... Q. vraagt de man of zijn collega's in Holland ook opgepakt zijn. Q. vraagt of William vrij is. De man zegt van wel. Q. zegt dat er een ander appartement gevonden is.”

Een aantal Albanese bendeleden zat op het moment van de gerechtelijke operatie tegen hen, in het buitenland. Ze reisden trouwens regelmatig naar Albanië, Kosovo, de Scandinavische landen, Duitsland, Hongarije, Oostenrijk, Italië en Zwitserland.

Uit de telefoontap blijkt dat Q. de chef is van deze Albanese bende. Toen de Albanese bende enkele weken later opgepakt werd, zat Q. al samen met één van de bendeleden in het buitenland. Hij werd pas enkele maanden later aangehouden en door Zwitserland uitgeleverd. Doordat zijn uitleveringsprocedure de nodige tijd in beslag nam en zijn kompanen reeds door de Raadkamer doorverwezen waren, werd zijn zaak afgesplitst en in een aparte gerechtelijke procedure afgehandeld.

Tijdens zijn verhoor verklaart Q., de leider van de Albanese bende, zelf maar een tussenschakel te zijn. Naar eigen zeggen heeft Q. in de periode mei-juni 2002 in Antwerpen contact gehad met een Kosovaar, die hij omwille van veiligheidsredenen niet wenst te vernoemen. Deze Kosovaar vroeg Q. om contactpersoon te zijn tussen de Chinese trafikanten en de uitvoerders van de transporten. Q. moest dan persoonlijk rapporteren aan de Kosovaar, nooit met de gsm. Q. vertoefde ook geregeld in Kosovo. Per gesmokkelde persoon die in Engeland geraakte, zou hij 50 euro krijgen maar hij beweert in werkelijkheid nooit geld ontvangen te hebben.

In zijn verklaringen zie je ook de typische contrastrategieën van een criminele organisatie opduiken. Q. wou enkel over zichzelf praten en geen andere namen vernoemen. Hij herinnerde zich uiteraard ook geen telefoonnummers. Met de telefoontap wordt ook al serieus rekening gehouden. Op vraag van de Kosovoaar heeft hij enkele keren van gsm-nummer veranderd.

Dezelfde Q. verbleef reeds in 1998 in Antwerpen, waar hij was ingeschreven. Toeval of niet maar in datzelfde jaar 1998 dook zijn broer op in drie dossiers van mensensmokkel. Hij zat bij een bende die gespecialiseerd was in het smokkelen van personen naar Engeland.

Dit Albanees netwerk werd als een aparte organisatie beschouwd. Hierdoor werd dit luik van het onderzoek afgesplitst en verder behandeld in een apart gerechtelijk dossier S. Zoals reeds gezegd is er ook nog het dossier Q. dat op zijn beurt een afsplitsing is van het dossier S.

Er is een sterke band met het dossier van de Chinese triade. In de Chinese en Albanese dossiers is duidelijk sprake van dezelfde slachtoffers, hetzelfde safehouse en waren er onderlinge contacten tussen de bendeleden.

Tijdens de observaties van het safehouse te Antwerpen werd één van de Albanezen samen met de plaatselijke chef van de Chinese slangenkoppen gesignaleerd. In één van de slachtofferverklaringen wordt ook verwezen naar een Albanees bendelid dat de aanwezigheden kwam noteren in het safehouse. Bij één van de transporten kwamen trouwens de twee Chinese slangenkoppen samen met een Albanese trafikant om een tiental slachtoffers op te halen.

Hoewel de Albanezen in hun afgesplitste dossiers met dezelfde slachtoffers van de Chinese slangenkoppen in aanraking kwamen, werden de slachtofferverklaringen niet toegevoegd aan het dossier S. of het dossier Q.

1.3.3. Conclusies rond Albanese en Chinese dossiers

De vraag kan gesteld worden of het afsplitsen van dossiers geen invloed gehad heeft op het verdere verloop van de procedure. Doordat de slachtofferverklaringen niet in de Albanese dossiers zaten, konden de advocaten van de beklaagden pleiten dat hun cliënten enkel maar hun contract hadden vervuld tegenover hun smokkelklanten omdat die na een mislukt transport steeds weer uit vrije wil terugkwamen naar het safehouse van de beklaagden. Wat volgens de verdediging wees op een correcte behandeling van de slachtoffers. Over de geweldplegingen werd, uiteraard, met geen woord gerept. De rechtbank ging niet in op de vraag van de advocaten van de beklaagden om de feiten voor mensenhandel te herkwalficeren en artikel 77bis van de vreemdelingenwet van 1980 niet te aanvaarden. Maar de Albanezen kregen van de rechtbank lichtere gevangenisstraffen dan de Chinezen. Opmerkelijk is tevens dat in het dossier Q. de Albanese bendeleider Q. tot drie jaar effectieve gevangenisstraf veroordeeld werd terwijl zijn assistent S. in het dossier S. tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld werd.

Daarnaast zou het ook interessant geweest zijn indien men de samenwerkingsmodaliteiten tussen het Chinees en het Albanees netwerk nader had onderzocht. Uit het dossier blijkt wel dat de contacten tussen de organisaties steeds via dezelfde personen verliep. Hoe werd de uitbesteding door de Chinezen aan de Albanezen georganiseerd? Hoe werd de financiering tussen de twee netwerken geregeld? Want er mag verondersteld worden dat criminele netwerken geen liefdadigheidsorganisaties zijn en zeker niet gratis voor mekaar werken.

Uit de notulen van de telefoontap tussen de lokale Chinese slangenkop van Antwerpen en het Albanese hoofd van de trafikanten bleek dat er op een bepaald moment een dispuut was over de betalingen: “*Q. wil het geld vandaag nog. Het geld is vandaag in de China Bank. 20300 euro moet Q. krijgen... Y. zegt niet zoveel geld ineens te hebben. Q. zegt dat zijn mensen eerst geld willen en dan willen werken. Y zegt voor tien personen te zullen betalen.*” Er bestonden dus duidelijk financiële afspraken tussen de Albanezen en de Chinezen rond hun samenwerking.

1.3.4. Verwante dossiers via telefoon- en slachtofferanalyse

Uit de analyse van het telefoonverkeer blijken er bindingen te bestaan tussen de boven aangehaalde dossiers (dossier Chinese triade, Albanees dossier S. en Albanees dossier Q.) en enkele aanverwante.

a) dossier A.

In februari 2003 was er een verkeersongeval te Jabbeke met een Mercedes bestelwagen. In de kofferruimte van de wagen werden snippers van een document van een Chinees slachtoffer met een stempel van de federale politie Antwerpen teruggevonden. Het betreft een document dat de federale politie aan een Chinees slachtoffer van het Antwerps dossier ‘Chinese triade’ afgeleverd had.

De bestuurder van deze wagen, een zekere A., verklaarde in opdracht van een onbekende een transport van gesmokkelden te hebben verricht vanuit Brussel naar Frankrijk. Komende van Frankrijk heeft hij een ongeval gehad. Voor het uitvoeren van dit transport kreeg A. van de onbekende een gsm-toestel met belkaart. Tijdens het transport werd A. regelmatig gebeld. Na het ongeval zijn er meerdere pogingen geweest om A. te contacteren via een nummer dat in de Albanese dossiers voorkomt. Zelf heeft A. daarvoor ook nog regelmatig gebeld met dit nummer.

b) dossier Sh.

Toen één van de Chinese slangenkoppen uit het dossier van de Chinese triade het safehouse verliet in het gezelschap van 12 gesmokkelde Chinezen, volgde de politie hen. Ze gaan naar het Centraal Station van Antwerpen. Bij het op de trein stappen verlaat de slangenkop de trein en heeft oogcontact met één van de Albanese trafikanten. De Albanees stapt dan op de trein. Het gezelschap stapt af in Brussel-Zuid waar de Albanese trafikant contact heeft met een onbekende. De Albanese trafikant wandelt naar een plein en de Chinezen volgen hem. Vervolgens arriveren er nog enkele mensen, vermoedelijk Albanezen. De Chinezen stappen na tien minuten in een witte Mercedes, die daar geparkeerd stond. Dit transport zal later onderschept worden te Veurne. De chauffeur is S. Het voertuig dat gebruikt werd voor het transport, bleek gestolen te zijn. Chauffeur S. werd dan naast mensenhandel ook vervolgd voor heling.

In zijn telefoongesprekken heeft de Albanese bendeleider Q. het over zijn twee chauffeurs: “*Q. zegt dat zijn twee chauffeurs in de gevangenis zijn beland. De jongens zijn opgepakt en het geld is afgepakt door de politie. Hopelijk gaat hij snel betalen want het loopt slecht met de zaken*”. Volgens de speurders zijn de twee chauffeurs S. en B. (zie onder) Tegen deze twee handlangers werd een gerechtelijk dossier gestart en afgehandeld.

Uit de analyse van het telefoonverkeer blijkt tevens dat S. regelmatig contact had met het centraal gsm-nummer dat de transporten bij A. (zie boven) regelde en in de Albanese dossiers opdook. Interessant is eveneens dat in dit dossier naast Chinese, ook Afgaanse en Indische smokkel-slachtoffers aangetroffen werden.

c) dossier B-D

Tijdens een observatie volgde de politie een Mercedes bestelwagen die van Antwerpen naar Brussel reed en daar mensen inlaadde. Daarna reed de wagen naar Gent maar werd aan de afrit Wetteren onderschept door de politie. Er waren 34 gesmokkelden aan boord. De chauffeur van de wagen was B. De tweede verdachte was D.

Uit de analyse van het telefoonverkeer blijkt dat er diverse contacten geweest zijn met verschillende leden van de Albanese bende. In een telefoongesprek verwees Q. ook nog naar zijn twee opgepakte chauffeurs waarvan één van hen B. betreft. (zie boven)

De beklaagde werd bij verstek veroordeeld.

1.3.5. Verwante dossiers via slachtofferanalyse

Via analyse van de slachtoffers lopen er naast boven vermelde dossiers ook nog verbanden naar twee andere dossiers.

- Dossier Berchem 14/01/03: Dit dossier betreft een transport waarbij tien gesmokkelde Chinezen aangetroffen werden in het station van Berchem.
- Dossier Nederland 17/02/03: Dit dossier betreft een transport waarbij gesmokkelde Chinezen aangetroffen werden in Nederland.

Bij nazicht van de verschillende transporten blijken dezelfde slachtoffers op te duiken in verschillende dossiers. De namen en de geboortedata alsook de foto's van de verschillende slachtoffers werden vergeleken.

Het resultaat hiervan was treffend en wordt hieronder in tabelvorm weergegeven. Zo wordt duidelijk aangegeven welk slachtoffer in welk dossier voorkomt. De personen die horizontaal in hetzelfde kader staan, betreffen dus één en dezelfde persoon.

transport Berchem 14/01/03	transport dossier Sh. 27/01/03	transport dossier B-D 17/02/03	transport Nederland 06/03/03	huiszoeking Chinese triade 12/03/03
	slachtoffer 1		slachtoffer 1	slachtoffer 1
		slachtoffer 2	slachtoffer 2	slachtoffer 2
		slachtoffer 3		slachtoffer 3
	slachtoffer 4			slachtoffer 4
slachtoffer 5	slachtoffer 5			
	slachtoffer 6	slachtoffer 6		
	slachtoffer 7	slachtoffer 7		

Niemand van de aangetroffen personen in het dossier B. wenste gebruik te maken van het slachtofferstatuut van mensenhandel. De diversiteit van de verschillende slachtofferverklaringen viel hierbij op. Terwijl slachtoffer 6 sprak over ernstige geweldplegingen en uit angst voor represailles tegenover hem of zijn familie niet in het slachtofferstatuut van mensenhandel wenste te stappen, verklaarde een ander slachtoffer dat ze daar geen problemen mee gehad heeft.

Slachtoffer 2 en 3 zijn later, toen ze bij het dossier van de Chinese triade opgepakt waren, wel in het statuut gestapt. De reden hiervan is waarschijnlijk dat, zoals reeds door een slachtoffer zelf verklaard werd, de slachtoffers bij het mislukken van een transport een gratis herkansingsbeurt krijgen.

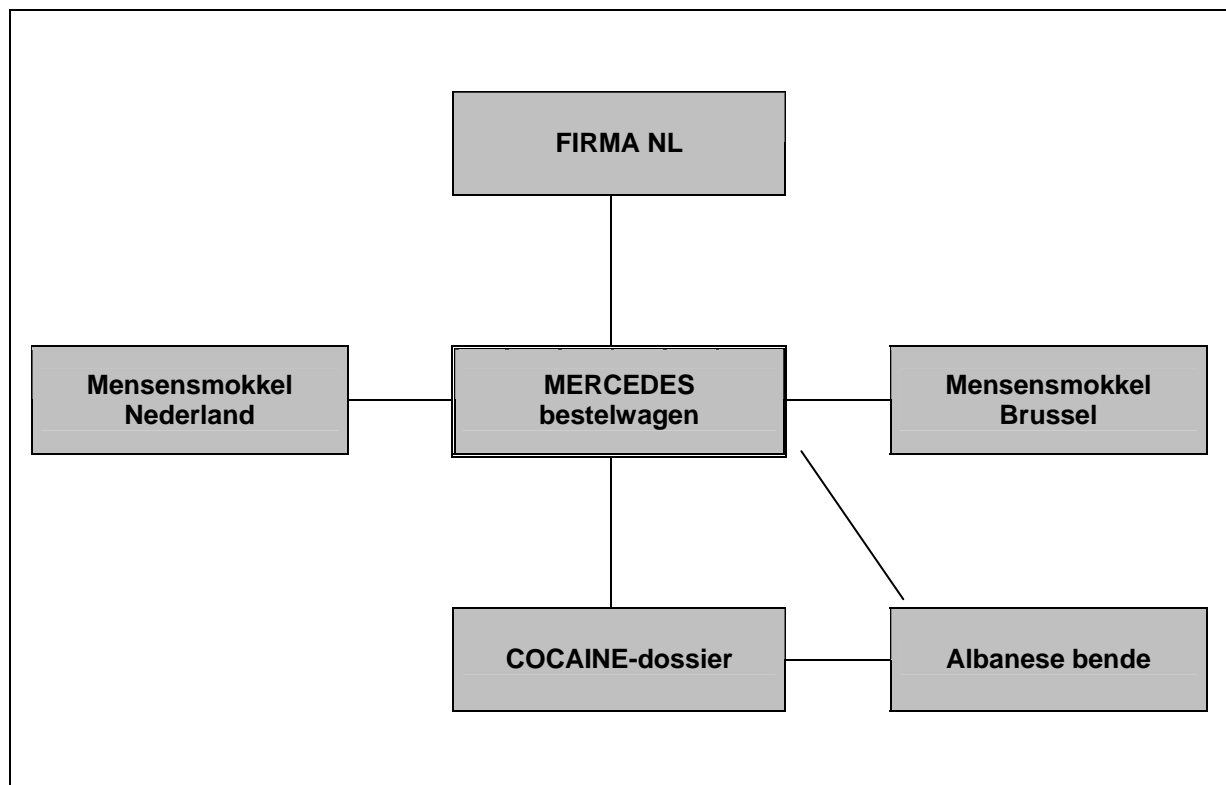
Relevant is dat slachtoffer 3 met haar leeftijd van 17 jaar een minderjarig slachtoffer is, dat tweemaal door de politie opgepakt werd. Een eerste maal werd ze opgepakt in het dossier B., een tweede maal in het dossier Chinese triade. Deze minderjarige is voor het dossier “Chinese triade” dan wel in het statuut voor slachtoffers van mensenhandel gestapt. Uiteindelijk is ze samen met een ander minderjarig slachtoffer van het dossier “Chinese triade” uit het opvanghuis voor minderjarigen verdwenen nadat ze opgewacht werden door een Mercedes met drie Aziatische mannen.

De slachtofferanalyse bevestigt dus onze stelling dat na een gerechtelijke actie het netwerksysteem verder blijft functioneren, zelfs met dezelfde opgepakte slachtoffers.

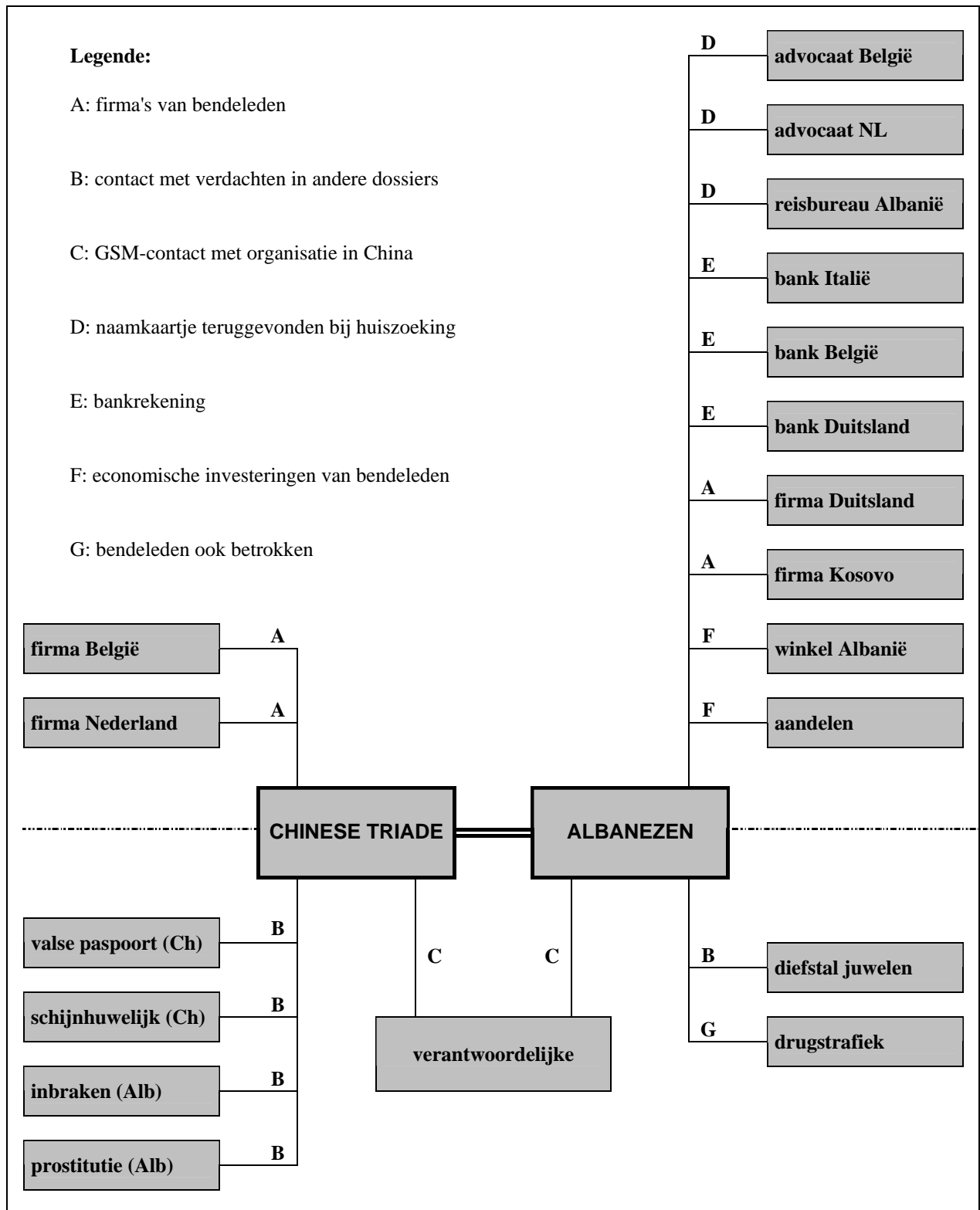
Dit bewijst en versterkt nogmaals het belang en ons pleidooi voor een geïntegreerde netwerkanalyse.

1.4. Bijlage

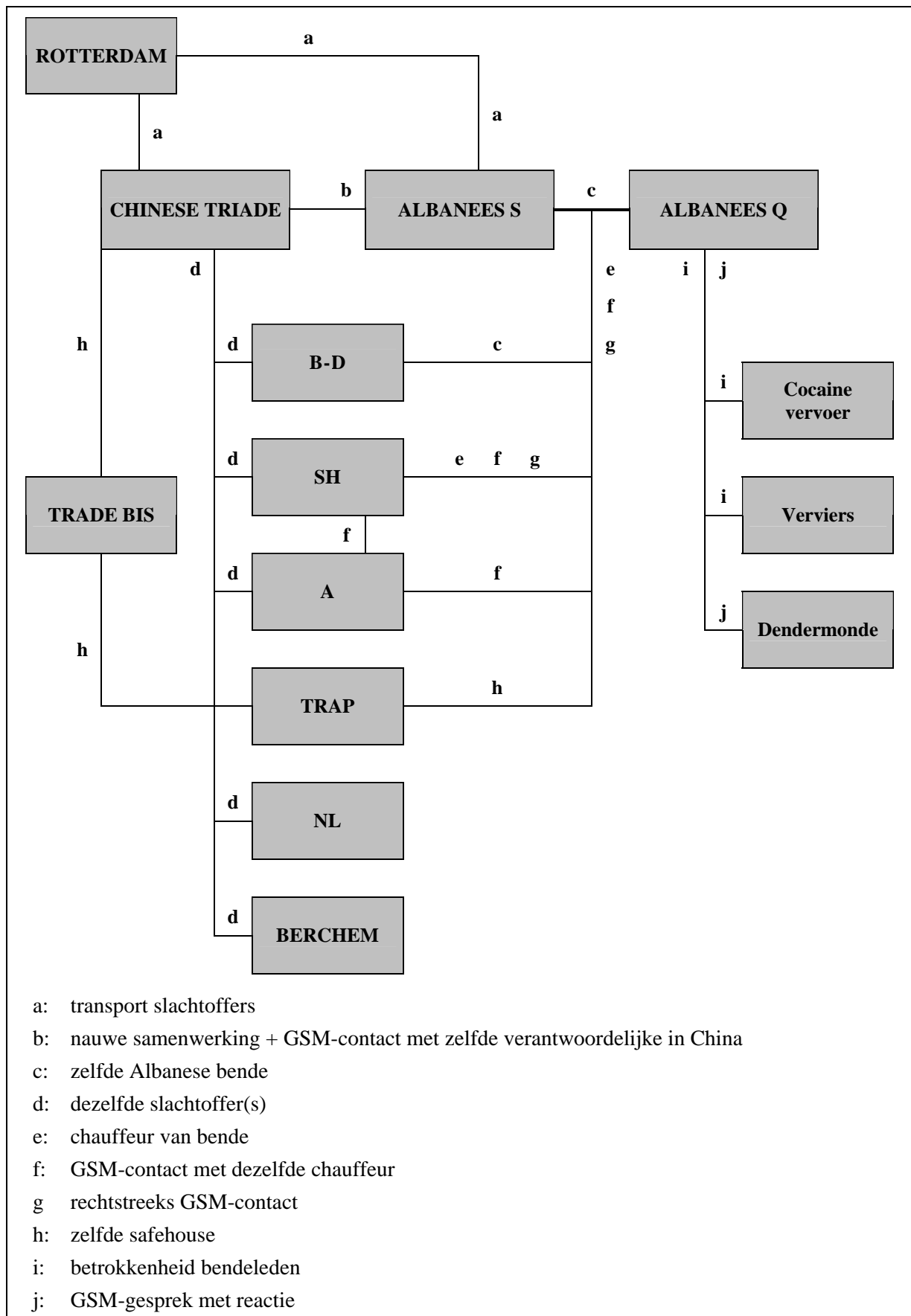
Grafiek 1: firmawagen voor criminele activiteiten

Grafiek 2: verwevenheid met maatschappelijke bovenwereld

Grafiek 3: vertakkingen dossiers van crimineel netwerk

2. Mensensmokkel uit Iran naar België

In dit tweede hoofdstuk wil het Centrum een beeld vormen van de werking van de mensensmokkel uit Iran naar België en de rol van smokkelnetwerken binnen dit proces. Via de analyse van verschillende dossiers van Iraanse slachtoffers mensensmokkel uit de databank van het Centrum, het dossier E., waarin het Centrum zich burgerlijke partij stelde, aangevuld met informatie uit academische publicaties en internationale rapporten, wil het Centrum een beeld vormen van de werking van de mensensmokkel uit Iran naar België en de rol van smokkelnetwerken binnen dit proces. Vooraleer we dieper ingaan op de structuur van die smokkelnetwerken, hun rekruteringsmethode, de dwangpraktijken, hun modi operandi en de smokkelroutes, willen we eerst een kort maar algemeen overzicht geven van de migratiedynamiek van de Iraanse migratiestromen, om zo het kader waarin deze netwerken te opereren, te schetsen. Want het is duidelijk dat de netwerken hun activiteiten ontplooiën op een moment waarop de Iraanse migratiedynamiek ingrijpende veranderingen ondergaat.

2.1. Iraanse migratie, een algemeen overzicht van de migratiedynamiek

Traditioneel was de Iraanse migratie voor de Tweede Wereldoorlog een handels- en arbeidsmigratie, die zich geografisch beperkte tot de omliggende landen/regio's. De migratiestromen ontwikkelden zich in grote mate langs etnisch-religieuze lijnen, zoals de migratie van Iraanse Azeri's op het einde van de negentiende eeuw richting Kaukasus, of de migratie van Sjiïeten naar het Zuiden van Irak.

Vanaf de Tweede Wereldoorlog zal het migratiepatroon onder impuls van verschillende diepgaande structurele verschuivingen binnen de hedendaagse Iraanse samenleving op relatief korte tijd grondig wijzigen – zowel qua omvang, als qua bestemming of motivatie. Op sociaal en economisch vlak vormen de moderniseringspogingen tijdens de jaren zestig en zeventig van het regime van de Sjah een eerste sleutelmoment in de Iraanse migratiedynamiek: een eerste stroom van Iraanse studenten en toeristen vindt zijn weg naar de Verenigde Staten. Zij zullen vervolgens het pad effenen voor de enorme exodus die zich na de Islamitische revolutie ontvouwt naar het Westen in het begin van jaren tachtig. Dan arriveren ook de eerste Iraanse vluchtelingen in België. Een emigratiestroom die verder in omvang toeneemt naarmate ook de sociale en economische impact van de oorlog tussen Irak en Iran voelbaarder wordt binnen de Iraanse samenleving. Tussen 1980 en 1989 vragen 2.534 Iraniërs asiel aan in België⁴⁸. Zoals overal elders in Europa en de Verenigde Staten behoren deze migranten tot de hogere sociale lagen van de Iraanse samenleving en hebben ze een stedelijke achtergrond⁴⁹. Deze migratiedynamiek zal in intensiteit afnemen na het beëindigen van de oorlog tussen Irak en Iran in 1988.

Gaandeweg, tegen het einde van de jaren '90, ontwikkelt er zich een nieuwe migratiedynamiek vanuit Iran. Hoe langer hoe duidelijker tekent zich de impact af van de migraties van de voorbije decennia. In de eerste plaats is er de emigratie van de intellectuele en bemiddelde middenklasse die zich verder zet en die een grote braindrain tot gevolg heeft.

⁴⁸ Migration Information Source: <http://www.migrationinformation.org/DataTools/asylum.cfm>

⁴⁹ Displacement and entrepreneurship: Iranian small businesses in Stockholm. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol 25 No. 3: 493-508. July 1999.

In de tweede plaats heeft er zich een brede ‘migratiecultuur’ ontwikkeld in Iran, die op zijn beurt tot een ‘democratisering’ van het migratieproces heeft geleid: de migratiedroom is niet alleen meer het privilege van de hogere en seculiere elites van het land. Deze laatste evolutie manifesteert zich vooral in Europa in de vorm van een plotse en omvangrijke instroom van Iraanse asielzoekers. Ook in de Belgische asielstatistieken duiken in 2000 en 2001 heel wat Iraanse asielzoekers op. In totaal vroegen in 2000 en 2001 4.314 Iraanse migranten asiel voor hen en hun familie. Deze migranten ontvingen praktisch allemaal een negatief antwoord op hun asielaanvraag⁵⁰. Samen met deze instroom van asielmigranten nam ook illegale migratie vanuit Iran toe, voornamelijk illegale transitmigratie richting Verenigd Koninkrijk⁵¹. Tussen 2000 en 2003 werden 2.638 illegale Iraanse transitmigranten in België opgepakt⁵².

Uit verscheidene analyse van migratiestromen van asielzoekers overal in Europa leren we dat de grote meerderheid van de asielzoekers die in Europa aankomt georganiseerde hulp heeft gekregen van mensensmokkelaars: ofwel om het land te verlaten, ofwel om de reis te organiseren, ofwel om een land binnen te geraken en te verblijven – of alledrie te samen⁵³. De Iraanse asielzoekers die de laatste jaren in Europa arriveerden, vormen hierop geen uitzondering⁵⁴. Een analyse van de Dienst Vreemdelingenzaken bevestigt deze situatie voor België⁵⁵.

Het profiel van deze nieuwe Iraanse migranten verschilt duidelijk van de vorige die voornamelijk afkomstig waren uit de hogere sociale klassen. Dit is nu minder het geval: de migranten hebben een lagere economische en sociale status⁵⁶. Verschillende oorzaken liggen hieraan de basis. In de eerste plaats spelen er sociale en economische omstandigheden zoals de hoge bevolkingdruk en de werkloosheid, die nu op 20% wordt geschat en die vooral een hoge vlucht nam in de tweede helft van de jaren ‘90. Tegelijkertijd is er een brede migratiecultuur ontstaan in Iran: door een jarenlange, onafgebroken exodus van honderdduizenden Iraniërs naar het Westen, hebben migratieverhalen- en voorbeelden zich diep kunnen nestelen in de Iraanse samenleving zodat het als overlevingsstrategie nu gekend is bij brede lagen van de bevolking. Daarnaast is de overlevingsstrategie makkelijker uitvoerbaar geworden door de aanwezigheid van een omvangrijke migratie-industrie⁵⁷. Zo bieden migratieagenten in Iran in verschillende magazines en kranten openlijk (valse) reisdocumenten aan⁵⁸.

⁵⁰ *Jaarrapport 2001 en 2002*. Commissariaat generaal voor de Vluchtelingen en de Staatslozen.

⁵¹ *Korte analyse van de Iraanse migratie in België. Evolutie 1999-2001*. Dienst vreemdelingenzaken.

⁵² Cijfers Dienst Vreemdelingenzaken

⁵³ MORRISON (John) and CROSLAND (Beth), *The trafficking and smuggling of refugees: the end game in European asylum policy*. United Nations High Commissioner for Refugees, april 2001, *working paper*.

⁵⁴ Social Networks and the Asylum cycle: the case of the Iranians in the Netherlands. *Khalid Koser. International Migration Review*. Vol. 31(3): 591-611.

⁵⁵ *Profiel reisroute van de Iraanse asielzoeker. Maand September 2000*. Dienst Vreemdelingenzaken.

⁵⁶ Iranian transit migrants in Turkey. Sebnem Koser-Akcapar. *Kolor Journal on Moving Communities*. Vol.4. N° 1, 17-31.

⁵⁷ *Idem*.

⁵⁸ *Mensensmokkel. In beeld 2000-2001*. Informatie- en Analysecentrum en Landelijk parket. Najaar 2002.

2.2. Smokkelnetwerken

2.2.1. Structuur

De mensensmokkelnetwerken die vanuit Iran opereren, zijn vaak internationale criminele organisaties die zich ook inlaten met andere criminele activiteiten⁵⁹. Deze netwerken lijken niet strikt hiërarchisch, noch statisch of piramidaal georganiseerd te zijn⁶⁰. De smokkelnetwerken ontvouwen zich eerder als een lange keten van verschillende personen die ieder hun eigen rol, positie en expertise hebben binnen het smokkelproces⁶¹.

Zo kunnen we binnen de smokkelnetwerken onder andere een onderscheid maken tussen: de lokale smokkelaar of de ronselaar, de ‘cashier’ (die als tussenpersoon het geld aanneemt), berggidsen, een transitsmokkelaar, de ‘tussenpersoon’ (die migranten van de ene smokkelaar naar de andere brengt), de transportsmokkelaar (die het vervoer arrangeert) en de hulpjes, die verschillende hand- en span diensten uitvoeren en die vaak niet op de hoogte zijn van de organisatiestructuur of criminele bijbedoelingen van hun activiteiten⁶². De smokkelslachtoffers worden tijdens de reis overgedragen van de ene smokkelaar naar de andere.

De netwerken opereren in een heel *flexibele* vorm samen naargelang de opdracht of beschikbaarheid, waarbij iedere schakel in de keten – indien nodig snel vervangen kan worden door een andere schakel⁶³. Een analyse van de Iraanse dossiers van mensensmokkelslachtoffers leert ons dat die netwerken tamelijk groot zijn: tussen de vier en de vijf smokkelaars⁶⁴. Uit de verklaringen van de smokkelslachtoffers en de eerdere analyse van de dossiers kunnen we opmaken dat sommige netwerken eveneens actief zijn in valse documenten, drugs- en wapenhandel⁶⁵. Alle smokkelslachtoffers hebben beroep gedaan op de netwerken voor het organiseren van transport, meestal met de bedoeling naar Engeland te reizen. Verscheidene onder hen kregen ook valse documenten.

2.2.2. Organisatie en coördinatie

Het ontbreken van een vaste ‘master-structuur’ betekent echter niet dat er geen coördinatie plaatsvindt tussen de verschillende betrokkenen. Dat deze netwerken goed op elkaar afgesteld zijn, kunnen we onder andere afleiden uit de reisduur. Uit onderzoek van eerdere dossiers mensensmokkel en de

⁵⁹ *The Relationship between Organised Crime and Trafficking in Aliens*. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).-report. Juni 1999.

⁶⁰ How do smuggling and trafficking operate via irregular border crossings in the Middle East? Evidence from fieldwork in Turkey. Ahmet Icduyugu en Sule Toktas. *International Migration*. Vol 40 (6)25-53. 2002.

⁶¹ *Idem*.

⁶² KYLE (David) en LING (Zia), *Migration merchants: human smuggling from Ecuador and China*. University of California, Center for comparative immigration studies, Oktober 2001, Working paper 43.

⁶³ AKINBINGOL (Faruk), *Knooppunt Istanbul, Mensensmokkel via Turkije*, Meulenhof, 2003.

⁶⁴ *Research based on case studies of victim of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands*. European Commission, DG Justice and Home Affairs. Country report Belgium (Hyppokrates JAI/2001/HIP/023).

⁶⁵ *Idem*.

analyses van DVZ blijkt dat de reis vanuit Iran snel georganiseerd wordt: ze grijpt plaats binnen de maand en duurt gemiddeld twee tot drie weken⁶⁶. Het verblijf in transit is met andere woorden gering. Zeker in vergelijking met de algemene trend die wordt gesignaleerd voor andere migranten uit het Midden-Oosten of Centraal-Azië, zoals Afghanen of Irakezen⁶⁷. Hun reis duurt vaak verschillende maanden met lange tussenpozen in de transitpunten. Deze vaststellingen lijken dus aan te geven dat heel wat reizen vanuit Iran goed en efficiënt georganiseerd zijn (los van de vertrekplaats of de betaalde som geld). Een tweede element dat wijst op een goede coördinatie tussen de verschillende netwerken onderling is dat migranten met verschillende nationaliteiten samen reizen per vrachtwagen⁶⁸.

Twee factoren spelen een grote rol in de vlotte en efficiënte organisatie van de netwerken: 1) hun sociale, etnische en culturele basis en 2) hun internationale vertakkingen⁶⁹.

Aan de basis van deze smokkelnetwerken liggen diepe en oude sociale banden – al dan niet etnisch of cultureel onderbouwd, die bovendien geografisch ingebed zijn in een regionale dynamiek. Of anders gezegd: ze houden geen rekening met de getrokken landsgrenzen. Zo opereren in het noorden van Iran, aan de grens met Afghanistan smokkelnetwerken die worden bemand door leden van de Balutchi-etnie die zowel in Pakistan, Afghanistan als Iran voet aan de grond heeft⁷⁰. Aan de grens met Turkije, Irak en Iran spelen o.a. Koerdische benden een actieve rol in de smokkel tussen die verschillende landen⁷¹.

De routes die door deze netwerken gebruikt worden voor mensensmokkel, zijn niet nieuw en werden vroeger gebruikt voor andere vormen van smokkel. Een Koerdische smokkelaar getuigt:

In this region [grens Iran-Turkije] smuggling is part of our economy. If it weren't for animal husbandry and smuggling, the people in this region would not have survived for centuries. ... Smuggling is the basis of the region's economy. Everything you can imagine travels over the border. You just ask for it. The fundamental rule of capitalism operates here; it is a matter of supply and demand. On the thousand-year-old silk road, whatever item is smuggled. At that time the border we have now, did not exist. Travelling this route was not considered as smuggling. There were only different taxes at different stops. But now on paper they say this is Iraq, this is Iran, this is Turkey, and it is illegal to cross without notification⁷².

De smokkel is er een sociaal aanvaarde activiteit, het wordt gezien het als een beroep als een ander - vaak overgeleverd van vader op zoon. Uit interviews met smokkelaars die actief zijn in de regio leiden we af dat ze door de toenemende vraag, hun activiteiten ook verlegd hebben naar mensensmokkel. Een Koerdische smokkelaar-berggids vertelt:

⁶⁶ Idem. *Profiel reisroute van de Iraanse asielzoeker. Maand September 2000*. Dienst Vreemdelingenzaken.

⁶⁷ LAACHER (Smaïn). *Après Sangatte; nouvelles immigrations nouveaux enjeux*. La Dispute, 2002.

⁶⁸ *Profiel reisroute van de Iraanse asielzoeker. Maand September 2000*. Dienst Vreemdelingenzaken.

⁶⁹ ICDUYUGU (Ahmet) en TOKTAS (Sule). How do smuggling and trafficking operate via irregular border crossings in the Middle East? Evidence from fieldwork in Turkey. *International Migration*. 2002, Vol 40 (6)25-53.

⁷⁰ International Organisation for Migration. *Trafficking in Persons. An Analysis of Afghanistan*. 2003.

⁷¹ KOSER-AKCAPAR (Sebnem). Iranian transit migrants in Turkey. *Kolor Journal on Moving Communities*. Vol.4. No 3: 17-31.

⁷² ICDUYUGU (Ahmet) en TOKTAS (Sule). *Op. cit.*

I was 11 years old when I first crossed the border into Iran. I am now 50 year old and I go continuously back and forth. I inherited this work from my father. I bring everything from Iran and take everything there. I carry whatever people ask and want me to carry, except for one thing: 'flour' (drugs.) I'm going to start again the smuggling of people and oil. ... The market no longer demands for smuggling of tobacco and sugar. ... While smuggling, people are also transported now. Those who trust you find you. This could be either one person, it could be 30. I have smuggled up to 40 people⁷³.

Doorheen de jaren hebben deze netwerken hun actieradius internationaal kunnen uitbreiden. Twee redenen verklaren onder andere hun internationale karakter: migratie en technologie.

Migratie: want de netwerken zijn immers voor een stuk zelf exponenten van eerdere migraties. Vaak hebben de smokkelaars een verleden als illegale migrant, asielzoeker of vluchteling. Wat hun als het ware een competitief voordeel biedt op de illegale markt van de migratie⁷⁴. Op basis van onder andere hun eigen ervaring hebben ze meestal een grote expertise opgebouwd in asiel- en migratiezaken. Ondertussen beschikken ze vaak over een Schengenpaspoort, wat hen mobiel maakt in heel de Schengenzone – genietend van het vrije verkeer van personen en vaak gebruik maken van sociale en financiële netwerken van de migratiediaspora's zelf, die over heel Europa verspreid zijn⁷⁵. In een vonnis van de correctionele rechtbank Brugge, 7 mei 2002 lezen we dat “*één van de Iraanse mensensmokkelaars-beklaagden aanvankelijk actief was in Slovenië in een café tegenover een vluchtelingenkamp.*”⁷⁶ Hij verplaatste zijn activiteiten naar België. Van dit vonnis onthouden we ook dat enkele leden van een Iraanse smokkelorganisatie verantwoordelijk waren voor “*de geldoverdrachten via Western Union op rekening van een kopstuk ... in Slovenië of naar het Iraanse thuisfront.*”⁷⁷

Naast de migratiestromen - en de sociale en financiële netwerken die in hun kielzog zijn ontstaan - levert de technologische ontwikkelingen een belangrijke bijdrage aan de efficiënte organisatie van netwerken. Met behulp van bijvoorbeeld een gsm is het immers makkelijk geworden om snelle en goede contacten met wie dan ook, waar dan ook te onderhouden:

For those who are interested, I can make arrangements to take people from Istanbul to Italy by boat for 1.500 to 2000 dollars. I call friends in Istanbul with my mobile phone and tell them I am sending some people who want to go to Italy. I ask for about 100 dollars per person. I also have friends and contacts in Italy I can even make arrangements for after Italy. I have in my mobile phone the numbers of friends in Italy. If the migrant wants to continue to England, France, ..., in addition to the 1500 that they pay between Istanbul and Italy, they have to pay another 500 to 1000 dollars⁷⁸.

⁷³ *Idem.*

⁷⁴ ALTINK (Sietse), Grenzeloos ondernemerschap in vrouwenhandel. in ‘*Het zelfstandig ondernemerschap van immigranten in Nederland.*’ Het Spinhuis. 1998.

⁷⁵ KOSER (Khalid), Social Networks and the Asylum cycle: the case of the Iranians in the Netherlands. *International Migration Review*. Vol. 31(3): 591-611.

⁷⁶ *Jaarverslag mensenhandel, Pleidooi voor een integrale benadering.* CGKR, december 2003.

⁷⁷ *Idem.*

⁷⁸ ICDUYUGU (Ahmet) en TOKTAS (Sule). *Op. cit.*

Uit een vonnis van de correctionele rechtbank van Brugge van 30 juli 2001 - een smokkeldossier waar 9 Iraanse mensensmokkelaars op de beklaagdenbank zaten - onthouden we dat “*de spilfiguur ... internationale contacten heeft met Iran, Bosnië, Slovenië, Turkije, Litouwen, Italië, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Engeland, Denemarken en Zweden.*”⁷⁹.

2.3. Rekrutering en sociale netwerken

Rekrutering verloopt voor een stuk via de media. Zoals reeds aangehaald worden reizen naar het Westen regelmatig geadverteerd in zowel Engelstalige als Farsi kranten in Iran, die openlijk valse documenten aanbieden⁸⁰. Maar wellicht het belangrijkste kanaal voor rekrutering vormen de sociale netwerken. Als een Iraniër zijn land wil verlaten, dan neemt hij contact met iemand uit zijn eigen familiaal, sociaal of etnisch netwerk⁸¹. Praktisch alle slachtoffers zeggen dat ze in contact zijn gekomen met de smokkelnetwerken via mond-aan-mond reclame, familie of kennissen.

Die sociale connectie is belangrijk. Het creëert automatisch het *vertrouwen* tussen smokkelaar en klant. Het werkt als een officieus verzekeringssysteem. En vaak als extra waarborg, overhandigt de klant zijn geld ook niet direct aan de smokkelaar, maar aan een derde tussenpersoon, ‘a cashier’, die vertrouwd wordt door beide partijen. Eens de bestemming bereikt, brengt de klant de tussenpersoon op de hoogte, die dan pas de rest van de verschuldigde som aan de smokkelaar overhandigt. Die hoeft niet noodzakelijk te wonen in het land van oorsprong of het land van bestemming⁸². Die sociale netwerken spelen ook een belangrijke rol bij de betaling en financiering van de reizen van de slachtoffers.⁸³ Familie of kennissen schieten de slachtoffers geld voor om de reis te betalen. Alle slachtoffers, op één na, bevestigden dat ze geen schulden hadden uitstaan bij de smokkelaars.

2.4. Dwang-en controlemechanismen

Die sociale band is niet enkel een garantie voor de klant, ook omgekeerd voor de smokkelaar kunnen er eventueel voordelen aan verbonden zijn. Voor hem kan het een zekere garantie zijn tegen verklikking. Ondanks de sociale link, stellen we niettemin vast dat het vertrouwen in de smokkelaars gradueel afneemt. Zeker als slachtoffers verder opschuiven in de smokkelketen. Dan is er vaak geen enkele (sociaal-etnische) band meer met de smokkelaars⁸⁴. Uit de dossiers leren we dat de gesmokkelden gerekruteerd worden door landgenoten, maar dat ze nadien vaak verder gesmokkeld worden door smokkelaars van een andere nationaliteit.

⁷⁹ CGKR, *Jaarverslag mensenhandel, Pleidooi voor een integrale benadering*. December 2003

⁸⁰ *Mensensmokkel. In beeld 2000-2001*. Informatie-en Analysecentrum en Landelijk parket. Najaar 2002.

⁸¹ KOSER-AKCAPAR (Sebnem), Iranian transit migrants in Turkey. *Kolor Journal on Moving Communities*. Vol.4. No 3: 17-31./ Hyppokrates JAI/2001/HIP/023 Research based on case studies of victim of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands. European Commission, DG Justice and Home Affairs. Country report Belgium

⁸² ICDUYUGU (Ahmet) en TOKTAS (Sule). *Op. cit.*

⁸³ KOSER (Khalid), Social Networks and the Asylum cycle: the case of the Iranians in the Netherlands.. *International Migration Review*. Vol. 31(3): 591-611.

⁸⁴ KOSER (Khalid), Asylum policies, Trafficking and Vulnerability. *International Migration*. Vol. 38 (3):91-111 . 2000.

Hoe dan ook, sociale band of niet: de relatie tussen de smokkelaar en de gesmokkelde blijft er één van afhankelijkheid. Die afhankelijkheid is grotendeels op zuiver economische wetmatigheden gebaseerd: de smokkelaar biedt de gesmokkelde een dienst aan, waarvoor deze vervolgens betaalt. Aangezien de smokkelaar bijna het hele reisproces controleert - van de reiswijze tot de bestemming toe, wordt het slachtoffer helemaal overgeleverd aan de wil van de smokkelaar⁸⁵. De smokkelslachtoffers kunnen hierop weinig tot geen invloed uitoefenen. Ook bij de analyse van de dossiers zien we dat er een duidelijke decalage is tussen de belofte aan het slachtoffer qua transport en de uiteindelijke reisomstandigheden. Uit interviews met Iraanse smokkelslachtoffers in Nederland tekenen we de volgende verhalen op:

When I paid him, the travel agent promised to bring me straight to the Netherlands. He said he would give me a passport and an airticket and everything would be fine. But in the end it took me two months to get here. First he took me to Istanbul, by car. Then he hid me in the back of a van and took me to Bulgaria. We flew from there to the Netherlands.

I wanted to go to Denmark – I'd been there before to visit my sons, you see. But the travel agent told me he couldn't guarantee anything – only that he'd get to Western Europe. I didn't even know we were going to Holland until I got to the airport.

Deze situatie duwt de gesmokkelden in een bijzonder kwetsbare en precaire positie die hen vatbaar maakt voor eventuele uitbuiting en waarvan de onzekerheid nog versterkt wordt door hun meestal illegale positie in het transitland of land van bestemming. Uit analyse van de dossiers leiden we af dat alle smokkelslachtoffers geconfronteerd zijn geweest met bedreigingen (fysiek/verbaal) tegenover hen of tegenover hun familie. In verschillende gevallen werden hun reisdocumenten afgenomen. Deze technieken hebben meestal tot doel zwijgplicht (omerta) af te dwingen van de slachtoffers⁸⁶.

Ondanks het immanente gevoel van dreiging, kwetsbaarheid en angst, dat de migranten tijdens de reis in hun greep houdt, worden de smokkelaars daarentegen niet echt gezien als criminelen⁸⁷. De smokkelaars worden door de gesmokkelden in zekere zin gerespecteerd.

Zij helpen de slachtoffers hun moeilijke droom of ambitie te realiseren om een nieuw leven in Amerika of Europa te realiseren⁸⁸. Veel slachtoffers vertellen weliswaar in onduidelijke en chaotische omstandigheden vertrokken te zijn: snel en onverwacht. De beslissing om te vertrekken is vaak al veel vroeger overwogen. De motivatie die de slachtoffers opgeven, is de politieke situatie in het land van herkomst. Zowat alle slachtoffers zeggen zelf de eerste stap naar de smokkelaars te hebben gezet. Eerder profielonderzoek op basis van de dossiers van slachtoffers van mensenhandel legde hier ook reeds de nadruk op⁸⁹. Niemand van de gesmokkelden diende nog een aanvraag in voor het slachtofferstatuut. Allemaal wilden ze zo snel mogelijk doorreizen naar hun bestemming (het V.K.).

⁸⁵ *Idem.*

⁸⁶ Omerta bemoeilijkt strijd tegen mensenhandel. *De Tijd* (08.04.2004)

⁸⁷ Social Networks and the Asylum cycle: the case of the Iranians in the Netherlands. Khalid Koser. *International Migration Review*. Vol. 31(3): 591-611.

⁸⁸ Iranian transit migrants in Turkey. Sebnem Koser-Akcapar. *Kolor Journal on Moving Communities*. Vol. 4. N° 1: 17-31

⁸⁹ Hyppokrates JAI/2001/HIP/023 *Op. Cit.*

2.5. Smokkelroutes en modus operandi

2.5.1. Illegale migratie vanuit Iran

De illegale migratieroutes uit Iran lopen ofwel via de Iraanse luchthavens ofwel via Iraanse land- of zee grenzen. De controle van Iran's luchthavengrenzen is nochtans streng. Zeker in Teheran, waar Iraanse immigratieambtenaren strikt toekijken en uitvoerig nagaan in hoeverre mensen over een *uitreisverbod* beschikken of niet⁹⁰. De smokkelroutes via de grenzen met Azerbeidzjan en Turkije daarentegen worden minder gecontroleerd⁹¹. Het gebied is niet alleen onherbergzaam, het grenspersoneel is ook laag opgeleid en vatbaar voor corruptie⁹². Omdat ze minder nauwgezet worden gecontroleerd, is het goedkoper en makkelijker om via de landgrenzen of via de zeeroute mensen Iran uit te smokkelen. De meeste slachtoffers verlaten Iran via de grens met Turkije. Vandaar gaat de reis vaak onder begeleiding van berggidsen te voet verder of verborgen in een wagen of vrachtwagen. De reizen gebeuren s' nachts, of de slachtoffers worden geblinddoekt. Eens de Turkse grens over, gaat het vaak naar Van, een transitpunt voor de verdere reis naar Istanboel. Een laatste mogelijkheid, naast de land- en de zeeroute, om Iran te verlaten is via de in Iran gevestigde internationale transportbedrijven⁹³. Hun chauffeurs beschikken over 'multiple entry visa' voor de Schengenzone.

De houding van de Iraanse overheid ten aanzien van de illegale migratie is niet altijd even transparant⁹⁴. Activiteiten gerelateerd aan mensensmokkel (met uitzondering van valsheid in geschrifte) van Iran naar het buitenland zijn niet strafbaar. Illegale uitreis is dat wel - een Iraanse migrant kan strafbaar gesteld worden wanneer hij illegaal zijn land verlaat. Maar er zijn geen aanwijzingen in hoever die maatregelen ook repressief worden toegepast.

Iran's enigszins dubbelzinnige houding ten aanzien van illegale migratie en mensensmokkel komt trouwens ook tot uiting in haar samenwerking met verscheidene landen van bestemming, waaronder België. Ook al ontvangen de meeste Iraanse asielzoekers sinds 1999 zo goed als geen vluchtelingenstatuut in de OESO-landen, toch is de Iraanse overheid voorlopig niet zomaar bereid om mee te werken aan de gedwongen uitwijzing van haar onderdanen. Een eerder akkoord met de Zwitserse overheid – over de gedwongen repatriëring van 100 asielzoekers – werd voortijdig opgezegd⁹⁵. Nochtans is er een groter bewustzijn en aandacht voor illegale migratie in Iran, en zeker tegenover mensenhandel. Volgens het Mensensmokkelrapport van de Amerikaanse overheid voert de Iraanse overheid gestaag de strijd tegen mensenhandel op. Zowel preventief als repressief. In 2003 sprak de Iraanse Justitie verschillende zware straffen uit tegen mensenhandelaars, van zowel Iraanse als Afghaanse afkomst. De Iraanse overheid treedt ook steeds strenger op tegen illegale migratie vanuit Afghanistan⁹⁶.

⁹⁰ *Mensensmokkel. In beeld 2000-2001*. Informatie-en Analysecentrum en Landelijk parket. Najaar 2002.

⁹¹ *Idem*.

⁹² *Idem*.

⁹³ *Idem*.

⁹⁴ *Idem*.

⁹⁵ Ruddock's Iran deal shrouded in doubt. *The Australian Financial review*, 02.05.2003,

⁹⁶ *Iran, Afghanistan, Pakistan. Closed door policy. Afghan Refugees in Pakistan and Iran*. Human Rights Watch. Februari 2002.

2.5.2. Het reistraject

De reisroutes richting het Westen die gebruikt worden vanuit Iran zijn verscheiden, en grotendeels afhankelijk van het transitpunt. Ofwel vertrekken de migranten vanuit Dubai in de Verenigde Arabische Emiraten ofwel reist men vanuit Karachi in Pakistan – maar die laatste route is minder populair vanwege de visumplicht die er heerst voor Iraniërs. Vanuit die plaatsen gaat het meestal per vliegtuig naar het Westen.

De centrale draaischijf in de migratie tussen Iran en het Westen is Istanbul⁹⁷. De migranten worden er per vrachtwagen of auto naar vervoerd. Ofwel reizen ze er op eigen kracht naar toe, 40% van de Iraanse migranten in Turkije heeft een toeristenvisum. De slachtoffers verblijven er enkele dagen op hotel – in de wijken Laleli of Aksaray, wachtend op een signaal van de mensensmokkelaars vooraleer de reis verder te zetten.

Vanuit Istanbul gaat het dan het dan voornamelijk verder via de landroute of via de luchtroute. Niemand - op één na - van de slachtoffers kwam via de zeeroute die over de Middellandse Zee loopt.

De landroute passeert Griekenland en buigt dan af naar ofwel de Balkan ofwel Bulgarije of Roemenië. Via de Balkanroute (Kroatië, Bosnië, Slovenië), loopt de reis verder via Italië en Frankrijk, via Roemenië reist men verder via Slowakije, Hongarije, Oostenrijk en Duitsland, om zo uiteindelijk aan te komen in België. Sommige slachtoffers reisden zonder documenten – achteraan verborgen in de vrachtwagen. Er wordt tijdens de reis van vrachtwagen gewisseld. Andere slachtoffers werden vervoerd met de wagen of werden in Italië op de trein gezet.

De meeste slachtoffers passeerden echter via de Balkanroute. De centrale rol die de Balkanroute, en meer bepaald Bosnië-Herzegovina in het Iraanse illegale migratiesysteem speelt, is *een uitloper* van de Bosnische Oorlog tussen 1993 en 1995. Iran en Turkije waren toen de belangrijkste steunverleners van het door embargo's geïsoleerde regime in Sarajevo⁹⁸. Als tegenprestatie voor die steun konden Iraanse onderdanen zonder visum naar Sarajevo reizen. In 1999 zullen heel wat Iraniërs gebruik maken van die mogelijkheid om te emigreren. Gevolg was een aanzienlijke en intense emigratiegolf. De Iraniërs reisden vanuit Istanboel (Turkish Airlines of Air Bosna) en vanuit Teheran (Mahan Airlines) zelf naar Sarajevo. Tussen januari en oktober 2000 arriveerden in Sarajevo 11.264 Iraniërs - hiervan keren er 994 terug. Onder druk van verscheidene EU-staten geldt er vanaf december 2000 een visumverplichting voor Iraanse onderdanen. Sinds de strengere visa-voorwaarden reizen migranten Bosnië binnen via Roemenië⁹⁹. Sinds 2000 duiken Iraanse migranten op in de asielstatistieken van verschillende Oost-Europese landen.

⁹⁷ *United Kingdom Threat Assessment of Serious and Organised Crime 2003*. National Criminal Intelligence Service.

⁹⁸ *Irregular Transit Migration through Bosnia and Herzegovina*. International Organisation for Migration. April 2001.

⁹⁹ Human smugglers and social networks: transit migration through the states of former Yugoslavia. Lejla Mavris. *Working paper 72*. UNHCR.

Een andere optie is via de luchtroute. Vertrekpunt is dan de Internationale luchthaven in Istanbul. De slachtoffers reizen Europa binnen via Schengenvisa, die makkelijk te verkrijgen zijn in Istanbul¹⁰⁰. Ter illustratie het verhaal van een Iraaks-Turkse smokkelaar in Istanbul: Een Iraanse smokkelaar legt uit:

Documents such as asylum applications, passports, visa, and all which are supposedly important are in fact all empty talk. Even without these documents, anyone who wants to go to any country in the world can easily do so. [...] They make fake passports of such good quality that even embassy personnel cannot tell they are fake. But is also possible to obtain visas through bribery. In the past we have obtained visas through bribery from the German, French and Bulgarian Embassies¹⁰¹.

Een belangrijk instrument voor het smokkelproces is de asielpcedure – die in zekere zin als transitpunt wordt gebruikt: het zogenaamde ‘hotelgebruik’ van de asielfaciliteiten. Zo vroegen duizenden Iraniërs in 2000 in Slovenië asiel aan.

“Smokkelaars instrueren de Iraniërs zich bij binnenkomst in Slovenië bij de politie te melden als asielzoeker. [...] Na korte tijd worden ze door de smokkelaars uit de centra gehaald voor vervoer naar de eindbestemming”¹⁰².

De asielpcedure blijkt verder voor de Iraanse migranten een belangrijk instrument om, eens aangekomen in het land van bestemming, een reguliere verblijfsstatus te bekomen¹⁰³.

Istanbul en mensensmokkel

Die centrale rol van Istanbul als transitpunt en logistiek centrum voor mensensmokkel vanuit Iran kan door verschillende factoren verklaard worden:

- geografie (strategisch ligging ten aanzien van Europa)¹⁰⁴
- de aanwezigheid van een aanzienlijke Iraanse gemeenschap
- de uitgebreide corruptie en zwarte markt binnen de Turkse samenleving.

Daarnaast zijn er drie andere factoren die van belang zijn bij de analyse van de illegale migratiestromen via Turkije. De eerste factor betreft de historische ontstaansgeschiedenis van heel wat (Iraanse) smokkelnetwerken, de tweede factor heeft te maken met de meer algemene evolutie die Turkije heeft doorgemaakt op het vlak van migratie: namelijk van emigratieland naar immigratieland. De derde factor is het beleid van de Turkse overheid ten aanzien van illegale migratie.

¹⁰⁰ Bosnische elite verrijkt zich met mensensmokkel naar het Westen. *De Standaard* (03.02.2001)

¹⁰¹ Irregular migration in Turkey. International Organisation for Migration. *IOM Migration Research Series*. Februari 2003.

¹⁰² *Mensensmokkel. In beeld 2000-2001*. Informatie- en Analysecentrum en Landelijk parket. Najaar 2002.

¹⁰³ *Iran Profile of Asylum Claims and Country Conditions report*. Bureau of Democracy, Human Rights and Labor. Department of State. Washington, D.C. 1997.

¹⁰⁴ Turkije fungeert ook als een transitpunt voor mensensmokkelroutes en illegale migratieroutes uit het Midden-Oosten, Afrika en de voormalige Sovjetunie

Vanaf begin de jaren '80, na de Islamitische revolutie, stromen Iraanse vluchtelingen massaal Turkije binnen, een bestemming waar ze nog steeds geen visum voor nodig hebben. Heel wat vluchtelingen konden naar Turkije reizen met de hulp van smokkelnetwerken opgezet door in Iran verboden politieke organisaties¹⁰⁵. Op die manier vergaarden deze smokkelnetwerken door de jaren heen massa's expertise omtrent visa-en asielpcedures. Na verloop van tijd verwaterde de band tussen de politieke organisaties en de smokkelnetwerken echter. En begonnen deze smokkelnetwerken hun expertise voor commerciële doeleinden aan te wenden. Veel Iraanse mensensmokkelaars streken neer in Istanbul en richten ze zich tot de almaar groter wordende groep van Iraanse vluchtelingen die er vanaf de tweede helft van de jaren '90 opnieuw neerstreek.

Sinds de jaren '60 heeft Turkije zich gradueel omgevormd van een emigratieland naar een immigratieland. Die evolutie hangt voor een groot stuk samen met Turkije's actieve toerismebeleid. Vanaf de jaren 60 promoot de Turkse overheid zijn toeristische troeven, met het oog op het verwerven van buitenlandse deviezen. Dit toerismebeleid baseerde zich op een vrij los visumbeleid: voor heel wat landen geldt er geen visumplicht, waaronder Iran, ofwel worden de visa goedkoop aangeboden. Heel wat migranten komen Turkije binnen via een toeristenvisum, maar keren niet onmiddellijk terug na het verstrijken ervan. Naast de toevloed van illegale migranten heeft die politiek een enorme migratie-industrie in het leven geroepen van toerismebureau's en hotels. Zij creëren een belangrijke logistieke steun voor illegale migratie (al dan niet onder de vorm van mensenhandel en mensensmokkel), met Turkije als eindbestemming of als transitpunt. Heel wat mensenhandel en mensensmokkel blijft trouwens onopgemerkt, juist omdat het zich voordoet onder de cover van een toeristenvisum – of afgedekt wordt door de toeristische industrie¹⁰⁶.

Tot voor kort beschikte de Turkse overheid niet over een specifiek wettelijk kader gericht op de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. Pas in 2003 paste het zijn strafwetgeving aan. Tevens introduceerde het de afgelopen jaren in het kader van haar onderhandelingen met de Europese Commissie rond haar toetreding tot de EU verschillende wettelijke maatregelen op het vlak van migratie en asiel¹⁰⁷. Vermoed wordt dat die maatregelen een positieve dynamiek moeten teweegbrengen in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel¹⁰⁸. Want tot dan werd die geplaagd door een gebrek aan coördinatie en samenwerking tussen de verschillende agentschappen actief in de strijd tegen illegale migratie.

¹⁰⁵ AKINBINGOL (Faruk), *Knooppunt Istanbul, Mensensmokkel via Turkije*, Meulenhof, 2003.

¹⁰⁶ *The Relationship between Organised Crime and Trafficking in Aliens*. ICMPD-report. Juni 1999

¹⁰⁷ *Irregular Migration and Trafficking in Women: the case of Turkey*. International Organisation for Migration. 2003.

¹⁰⁸ *Trafficking in persons report*. US Department of State, 2004

3. Besluiten

3.1. Crimineel systeem blijft functioneren

Uit de case van de Chinese triades blijkt duidelijk dat het crimineel systeem blijft functioneren. In gerechtelijke nevendossiers duiken sommige van deze Chinese slachtoffers opnieuw op bij verschillende andere transporten en onderscheppingen door de politie. Hetzelfde safehouse blijft zelfs operationeel nadat er daarvoor reeds bij een vroegere huiszoeking illegalen gevonden werden. In juni 2004 werd nog een nieuw dossier geopend tegen de triade waarbij de woordvoerder van het parket verklaarde dat er sterke aanwijzingen zijn dat de criminele organisatie haar plaatselijke leiding hier in België, die in februari 2004 veroordeeld werd, onmiddellijk vervangen heeft door anderen.

Tussen de Chinese en de Albanese organisatie bestond een nauwe samenwerking waarbij duidelijke afspraken gemaakt waren en er sprake was van uitbesteding. Beide organisaties hadden zelfs contacten met dezelfde verantwoordelijke binnen een organisatie in China die de transporten regelt, wat toch ergens moet wijzen op één of andere internationale coördinatiestructuur.

Om het gehele smokkelsysteem als een goed functionerend geheel te laten draaien is het voor de criminele organisaties van essentieel belang dat deze uitbestedingen en samenwerkingsverbanden zo efficiënt mogelijk verlopen. Het vormt een scharniermoment en dus een mogelijk zwakke schakel in het gehele systeem. Vanuit de methodiek van de integrale benadering van netwerken vormen de uitbestedingspatronen en samenwerkingsverbanden belangrijke puzzelstukken in het gehele systeem.

Kortom, het gerecht heeft op een snelle manier een aantal belangrijke dossiers en haar vertakkingen afgehandeld en veroordeeld maar uit de feiten en na een diepgaandere analyse moeten we vaststellen dat het crimineel systeem verder optimaal blijft functioneren en zelfs niet de moeite gedaan heeft om een nieuw safehouse te zoeken, wat toch op een zeker arrogantie wijst. De analyse van deze dossiers toont hierbij duidelijk aan dat het crimineel systeem zich aanpast aan de omstandigheden en anticipeert op de gebruikte politionele onderzoekstechnieken.

3.2. Noodzaak tot een geïntegreerde financiële netwerkanalyse

Een snelle afhandeling van een dossier is belangrijk voor de goede werking van onze rechtstaat. Maar een eenzijdige nadruk op een snelle werking kan ertoe leiden dat de prioriteit te veel gelegd wordt bij eenvoudige dossiers met zo weinig mogelijk vertakkingen waarbij alleen de tussenpersonen vervolgd worden. De efficiëntiegraad van een eenvoudig dossier met een duidelijke verdachte ligt dan ook veel hoger omdat, redelijkerwijze, de kans op een (zware) veroordeling veel groter is. In de praktijk kan dit o.i. leiden tot een vorm van ‘rapportagedrift’ waarbij de kwantiteit van de opgeloste zaken telt en veel minder de kwaliteit. Het gevaar bestaat er dan ook in dat het onderzoek zich beperkt tot de, gemakkelijk traceerbare, lokale entiteit en enkel tot de vervolging van duidelijk aantoonbare daders met louter een uitvoerende functie.

Wanneer het bestrijden van mensenhandel enkel georiënteerd wordt op het opsporen van de tussenpersonen zoals trafikanten, zullen er altijd plaatsvervangers klaarstaan om de vrijgekomen plaatsen weer op te vullen en draait de carrousel voort, zelfs in een effectievere vorm, aangezien het netwerk de kans krijgt om te leren uit zijn fouten en zich aan te passen indien te nodig te versterken. Bestrijding van mensenhandel dreigt dan enkel symptoombestrijding te worden, waarbij de focus ligt op de jacht op illegalen.

De bestrijding van mensenhandel vereist een integrale aanpak waarbij de diepgang en complexiteit van de dossiers en netwerken nagegaan worden om de onderlinge verbindingslijnen en achterliggende coördinatiestructuur te ontrafelen en er financiële analyses van de dossiers verricht worden om de motor van het systeem van het netwerk te treffen.

Dit betekent dat de kwaliteit van een onderzoek voor ogen moet gehouden worden door de diepgang en complexiteit ervan na te gaan. Met dit laatste wordt bedoeld: de uitwassen van een dossier tot in een reeks andere dossiers. Meerdere dossiers die gescheiden behandeld worden, kunnen, wat sommige deelaspecten betreft die in een dossier onderbelicht blijven, soms verhelderend zijn voor een begrip van deelaspecten in andere dossiers. De rol van reisbureaus of van transportfirma's die soms onschuldig lijkt wanneer men de dossiers afzonderlijk behandelt, kan soms opvallend in het oog springen als men de afzonderlijke dossiers bijeenlegt. De onderlinge samenwerkingsverbanden en uitbestedingspatronen moeten hierbij grondig geanalyseerd worden. Een aantal mogelijkheden worden wel al benut. Momenteel wordt reeds veel gebruik gemaakt van de analyse en de vergelijking van de telefoontap en telefoonnummers in verschillende dossiers, wat veel extra-informatie over het netwerk oplevert. In dit dossier werden ook de slachtoffers in verschillende aanverwante dossiers vergeleken wat tot een aantal interessante vaststellingen geleid heeft en inzicht gegeven heeft over verschillende vertakkingen en typische gedragspatronen.

In de case van de Chinese triades was de Albanese organisatie naast mensensmokkel ook betrokken in een drugstransport. Uit het dossier leren we dat ze hun criminele gelden volop investeerden in de economie. Ze bezaten een firma in Duitsland en Kosovo en wilden verder beleggen in een handelsruimte in Albanië. Eén van de Chinese slangenkoppen had een firma in België en Nederland. De Albanezen hadden bankrekeningen lopen bij banken in België, Duitsland en Italië. In hun telefoongesprekken spraken ze niet alleen over hun trafieken, maar hadden ze het ook doodleuk over de koersen van hun aandelen. Uit de analyse van de Iraanse smokkelnetwerken blijkt dat er linken zijn met o.a. drugssmokkel.

Om het kluwen van de georganiseerde misdaadwereld effectief te bestrijden is het noodzakelijk om deze netwerken van mensenhandel financieel door te lichten en de witwaspraktijken te bestrijden. Enkel hierdoor kan de georganiseerde misdaad en haar vertakkingen naar mensenhandeltrafieken in haar wortels aangepakt worden. In ons laatste jaarverslag¹⁰⁹ schreven we reeds dat de uitbestedingspatronen van criminele misdaadorganisaties moeten beschouwd worden vanuit de optiek van de werking van business units die opereren op basis van de economische vrijmarktprincipes maar dan met een aparte regelgeving. (jaarrapport en europol)

¹⁰⁹ *Jaarrapport mensenhandel, Pleidooi voor een integrale benadering, analyse wetgeving en rechtspraak*, december 2003, CGKR.

In de bestudeerde case waren er tussen de Chinese en Albanese organisaties duidelijke financiële afspraken gemaakt rond de samenwerkingsmodaliteiten. Hoe werd de uitbesteding door de Chinezen aan de Albanen georganiseerd? Hoe werd de financiering tussen de twee netwerken geregeld?

3.3. Beleid op twee niveaus

De bestrijding van mensenhandel en georganiseerde mensensmokkel vergt een uitgewerkt beleid op twee niveaus.

In eerste instantie moeten de criminele netwerken op structureel niveau bestreden worden. Deze organisaties zijn ook op andere criminele fronten actief. Hoe meer trafieken zij kunnen organiseren, hoe meer winsten ze kunnen vergaren en des te meer ze kunnen investeren in het economisch stelsel. Hierdoor kunnen ze zichzelf versterken en geraken ze dieper vervlochten in het maatschappelijk leven. Dergelijke criminele organisaties kunnen enkel aangepakt worden door het achterliggend crimineel systeem zelf via een benadering van systeemdenken te ontrafelen. Dit vereist een geïntegreerde netwerkanalyse en een grondige financiële doorlichting van het crimineel systeem en haar samenwerkingspatronen om de motor of tenminste de radertjes binnen het systeem te kunnen destabiliseren.

In tweede instantie is het in kader van de bestrijding van de mensenhandel belangrijk om een legaal alternatief te bieden voor de aanwezige migratiedynamiek door het voeren van een ander migratiebeleid en dit, bij voorkeur, op Europees niveau. Uit de feiten blijkt dat veel potentiële slachtoffers bereid zijn om veel geld te betalen om naar het Westen gesmokkeld te worden. De migratiedruk is in landen zoals China en Iran enorm groot. Wegens gebrek aan een degelijk legaal alternatief richten ze zich momenteel tot het crimineel smokkelsysteem dat zich hierdoor kan versterken. Een jacht op illegalen organiseren is hierbij contraproductief want hierdoor stijgen de prijzen voor de smokkelslachtoffers en stijgen de winsten van de criminele smokkelorganisaties nog meer en geraken deze criminele systemen nog dieper vervlochten in het maatschappelijk en economisch leven. Bovendien betekent een verscherpte controle voor de smokkelslachtoffers nog meer ontbering en precaire condities tijdens de illegale overtocht. Het beleid te sterk oriënteren naar een strijd tegen de illegalen maakt ook geen enkele kans want door de enorme migratiedruk is dit te vergelijken met het dweilen met de kraan open. De enige manier om uit deze vicieuze cirkel te geraken is trachten bepaalde vormen van migratie te kanaliseren en onder controle te krijgen zodat potentiële smokkelslachtoffers zich kunnen beroepen op een officieel circuit en niet hoeven terug te vallen op een crimineel systeem.

3.4. Subcommissie mensenhandel als forum noodzakelijk

Sinds de laatste legislatuur werd binnen de Senaat de subcommissie mensenhandel als zelfstandige commissie afgeschaft. De opvolgingscommissie Georganiseerde Misdad, die gedeeltelijk ook in aanraking kwam met het thema mensenhandel maar vanuit een andere invalshoek, onderging hetzelfde lot. Nochtans bewijzen deze dossieranalyses en de conclusie dat het netwerksysteem blijft draaien dat er dringend nood is aan een parlementair forum om de wijze van aanpak door de verschillende instanties en de beleidsvoering hieromtrent op een grondige en diepgaande wijze op te volgen, te evalueren en indien nodig bij te sturen.

Met haar rapport visafraude¹¹⁰ (zie kader) heeft de subcommissie mensenhandel nochtans bewezen dat ze erin geslaagd is om een gevoelig thema boven de partijpolitieke grenzen heen, uitgebreid te bestuderen en beleidsaanbevelingen te geven.

In een algemene Commissie Binnenlandse Zaken is de problematiek rond mensenhandel veel moeilijker op een systematische en grondige wijze op te volgen. Te meer omdat er momenteel verschillende structuren op poten gezet worden, die zich bezighouden met mensenhandel. De thematiek rond mensenhandel vraagt omwille van haar specificiteit, verwevenheid en belang een opvolging in een aparte parlementaire (sub)commissie en de bestaande en ontwikkelende structuren hierbij vereisen een specifieke aparte parlementaire controle.

RAPPORT VISA FRAUDE

De subcommissie mensenhandel van de Senaat is erin geslaagd een aantal thema's grondig te bestuderen. Eén ervan was de visa fraude. De subcommissie heeft een hele reeks hoorzittingen en werkbezoeken bij diplomatieke posten afgewerkt. De resultaten en aanbevelingen heeft ze weergegeven in haar eindrapport over visa fraude.¹¹¹

In dit rapport verwijst de verbindingsofficier van de ambassade in Kiev (Oekraïne) voor de problemen rond mensenhandel expliciet naar de rol van de visazwender:

“De kernproblematiek draait rond frauduleus verkregen visa (reisbureaus, deelname aan sportevenementen, dubieuze uitnodigingen van bedrijven). Deze mogelijkheden zijn zo talrijk dat de weg van de valse en vervalste documenten minder wordt bewandeld.”¹¹²

In de subcommissie kwam ook een inspectierapport van een immigratieambtenaar in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken aan bod. Dit rapport schetst het probleem van visumtrafiek glashelder:

“Misbruik van Schengenvisa is één van de methodes bij uitstek om op legale wijze naar België te komen.... De desbetreffende agentschappen verkrijgen deze visa bij de Schengenambassades op frauduleuze wijze door gebruik te maken van valse uitnodigingsbrieven, valse bankuittreksels, valse werkattesten,... en vragen sommen die kunnen oplopen tot 850 dollar.”¹¹³

De subcommissie had haar principiële akkoord gegeven om het Comité I bij haar werkzaamheden rond visa fraude te betrekken. In haar rapport heeft het Comité I in kader van de illegale immigratie en mensenhandel vanuit de voormalige Sovjetunie aandacht geschonken aan de frauduleuze aflevering van visa bij de Belgische ambassade te Sofia en frauduleuze aflevering van speciale identiteitskaarten door de dienst Protocol. Het Comité I verwijst hiervoor in haar rapport ook uitvoerig naar de laatste twee jaarverslagen mensenhandel van het CGKR.

¹¹⁰ Senaat, document 2-1018-1

¹¹¹ Senaat, document 2-1018-1

¹¹² Senaat, document 2-1018-1, blz.72

¹¹³ *Rapport missie Bulgarije 3 oktober –15 december 2000*, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Algemene Directie van de Dienst Vreemdelingenzaken

In haar rapport maakt het Comité I gewag van de "moeilijkheden die de onderzoeksrechter en zijn onderzoekers ondervonden hebben om zich te bewegen in diplomatieke kringen waarmee ze niet vertrouwd zijn. (...) Een tendens om de vuile was binnenshuis te houden op de dienst Protocol geeft aan de onderzoekers de indruk dat ze hinderen en het benaderen van deze hoge ambtenaren en personen die bepaalde immuniteiten genieten maakt de onderzoeksopdrachten er niet makkelijker op."

Over de frauduleuze aflevering van visa bij de Belgische ambassade te Sofia schrijft het Comité I: "In de rapporten over de valse visa die op de Belgische ambassade in Sofia werden uitgereikt, heeft de Veiligheid van de Staat vooral oog voor de commerciële activiteiten in België van één van de Bulgaren aan wie valse visa werden toegekend. Het Comité heeft geen kennis van het gevolg dat de gerechtelijke overheid aan deze informatie gaf noch van de resultaten van het onderzoek." In haar vorig jaarverslag¹¹⁴ heeft het Centrum in dit kader reeds de aandacht gevestigd op een dossier waarin ze zich burgerlijke partij gesteld heeft en waarbij de staatsveiligheid een Bulgaarse zaakvoerder en zijn firma in verband gebracht heeft met georganiseerde misdaad en mensenhandel. Het Antwerps parket heeft dit dossier afgerond terwijl het Centrum nog een reeks bijkomende onderzoeksdaten gevraagd heeft.

Het Comité I beveelt in haar conclusies¹¹⁵ aan dat de staatsveiligheid in kader van de visafraude belast wordt met het voeren van onderzoek in de Belgische ambassades en andere Belgische diplomatieke posten in gevoelige landen van waaruit een mensenhandel kan worden georganiseerd. Verder moet de staatsveiligheid aandacht hebben voor de mogelijke invloeden die misdaadmilieus of buitenlandse inlichtingendiensten kunnen uitoefenen jegens leden van het diplomatiek personeel.

De subcommissie deed in haar rapport¹¹⁶ verschillende aanbevelingen.

Ze drong er op aan om maatregelen te nemen opdat de aanvrager van een visum de behandeling van zijn aanvraag kan volgen en dat hij op de hoogte wordt gebracht van de termijn waarbinnen zijn aanvraag wordt afgehandeld. De tarieven en de wettelijke behandelingstermijnen moeten duidelijk worden opgehangen.

Die procedure zou moeten voorkomen dat bepaalde aanvragers ontmoedigd raken en een beroep doen op netwerken of reisbureaus zonder veel scrupules die niet aarzelen visumaanvragen in te dienen bij posten van andere Schengenlanden, zelfs indien de uiteindelijke reisbestemming België is.

De subcommissie steunt de vraag van de posten om feedback te krijgen van de Belgische autoriteiten over het verblijf in België van de personen waaraan de posten een visum afgegeven hebben. Die werkwijze wordt toegepast door verscheidene van onze Schengen-partners. De betrokken posten zouden zo op de hoogte worden gebracht van de terugkeer van de persoon wiens visum is vervallen, van de verlenging van een visum, van een veroordeling van een persoon,....

¹¹⁴ Jaarrapport mensenhandel, Pleidooi voor een integrale benadering, analyse wetgeving en rechtspraak, december 2003, CGKR.

¹¹⁵ Rapport comité I, activiteitenverslag 2003, blz. 190

¹¹⁶ Senaat, document 2-1018-1

Wanneer visa worden aangevraagd voor zogenaamde “risicogroepen” zoals danser(e)s(sen), zanger(e)s(sen), host(e)s(sen), cabaretartiesten, karakterdanser(e)s(sen), huispersoneel, modellen, sportlui, horecapersoneel ..., moet de controle en het onderzoek naar de aanvrager van het visum en de tenlastenemer strenger verlopen.

De ambassade of een groep van ambassades van eenzelfde regio moeten ertoe worden aangezet een typologie op te stellen van de verdachte mensenhandelaars en hun slachtoffers opdat de post die de visa verstrekt er nauwlettender op toeziet.

De subcommissie vraagt tevens bijzondere aandacht voor praktijken, waarbij bedrijven — met een doorgaans beperkte levensduur — zich specialiseren in het verstrekken van vervalste visa “op uitnodiging” aan andere bedrijven.

Om de fraude op een efficiënte wijze te bestrijden, moeten de federale politie en het ministerie van Buitenlandse Zaken bij de betrokken posten informatie verspreiden over personen, organisaties, plaatselijke en Belgische bedrijven en reisbureaus die betrokken zouden kunnen zijn bij mensenhandel.

Elke aanvraag die als verdacht wordt beschouwd, dient niet alleen in de post geregistreerd te worden maar eveneens automatisch aan de betrokken instanties in België te worden meegedeeld. Bij tenlasteneming pleit de subcommissie voor een reglementering die voorziet in het verplicht registreren van het aantal tenlastenemingen dat een persoon in de laatste vijf jaar heeft gedaan. De subcommissie heeft immers vastgesteld dat het systeem van de tenlastenemingen werd misbruikt door personen die zich zo wensen te verrijken. Die misbruiken moeten worden bestreden.

De “INAD”-formule, die in de DRC (Congo) wordt gebruikt door de ambassades van de Schengenlanden en die geleid heeft tot de ontdekking van viermaal meer fraudegevallen bij visumaanvragen binnen het eerste werkjaar, verdient veralgemening in alle diplomatieke posten. De Belgische diplomatieke post in Kinshasa beschikt over een goed georganiseerde en vrij omvangrijke “INAD” (“*inadmissible*”) database, op basis van eigen gegevens en die van de Schengenlanden, uitgebreid met een paar landen, geassocieerd met de plaatselijke consulaire samenwerking. Essentieel is deze database een compilatie van alle fraudegevallen waarmee de post geconfronteerd werd gedurende de laatste jaren en de andere posten sinds zij bijdragen leveren voor INAD. Vooral tijdens het Belgisch voorzitterschap werd dit INAD-programma extra gestimuleerd en als een pilootproject naar voren gebracht.

De subcommissie is van oordeel dat de ambassades, waar mogelijk, toegang dienen te krijgen tot alle betrouwbare databanken, uiteraard met naleving van de vigerende wetten met betrekking tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Het lokale personeel in onze diplomatieke en/of consulaire posten in risicolanden, moet een grondige en voortdurende vorming krijgen door een persoon die gespecialiseerd is in de afgifte van visa. Die persoon mag bovendien niet te lang in dezelfde post blijven om te voorkomen dat hij onaanvaardbare praktijken overneemt. De subcommissie is tevens van oordeel dat de lokale medewerkers best niet te lang dezelfde functie uitoefenen in de visumafdeling van een diplomatieke post. Visumaanvragen worden best steeds door meerdere personen in de ambassades grondig behandeld teneinde onregelmatigheden beter te kunnen voorkomen.

II. HANDEL IN MINDERJARIGEN

1. Context

Kinderhandel is de laatste tijd voorpaginanieuws. Talrijke persartikelen, colloquia¹¹⁷, en studies¹¹⁸ staan in het teken van deze problematiek. De Senaat stond er bovendien op dat dit bijzondere aspect in het jaarverslag van het Centrum aan bod kwam¹¹⁹. We hopen op die manier te voldoen aan dit verzoek.

Kinderhandel is een wereldwijd verspreid fenomeen, dat de meest elementaire rechten van het kind aantast. Over de hele wereld worden kinderen met geweld ontvoerd of door hun ouders toevertrouwd aan individuen of organisaties die hun kind een betere toekomst beloven. Die personen gaan de kinderen vervolgens uitbuiten in prostitutie, als huisslaaf of als verkopers. Kinderen vallen op die manier in handen van individuen of criminele organisaties die het kind herleiden tot koopwaar. De winsten die de uitbuiting van kinderen genereren zijn aanzienlijk en van dezelfde grootteorde als die uit drugs- en wapenhandel.

Unicef heeft het over wereldwijd 1,2 miljoen kinderen die het slachtoffer zijn van kinderhandel,¹²⁰ waarvan 200.000 alleen al in West- en Centraal-Afrika. Kinderhandel is niet enkel een zaak van ontwikkelingslanden zoals Benin, waar Unicef het aantal kinderen dat het slachtoffer van kinderhandel is op 50 à 80 000 per jaar schat. Dit land is er op twee manieren het slachtoffer van: binnen de grenzen, waar kinderen binnen verre families als huisslaven worden ingezet en zich alles moeten laten welgevalen, maar ook in het buitenland, waar kinderen uit Benin als huisslaaf of hulpjes in de landbouw worden uitgestuurd naar landen uit de regio (Nigeria, Gabon, Niger,...)¹²¹.

Ook Europa blijft niet van het fenomeen gespaard¹²²: de EU is een bevoorrechte bestemming voor prostitutie, waarvan de meeste uitgebuite slachtoffers meerderjarig zijn maar ook minderjarig. Alleen

¹¹⁷ O.a. het door de NGO Terre des Hommes in Brussel georganiseerde internationale seminarie op 17 en 18 september 2003, met als titel "Trafficking in Children in Europe", en de door Unicef in Brussel georganiseerde conferentie van 24 oktober 2003: "Kinderhandel : rechten en politieke uitdagingen".

¹¹⁸ ECPAT Europe law Enforcement Group, *Joint East West Research on Trafficking in Children for sexual purposes in Europe : The sending countries*, Amsterdam, 2004; (Child Focus in samenwerking met de Koning Boudewijn Stichting, *Opvang in België van niet-begeleide minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting: aanbevelingen voor goede praktijken*, januari 2004); Unicef Nederland, *Ongezien en ongehoord, Kinderhandel in Nederland, een eerste inventarisatie*, augustus 2004.

¹¹⁹ Cfr. het verslag in naam van de werkgroep "Rechten van het kind" door Mevr. KAÇAR en Mevr. LALOY, "Problematiek van niet-begeleide minderjarigen", *Parl. St.*, Senaat, BZ, 2002-2003, 23 januari 2003, nr. 2-1199/1, p.49.

¹²⁰ Unicef UK (2003), *Stop the traffic !, End Child exploitation*, juli 2003

¹²¹ Cfr. brochure van Unicef België, "Kinderhandel".

¹²² cfr. studie van Ecpat, *op. cit.*; wat Oost-Europa betreft: het verslag van Unicef, *Not for sale : Child Trafficking prevention in South Eastern Europe, Pilot research in Albania, Moldova and Romania*, mei 2003; cfr. voor Griekenland, Terre des Hommes, *Le trafic d'enfants albanais en Grèce*, januari 2003; IOM, *Trafficking in unaccompanied minors for sexual exploitation in the European Union*, mei 201: deze studie maakt een balans op van de situatie in België, Duitsland, Italië en Nederland. OIM, *La traite des mineurs non-accompagnés dans l'Union européenne*, december 2002: de eerste studie is vervolledigd met een analyse van drie nieuwe landen: Spanje, Frankrijk en Griekenland. Een derde studie ter afsluiting van de twee vorige behandelt Ierland, Portugal en het Verenigd Koninkrijk, cfr. IOM., *Trafficking in unaccompanied minors in the European Union, Reserach and European Conference*, oktober 2003.

voor de EU schat men dat er jaarlijks ongeveer 500.000 slachtoffers - zowel minder- als meerderjarigen - van mensenhandel zijn¹²³. Voorts worden kinderen uit Afrika, Latijns-Amerika en landen uit Oost-Europa, in Europa uitgebuit om te bedelen, te werken of drugs te verkopen¹²⁴.

De toestand in België is de volgende: België lijkt zowel een transitland als een eindbestemming te zijn.

De laatste twee jaar heeft het fenomeen in België een verhoogde aandacht gekregen. De problematiek van minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel hangt immers nauw samen met de problematiek van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (hierna: NBMV) omdat het net die minderjarigen zijn die het eerste slachtoffer zijn van mensenhandel of smokkel. De laatste tijd kon inzake NBMV echter een evolutie worden vastgesteld.

Eind december 2002 werd de voogdijwet inzake NBMV goedgekeurd. De wet is op 1 mei 2004 in werking getreden en zou de minderjarige beter moeten beschermen en hem een wettelijke vertegenwoordiging garanderen. Zoals we zullen zien is de toepassing van deze wet niet eenvoudig. Voorts heeft de regering een aantal nieuwe maatregelen goedgekeurd voor de opvang van NBMV.

Het leek ons dus interessant een balans op te maken van de situatie in België, zowel wat de bestaande wetgeving en de repressie van daders betreft, als wat de voorzieningen betreft inzake opvang en verblijf van deze minderjarigen. We zullen een poging doen een overzicht te geven van het fenomeen op basis van de ervaring van verschillende betrokkenen en van de laatste ontwikkelingen, met aandacht voor de problemen die zich voordoen. Tegelijk zullen we proberen een aantal denkpijlers te lanceren (punt 3).

Vooraf vonden we het nuttig een overzicht te geven van de internationale en Europese wetgeving ter zake omdat ook daar heel wat aan het gebeuren is (punten 1 en 2).

2. Internationaal wetgevend kader

De internationale gemeenschap heeft zich de laatste jaren gebogen over de steeds groter wordende plaag die mensenhandel en uitbuiting van kinderen in het bijzonder aan het worden is. Getuige daarvan zijn de verschillende internationale instrumenten die zijn goedgekeurd. Deze instrumenten moeten op een meer efficiënte manier de strijd aanbinden tegen verschillende vormen van uitbuiting van kinderen door de staten te verplichten de passende maatregelen te nemen om de daders van die verschillende vormen van uitbuiting te bestraffen, preventiemaatregelen goed te keuren, en indien nodig, voor hulp en bijstand van slachtoffers te zorgen.

¹²³ Infonota van de NGO-groep voor de Conventie inzake de rechten van het kind en Ecpat international met het oog op het 2de Wereldcongres tegen Commerciële, seksuele uitbuiting van kinderen, beschikbaar op de site: www.ecpat.net; M. LETHI, *Trafficking in women and children in Europe*, The European Institute for Crime Prevention and Control, Heuni Paper nr. 18, Helsinki, 2003, p. 8: deze auteur verwijst enerzijds naar een Zweedse NGO die het aantal vrouwen en kinderen, dat jaarlijks het slachtoffer is van mensenhandel naar EU-landen, op 500.000 schat. Anderzijds zouden volgens de laatste schattingen van de IOM 120.000 vrouwen en kinderen jaarlijks het slachtoffer zijn van mensenhandel naar de EU vanuit en via de Balkanlanden. Steeds volgens diezelfde auteur zou de handel van vrouwen en kinderen in de EU-lidstaten voor dwangarbeid of slavernij daarentegen relatief zeldzaam zijn (p.32).

¹²⁴ Cfr. de brochure van Unicef, *op. cit.*, p.7. Over de kwestie bedelarij, cfr. onderzoek uitgevoerd door de CODE, inzake *zoeken naar een antwoord op het probleem van bedelarij van kinderen in België*, 2003.

2.1. Verenigde Naties

2.1.1 Aanvullend protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad, gedaan te New York op 15 november 2000.

Dit protocol bepaalt voor het eerst op internationaal vlak wat onder mensenhandel wordt verstaan. Op die manier is een internationale en wereldwijde aanpak mogelijk die handel vermijdt, smokkelaars bestraft en slachtoffers beschermt. In België wacht het op ratificering¹²⁵.

De definitie inzake mensenhandel luidt als volgt:

- a) *Onder “mensenhandel” verstaan we de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de daaropvolgende opneming van een persoon, door de dreiging met of het gebruik van geweld of van andere vormen van dwang, door ontvoering, fraude, misleiding, misbruik van machtspositie of een situatie van kwetsbaarheid, of wanneer betalingen worden gedaan of beloningen worden gegeven of ontvangen om de instemming te verkrijgen van een persoon die controle uitoefent over een andere persoon met het oog op uitbuiting. De uitbuiting bestaat ten minste uit de uitbuiting van de prostitutie van anderen of uit andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of diensten, slavernij of soortgelijke methodes, dienstbaarheid of orgaanextirpatie;*
- b) *de instemming van het slachtoffer van mensenhandel met voorgenomen uitbuiting zoals omschreven in lid a) van dit artikel, doet niet terzake indien enig in lid a) van dit artikel bedoelde middelen is aangewend;*
- c) *de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de opneming van een kind met het oog op uitbuiting worden beschouwd als “mensenhandel”, zelfs indien de in lid a) van dit artikel bedoelde middelen niet zijn aangewend;*
- d) *de term “kind” heeft betrekking op elke persoon die de volle leeftijd van 18 jaar niet heeft bereikt.*

Handel veronderstelt dus:

- een daad: *de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de opneming van personen;*

¹²⁵ In ons vorig jaarrapport (*Pleidooi voor een geïntegreerde aanpak, analyse van de wetgeving en rechtspraak*, december 2003) hadden we reeds vermeld: dat het protocol reeds was geratificeerd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, door de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en door het Waalse Gewest. Intussen is het ook door de Duitstalige Gemeenschap (decreet van 13 oktober 2003, *B.S.*, 4 december 2003), de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (ordonnantie van 27 november 2003, *B.S.*, 11 december 2003), de Franse Gemeenschap (decreet van 17 december 2003, *B.S.*, 16 januari 2004) en door de Vlaamse Gemeenschap (decreet van 7 mei 2004, *B.S.*, 16 juli 2004) geratificeerd. Bij afsluiting van dit verslag vernemen we dat de Federale Regering op 24 juni 2004 een instemmingwet heeft goedgekeurd (*B.S.*, 13 oktober 2004).

- met als doel uitbuiting (bij uitbuiting kan het gaan om: seksuele, via arbeid, of het wegnemen van een orgaan)
- het gebruik van bepaalde middelen (zoals bedreiging, dwang, ontvoering, bedrog, misbruik van een toestand van kwetsbaarheid, betalen van geld om instemming te verkrijgen van een persoon die gezag uitoefent over een ander persoon)
- toestemming van het slachtoffer voor de in uitzicht gestelde uitbuiting doet niets ter zake wanneer die middelen zijn gebruikt;
- wat kinderen betreft: er is sprake van mensenhandel zelfs al is geen enkel van deze middelen gebruikt.

Het is het eerste universele instrument dat handelt tegelijk over de verschillende aspecten van de mensenhandel in personen, nl. vooral een gemeenschappelijke terminologie, het vervolgen van de daders, de bescherming van de slachtoffers, preventie en samenwerking.

Het protocol bepaalt dat de staten wetgevende maatregelen moeten goedkeuren die noodzakelijk zijn voor het strafrechtelijk bestraffen van die praktijken. Ze moeten tevens een preventiebeleid en preventieprogramma's ontwikkelen. Voorts is bepaald dat de staten maatregelen nemen om slachtoffers van mensenhandel bij te staan en te beschermen. Die maatregelen moeten ofwel verplicht zijn (zoals de mogelijkheid voor het slachtoffer herstel te krijgen voor zijn nadeel, of informatie te verkrijgen over de juridische procedure die van toepassing is) ofwel facultatief (zoals sociale en psychologische steunmaatregelen of het verlenen van een tijdelijke of definitieve verblijfsvergunning.).

Het protocol voegt eraan toe dat wat kinderen betreft, wanneer een staat bijstands- en beschermingsmaatregelen treft voor het slachtoffer, hij rekening moet houden met de specifieke behoeften van de kinderen, o.m. inzake huisvesting, opleiding en passende zorgverstrekking (art 6, 4) .

Het beleid en de programma's inzake preventie die de staten moeten ontwikkelen, zullen gericht zijn op de bescherming van de slachtoffers, en meer bepaald van kinderen en vrouwen, om te vermijden dat ze opnieuw het slachtoffer worden (art 9, 1 b). Maatregelen in de strijd tegen factoren, die personen, en vooral vrouwen en kinderen, kwetsbaar maken voor handel, zoals armoede, onderontwikkeling et kansarmoede moeten worden opgevoerd, net als maatregelen (bijvoorbeeld op educatief, sociaal en cultureel vlak) die erop zijn gericht de vraag, die alle vormen van uitbuiting van personen, in het bijzonder van vrouwen en kinderen, in de hand werkt en die tot mensenhandel leidt, te ontmoedigen (art 9, 5). Inzake opleiding van agenten voor opsporings-, repressie-, immigratie- of preventiediensten tenslotte moet bijzondere aandacht naar de specifieke problemen van vrouwen en kinderen uitgaan (art 10, 2).

Ter wille van de overeenstemming met de bepalingen van dat protocol is op de ministerraad van 9 juli 2004 een voorontwerp van wet goedgekeurd. Op die manier moet mensenhandel een autonoom misdrijf worden in het strafwetboek waarbij dit misdrijf zowel ten overstaan van buitenlanders als Belgen kan worden bestraft.

2.1.2. Overeenkomst nr. 182 van de Internationale Arbeidsorganisatie van 17 juni 1999 betreffende het verbod van de ergste vormen van kinderarbeid:

Deze overeenkomst wil het verbod en de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid, nl. van personen die jonger dan 18 jaar zijn, waarborgen. Artikel 3 bepaalt wat wordt verstaan onder « de ergste vormen van kinderarbeid »:

- alle vormen van slavernij of analoge praktijken, zoals de verkoop van en de handel in kinderen, de gedwongen arbeid, met inbegrip van de gedwongen of verplichte aanwerving van kinderen om ze in te zetten in gewapende conflicten;
- het gebruik, de aanwerving of het aanbieden van een kind voor prostitutie, voor de vervaardiging van pornografisch materiaal of pornografische voorstellingen;
- het gebruik, de aanwerving of het aanbieden van een kind voor ongeoorloofde praktijken, meer bepaald voor de productie en het verhandelen van verdovende middelen;
- werken die, omwille van hun aard of omstandigheden waarin ze worden uitgeoefend, de gezondheid, de veiligheid of de moraliteit van het kind schade kunnen berokkenen.

De staten moeten in hun nationale wetgeving o.m. bepalen welke soort werk hiermee wordt bedoeld. Ze moeten actieprogramma's uitwerken en toepassen om bij voorrang de ergste vormen van kinderarbeid af te schaffen. Ze moeten tevens toezien op de effectieve uitvoering en naleving van de bepalingen die uitwerking verlenen aan de overeenkomst, ook via het opleggen en het toepassen van strafrechtelijke sancties.¹²⁶

België heeft deze overeenkomst op 8 mei 2002 geratificeerd.

2.1.3. Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie van 25 mei 2000, bij het verdrag inzake de rechten van het kind.

België heeft dit protocol op 6 september 2000 ondertekend. Het is in werking getreden op 18 januari 2002 en wacht in België op ratificering¹²⁷.

Om de doelstellingen uit het verdrag inzake de rechten van het kind verder uit te voeren, heeft de internationale gemeenschap beslist om door middel van een facultatief protocol, de maatregelen uit te breiden, die staten moeten nemen om de kinderen een betere bescherming te bieden. Staten moeten in hun strafrecht een aantal laakbare gedragingen inzake verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie verbieden.

¹²⁶ In België wordt kinderarbeid vooral geregeld door de arbeidswet van 16 maart 1971 (*B.S.*, 30 maart 1971), het koninklijk besluit van 11 maart 1993 betreffende de kinderarbeid (*B.S.*, 9 april 1993) en door de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve boetes, toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten (*B.S.*, 13 juli 1971).

¹²⁷ De drie gemeenschappen hebben reeds instemmingdecreten goedgekeurd (decreet van 7 februari 2003 voor de Vlaamse gemeenschap, *B.S.*, 24 februari 2003; decreet van 27 oktober 2003 voor de Duitse gemeenschap, *B.S.*, 12 februari 2004; decreet van 12 mei 2004 voor de Franse gemeenschap, *B.S.*, 7 juni 2004). Enkel op federaal niveau moet dit nog gebeuren (De federale ministerraad heeft op 10 oktober 2003 een voorontwerp van wet houdende instemming met het protocol goedgekeurd). Dit wetsontwerp wordt binnenkort in het Parlement neergelegd.

Het protocol geeft een definitie van die termen, legt normen vast die het bestraffen van de daders, de bescherming van de slachtoffers en de inspanningen inzake preventie regelen.

In artikel 2 staat wat onder die termen moet worden verstaan:

- de **verkoop van kinderen** dekt elke handeling of transactie waarbij een kind van één persoon of een groep personen naar een andere persoon of een andere groep wordt overgedragen tegen betaling of een andere vorm van vergoeding.
- onder **kinderprostitutie** verstaan we het gebruik van een kind bij seksuele handelingen tegen betaling of een andere vorm van vergoeding.
- **kinderpornografie** is elke voorstelling, op welke wijze dan ook, van een kind dat betrokken is bij, werkelijke of gesimuleerde, expliciete seksuele handelingen, of elke voorstelling van de geslachtsorganen van een kind, voor primair seksuele doeleinden.

De staten moeten in hun strafrecht de bestraffing van volgende daden opnemen:

- a) in het kader van de verkoop:
 - het aanbieden, afleveren of aanvaarden van een kind, ongeacht op welke wijze, met als doel de seksuele uitbuiting van het kind¹²⁸, de overdracht met winstoogmerk van organen van het kind¹²⁹, of de onderwerping van het kind aan gedwongen arbeid¹³⁰;
 - het als tussenpersoon onrechtmatig verkrijgen van de toestemming voor adoptie van een kind¹³¹;
- b) het aanbieden, verwerven, aanwerven of ter beschikking stellen van een kind voor prostitutie¹³²;
- c) het produceren, verdelen, enz. van kinderporno¹³³.

¹²⁸ Die gedragingen zijn niet als zodanig gekwalificeerd als misdrijven op het Belgische strafrecht. Toch worden ze onrechtstreeks bestraft door artikelen 372 en volgende van het Strafwetboek, door artikel 380 van het Strafwetboek en door artikel 77bis van de wet van 15 december 1980.

¹²⁹ Het wegnemen van organen zonder de toestemming van de betrokken minder- of meerderjarige, wordt bestraft met een gevangenisstraf van drie maanden tot een jaar door de wet van 12 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen (*B.S.*, 14 februari 1987, *err. B.S.*, 26 februari 1987). Het zou nuttig zijn het feit een orgaan bij een minderjarige weg te nemen, als verzwarende omstandigheid in die wet in te schrijven.

¹³⁰ Zoals reeds gezegd wordt kinderarbeid vooral door de arbeidswet van 16 maart 1971 (*B.S.*, 30 maart 1971), door het koninklijk besluit van 11 maart 1993 over kinderarbeid (*B.S.*, 9 april 1993) en door de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve boetes, toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten (*B.S.*, 13 juli 1971) geregeld.

¹³¹ Ter wille van de overeenstemming met het verdrag van Den Haag inzake bescherming van kinderen en samenwerking inzake internationale adoptie, afgesloten op 29 mei 1993, heeft België op 24 april 2003 een wet goedgekeurd. Artikel 6 van deze wet voegt in het Strafwetboek een nieuw artikel 391 quinquies in. Dit artikel 391 quinquies bestraft "*hij die bij een adoptie als tussenpersoon is opgetreden en voor een derde een adoptie heeft verkregen of proberen te verkrijgen zonder lid te zijn van een daartoe vooraf door de bevoegde gemeenschap erkende adoptiedienst of die als lid van een erkende adoptiedienst voor een derde een adoptie heeft verkregen of proberen te verkrijgen die strijdig is met de bepalingen van de wet*". De Belgische wet veroordeelt dus nog niet het feit dat een tussenpersoon in het buitenland onrechtmatig de toestemming tot adoptie van een kind verkrijgt in overtreding met de internationale instrumenten inzake adoptie. Het Belgische recht zal moeten worden aangepast aan dit protocol.

¹³² Deze gedragingen zijn strafbaar krachtens artikel 380, § 4 van het Strafwetboek.

De Staten moeten tevens de nodige maatregelen nemen inzake de bevoegdheid om die misdrijven te vervolgen¹³⁴, de rechtshulp en uitlevering, maar ook om de inbeslagneming en de verbeurdverklaring van de hulpmiddelen die het misdrijf mogelijk maken.

Het protocol bepaalt tevens dat staten in alle stadia van de strafprocedure de passende maatregelen nemen om de rechten en de belangen van de kinderslachtoffers te beschermen, door:

- de kwetsbaarheid van kinderslachtoffers te erkennen en de procedures aan te passen rekening houdend met hun specifieke behoeften;
- de kinderslachtoffers in te lichten over hun rechten;
- in alle stadia van de gerechtelijke procedure de gepaste steun te verlenen aan kinderslachtoffers .

De belangen van het kind moet in elk geval de eerste bekommernis zijn (art 8, 3).

De staten moeten eveneens de wetten, het sociale beleid en programma's goedkeuren of verbeteren om deze misdrijven te vermijden en via informatieprogramma's, opvoeding en opleiding de publieke opinie sensibiliseren (art. 9,1). Ze moeten voorts de gepaste maatregelen nemen om de productie en de verspreiding van materiaal, dat publiciteit maakt voor de in het protocol verboden praktijken, te verbieden¹³⁵ (art 9, 5).

Tenslotte moeten de staten de internationale samenwerking aanmoedigen om de kinderslachtoffers te helpen bij hun lichamelijk en geestelijk herstel, hun reïntegratie in de maatschappij en hun repatriëring (art 10, 2).

2.2. OVSE

Ook de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft al aandacht besteed aan en aanbevelingen geformuleerd rond de strijd tegen mensenhandel, in het bijzonder handel in kinderen. Zo heeft de Raad van Ministers tijdens zijn vergadering te Maastricht op 1 en 2 december 2003 een beslissing¹³⁶ aangenomen ter goedkeuring van het actieplan van 24 juli 2003¹³⁷ in de strijd tegen mensenhandel. Dit actieplan wil de staten helpen, hun verplichtingen in de strijd tegen de

¹³³ Deze feiten zijn strafbaar krachtens artikel 383 *bis* van het Strafwetboek.

¹³⁴ Krachtens artikel 10 *ter* van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, beschikt de Belgische rechter reeds over een extraterritoriale bevoegdheid wanneer misdrijven inzake zeden en mensenhandel werden gepleegd tegen een minderjarige buiten het Belgische grondgebied. De persoon die wordt vervolgd moet echter in België kunnen worden aangetroffen (art 12 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering).

¹³⁵ Het aanbieden van diensten met een seksueel karakter is verboden door artikel 380 *ter* van het Strafwetboek. De andere praktijken zijn dit echter nog niet. Onze wetgeving zal daaromtrent moeten worden aangepast.

¹³⁶ OVSE MC. DEC/2/03 : Decision nr. 2/03 Combating Trafficking in Human Beings

¹³⁷ Beslissing van de Permanente Raad, OVSE, Permanent Council, Decision nr. 557, OVSE Action Plan to combat trafficking in Human Beings, 24 July 2003. Cfr. de praktische gids uitgegeven door 'Bureau des Institutions démocratiques et des Droits de l'Homme' "National referral mechanisms, joining efforts to protect the rights of Trafficked Persons, a practical, handbook", OVSE, ODIHR, mei 2004.

mensenhandel na te komen via een praktische uitvoering in termen van een beleid in de strijd tegen mensenhandel en door het aanmoedigen van samenwerking tussen de staten¹³⁸.

Dit actieplan staat een multidisciplinaire aanpak voor, gaande van het vervolgen van de daders, bescherming van en bijstand aan slachtoffers, en preventie. In dit verband neemt de bescherming van kinderen een heel belangrijke plaats in¹³⁹: er moet worden toegezien op zowel hun bijzondere behoeften en belangen wanneer er beslist wordt over hun huisvesting, opvoeding en gepaste zorgverstrekking, als op de veiligheid van het kind in het geval van repatriëring. Er moeten ook bilaterale en/of regionale akkoorden worden afgesloten over fundamentele principes zoals de goede opvang van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV)¹⁴⁰.

3. Europees wetgevend kader

3.1. Raad van Europa

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa had op 31 oktober 2001 een aanbeveling goedgekeurd over de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting¹⁴¹. Volgens deze aanbeveling zouden de lidstaten daadwerkelijke maatregelen moeten nemen om kinderen te beschermen, ook in relatie met kinderhandel¹⁴².

Voorts heeft de stuurgroep inzake criminele problemen een groep deskundigen inzake bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting ermee gelast¹⁴³ maatregelen uit te werken om kinderen tegen seksuele uitbuiting te beschermen en meer bepaald een instrument te verfijnen om het logische kader inzake bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting op te volgen, een via het internet gestuurd documentatiecentrum aan te leggen en het opvolgingsinstrument van het logische kader te integreren als database. Deze opdracht moet worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met andere instellingen (EU, Unicef, ...). Het mandaat loopt tot december 2005.

¹³⁸ Op haar dertiende jaarlijkse zitting te Edinburg van 5 tot 9 juli 2004 heeft de parlementaire vergadering van de OVSE een resolutie goedgekeurd over de strijd tegen mensenhandel. De lidstaten werden o.m. verzocht het Actieplan van de OVSE in de strijd tegen de mensenhandel toe te passen, het VN-protocol over de mensenhandel te ondertekenen en te ratificeren evenals het facultatieve protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, bij het verdrag inzake de rechten van het kind en de overeenkomst nr. 182 van de IAO. Deze resolutie verzoekt de OVSE-landen eveneens hun inspanningen in de strijd tegen de mensenhandel te coördineren, ongeacht of ze land van herkomst, van doorvoer, van bestemming van de mensenhandel zijn. Deze resolutie legt de nadruk op de coördinatie van politieacties, samenwerking met NGO's en speciale aandacht voor kinderen die het slachtoffer zijn van deze vorm van georganiseerde misdaad.

¹³⁹ Cfr. punt 13.1 van hoofdstuk 5: "protection and assistance": Het plan vraagt de OVSE dat bijzondere aandacht zou uitgaan naar de handel in kinderen en dat de kwetsbaarheid van niet-begeleide kinderen zou worden erkend.

¹⁴⁰ Cfr. punt 10 van hoofdstuk 5: "protection and assistance".

¹⁴¹ Rec(2001)16

¹⁴² Cfr. ook de conclusies van het platform voor de strijd tegen kinderhandel in Europa, georganiseerd door de Commissaris voor de Mensenrechten in het kader van het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa

¹⁴³ CM/Del/Dec(2004)884/10.2/bijlage12F / 25 mei 2004 Herzien specifiek mandaat – Groep van deskundigen inzake bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting (PC-S-ES)

Het Comité van Ministers heeft bovendien een ad hoc commissie voor de strijd tegen de mensenhandel (CAHTEH) opgedragen een Europees Verdrag op te stellen inzake de strijd tegen mensenhandel. Dit Verdrag moet een praktisch Europees samenwerkingsinstrument worden om de rechten van de slachtoffers te beschermen en het respect voor de Mensenrechten te waarborgen. Bedoeling is tot een evenwicht te komen tussen de aspecten die met de Mensenrechten verbonden zijn en die inzake strafrechtelijke vervolging. De realisaties van de Verenigde Naties in dat domein zouden een verlengstuk moeten vinden in een Europese context. De werkzaamheden moeten tegen eind 2004 zijn afgerond¹⁴⁴.

3.2. Europese Unie

Zoals reeds vermeld in ons jaarverslag van 2002¹⁴⁵, is ook de Europese Unie heel actief in de strijd tegen mensenhandel. Op 1 augustus 2002 trad een kaderbesluit van de Raad inzake bestrijding van mensenhandel in werking. Het bepaalt onder meer de daden die onder het begrip "mensenhandel" dienen begrepen te worden en waarvoor de lidstaten maatregelen moeten treffen om ze strafbaar te maken. Zo moet elke vorm van werving, vervoer, overbrenging, huisvesting en daaropvolgende opnemings van een persoon ten einde de arbeid of de diensten van deze persoon uit te buiten of met het oog op seksuele exploitatie strafbaar gesteld worden wanneer er van verschillende middelen gebruik wordt gemaakt (zoals dwang of bedreigingen, misleiding of fraude, misbruik van machtspositie of van een kwetsbare situatie of nog het aanbieden van geld of voordelen om de instemming te bekomen van een persoon die controle heeft over een ander persoon). Er wordt overigens verduidelijkt dat de instemming van het slachtoffer geen rol speelt wanneer er van één van hoger genoemde middelen gebruik werd gemaakt¹⁴⁶. De Staten dienen doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafrechtelijke sancties te voorzien¹⁴⁷.

Binnen het kader van de bescherming van en hulp aan slachtoffers, moeten kinderen die het slachtoffer van mensenhandel zijn als bijzonder kwetsbare slachtoffers worden beschouwd¹⁴⁸. Sinds verschillende jaren heeft de EU een bijzondere aandacht geschonken aan kinderen en meer bepaald aan de seksuele uitbuiting ervan¹⁴⁹. Het laatste initiatief was het Europees kaderbesluit van 22 december 2003 ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie¹⁵⁰. Dit kaderbesluit strekt ertoe deze strafbare feiten in een integraal kader te benaderen.

¹⁴⁴ Cfr. daaromtrent de commentaar van NGO's over het ontwerp van Conventie: Amnesty International and Anti-Slavery International : *Comments on revised draft European Convention against Trafficking in Human Beings*, IOR 61/014/2004

¹⁴⁵ Cfr. jaarverslag 2002, *Pleidooi voor een geïntegreerde aanpak, analyse van de wetgeving en de rechtspraak*, december 2003.

¹⁴⁶ Artikel 1, 3 van het kaderbesluit.

¹⁴⁷ Het is tevens om zich aan dit kaderbesluit te houden dat de Ministerraad op 9 juli 2004 een voorontwerp van wet heeft goedgekeurd om de strijd tegen mensenhandel en -smokkel op te voeren.

¹⁴⁸ Artikel 7, 2 van het kaderbesluit.

¹⁴⁹ Cfr. o.m. gemeenschappelijk optreden 97/154/JAI van de Raad van 24 februari 1997 betreffende de strijd tegen mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen, P.B., L 63 van 4.3.1997, p.2 ; beslissing 2000/375/JAI van de Raad van 29 mei 2000 betreffende de strijd tegen kinderpornografie op het internet, P.B., L 138, van 9.6.2000, p. 1.

¹⁵⁰ Kaderbesluit 2004/68/JAI van de Raad, P.B., C L13 van 20/01/2004, p.44.

Dit kaderbesluit voorziet in gemeenschappelijke minimumvoorschriften met betrekking tot de bestanddelen van die strafbare feiten, in doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafrechtelijke sancties en in een uitgebreide juridische samenwerking.

Inzake hulp en bijstand aan slachtoffers tenslotte, moet worden gewezen op de richtlijn 2004/81/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie¹⁵¹.

Deze richtlijn voert een verblijfstitel van beperkte duur in voor slachtoffers van mensenhandel. De lidstaten kunnen deze richtlijn ook toepassen op onderdanen van derde landen die hulp hebben gekregen bij illegale immigratie. Deze verblijfstitel wordt slechts onder bepaalde voorwaarden afgegeven en het verblijfsrecht is voorlopig en onderworpen aan bepaalde voorwaarden. Zo krijgen de vermoedelijke slachtoffers bedenktijd om te herstellen en zich te onttrekken aan de invloed van de daders van de strafbare feiten, zodat zij met kennis van zaken kunnen beslissen of zij bereid zijn met de bevoegde autoriteiten samen te werken. De richtlijn legt deze bedenktijd echter niet vast en beperkt zich ertoe te vermelden dat *“duur en aanvang worden overeenkomstig het nationale recht vastgesteld.”*¹⁵². Tijdens deze termijn (die geen recht op verblijf opent) moet worden voorzien in het levensonderhoud en de toegang tot spoedeisende medische behandelingen van de slachtoffers, die niet over voldoende middelen beschikken¹⁵³. Zonodig kunnen de staten ook taalkundige bijstand en kosteloze rechtshulp verlenen. Op het einde van de bedenktijd wordt een verblijfstitel van minstens zes maanden afgegeven op voorwaarde dat het verblijf van het slachtoffer noodzakelijk is voor het onderzoek, dat het slachtoffer duidelijk blijk heeft gegeven van zijn bereidheid tot medewerking en dat het alle banden met de vermoedelijke daders heeft verbroken.¹⁵⁴ Het slachtoffer moet bovendien de noodzakelijke medische bijstand krijgen en, indien het niet over de voldoende middelen beschikt, een behandeling die ten minste gelijkwaardig is aan wat is voorzien voor het afgeven van de verblijfstitel.

De verblijfstitel wordt niet verlengd, en kan in sommige gevallen worden ingetrokken, indien het slachtoffer niet aan de voormelde voorwaarden voldoet. De lidstaten vaardigen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen uit om uiterlijk op 6 augustus 2006 aan deze richtlijn te voldoen.

De lidstaten kunnen beslissen deze richtlijn ook op minderjarigen toe te passen¹⁵⁵. In dit geval moeten de belangen van het kind primeren. Zo moeten ze erover waken dat de procedure gepast is, gelet op de leeftijd en de maturiteit van het kind. Ze kunnen bijvoorbeeld de bedenktijd verlengen. Wanneer het ten slotte om een niet-begeleide minderjarige gaat, moeten de lidstaten de passende maatregelen nemen om zijn identiteit, zijn nationaliteit en het feit dat hij niet begeleid is, vast te stellen. Alles moet in het werk worden gesteld om zo snel mogelijk de familie terug te vinden en de staten moeten de nodige schikkingen treffen om zijn juridische vertegenwoordiging te garanderen, inclusief zo nodig in het kader van de strafprocedure.

¹⁵¹ P.B., L 261 van 6.8.2004, p.19.

¹⁵² Artikel 6, 1. Er kan worden betreurd dat er geen akkoord is bereikt over een minimale en maximale bedenktijdtermijn. De kans bestaat dat deze niet dezelfde zullen zijn in de verschillende lidstaten.

¹⁵³ Artikel 7 van de richtlijn.

¹⁵⁴ Artikel 8 van de richtlijn .

¹⁵⁵ Artikel 10 van de richtlijn

4. Belgisch kader

4.1. Bestrafing van de daders

België heeft in 1995 een wet goedgekeurd die mensenhandel bestraft¹⁵⁶. De wet geeft geen definitie van mensenhandel maar hij wijzigt en voegt bepalingen in verschillende bestaande wetten toe.

Deze wet heeft in de vreemdelingenwet van 15 december 1980 het specifieke misdrijf van mensenhandel ten overstaan van vreemdelingen ingevoegd (artikel 77 bis). Dit artikel, dat later is gewijzigd, bestraft degene die hulp verleent bij het binnenkomen, doorreizen, of het verblijf van een vreemdeling op het grondgebied wanneer:

- 1° hij ten opzichte van de vreemdeling direct of indirect gebruikmaakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang;
- 2° of misbruik maakt van de bijzonder kwetsbare positie waarin de vreemdeling verkeert ten gevolge van een onwettige of precaire administratieve toestand, of **van zijn staat van minderjarigheid** of ten gevolge van zwangerschap, ziekte dan wel een lichamelijk of een geestelijk gebrek of onvolwaardigheid¹⁵⁷.

De straffen zijn dan ook dezelfde voor misdrijven gepleegd op een meerderjarige, dan wel op een minderjarige vreemdeling.

Dit artikel bestraft niet enkel de mensenhandel in het kader van seksuele uitbuiting (de meest frequente gevallen) maar ook alle vormen van uitbuiting van een vreemdeling in een precaire situatie. Dit artikel bestraft dus ook de andere vormen van mensenhandel zoals de economische uitbuiting in clandestiene ateliers, in de horeca- en bouwsector of in het huishouden. Wanneer kan worden aangetoond dat een minderjarige werd gedwongen te stelen of drugs te verkopen binnen de voorwaarden van artikel 77 bis, dan kunnen degenen die de minderjarige uitbuiten, op deze basis worden veroordeeld.

Anderzijds heeft de wet verschillende artikels van het strafrecht gewijzigd betreffende overtredingen inzake prostitutie. Zo wordt elke vorm van prostitutie van een minderjarige bestraft. Artikel 379 van het Strafwetboek bestraft het vergemakkelijken van ontucht, bederf of prostitutie van een minderjarige. Het artikel 380 bestraft dan weer het aanwerven met het oog op het plegen van prostitutie (zelfs met toestemming van de persoon), het houden van een huis van ontucht of prostitutie, hotelsouteneurschap en de exploitatie van prostitutie.

De wet heeft voor deze overtredingen tevens het gebruik van dwang of bedreiging of misbruik van een kwetsbare situatie als verzwarende omstandigheid voorzien. Diezelfde misdrijven gepleegd op een minderjarige worden strenger bestraft (artikel 380, §4).

¹⁵⁶ Wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en kinderpornografie, *B.S.*, 25 april 1995.

¹⁵⁷ Wijziging in artikel 77 bis ingediend door de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *B.S.*, 17 maart 2001.

We hebben al gewezen op het voorontwerp van wet ter versterking van de strijd tegen de mensenhandel en de mensensmokkel, dat onlangs¹⁵⁸ is goedgekeurd door de ministerraad, waardoor de Belgische wetgeving in overeenstemming komt met o.a. aanvullend protocol over de mensenhandel bij het Verdrag van Palermo en het Europese kaderbesluit inzake de bestrijding van mensenhandel. Zo moet mensenhandel een autonoom misdrijf worden in het Strafwetboek waardoor de mensenhandel zowel ten overstaan van vreemdelingen als van Belgen kan worden bestraft. De mensensmokkel zou in de vreemdelingenwet behouden blijven maar de straffen zouden worden afgestemd op die inzake mensenhandel. Bovendien krijgen minderjarigen in dit ontwerp een bijzondere aandacht aangezien de hoedanigheid van minderjarige een verzwarende omstandigheid zal zijn voor de misdrijven smokkel en handel, wat tot hiertoe enkel voorzien was voor prostitutie. Dit wetsontwerp zou binnenkort in het Parlement worden neergelegd.

4.2. Opvang en verblijf van minderjarige slachtoffers van mensenhandel

We hebben in dit verband 3 betrokkenen ontmoet: 3 opvangcentra voor NBMV (Esperanto, het centrum voor NBMV slachtoffer van de mensenhandel, dat op een geheim adres in Wallonië is gevestigd, 't Huis te Aalst, en Minor N'Dako te Brussel die beide NBMV die hier illegaal verblijven of slachtoffers zijn van mensenhandel opvangen), de Dienst Vreemdelingenzaken, de centrale cel mensenhandel van de federale politie, de verbindingsmagistraten "mensenhandel" van het parket en het auditoraat van Brussel, de Gerechtelijke Arrondissementsdienst (cel Mensenhandel) van de federale politie te Antwerpen en de Dienst Voogdij.

4.2.1. Verzamelen van betrouwbare en precieze gegevens: een blijvende leemte

Zoals bekend is het heel moeilijk om de echte omvang van het fenomeen kinderhandel in België en in de andere EU-landen¹⁵⁹ in kaart te brengen, aangezien globale en precieze cijfers ontbreken¹⁶⁰. Dit geldt niet enkel voor België. Verschillende redenen kunnen deze leemte verklaren. De handel is om te beginnen vooral een clandestien fenomeen.

¹⁵⁸ Op 9 juli 2004.

¹⁵⁹ Cfr. o.m. studie van G. VERMEULEN en H. DE PAUW, *Missing and sexually exploited children in the EU, Epidemiological data*, Antwerpen, Maklu, 2004, waarin het belang wordt onderstreept op EU-vlak, van gebundelde en multidisciplinaire inspanningen (tussen bevoegde autoriteiten en maatschappelijke organisaties) bij het verzamelen van epidemiologische gegevens als basiskennis voor passend beleid inzake verdwenen en seksueel misbruikte minderjarigen. De studie is een bundeling van de verslagen van de 15 lidstaten. Ze geeft een definitie van de verschillende vormen van seksuele uitbuiting van kinderen en het type verdwenen kinderen, licht toe hoe het verzamelen van gegevens in dit domein is georganiseerd en verstrekt informatie die beschikbaar is over dit bewuste fenomeen. De studie legt voorts de voornaamste zwakheden van de verzamelmethode bloot en doet aanbevelingen om betrouwbare, vergelijkbare en gedetailleerde gegevens over de verschillende vormen van verdwijning en seksuele uitbuiting van kinderen te verzamelen, te beheren en te centraliseren. De auteurs stelden vast dat er een gebrek aan kennis is over het fenomeen van verdwenen NBMV, of slachtoffers van uitbuiting (p 90).

¹⁶⁰ Cfr. daaromtrent o.a. de studie van Child Focus, in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting *Opvang in België van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, slachtoffer van seksuele uitbuiting: aanbevelingen voor good practices*, januari 2004, p.33 en inzake niet-begeleide minderjarigen: Verslag in naam van de werkgroep "Rechten van het kind" door mevrouw Kaçar en mevrouw Laloy, *Problematiek van niet-begeleide minderjarigen*, Senaat, s.o., 2002-2003, nr. 2-1199/1, p.8 e.v.

Van de niet-begeleide minderjarigen, die de eerste slachtoffers zijn, zijn er heel wat die nooit contact met de autoriteiten opnemen en die dus ook nooit zullen worden geïnventariseerd. De grijze zone is dus aanzienlijk. Vervolgens is het zo dat elke instelling over eigen, partiële cijfers beschikt en elke instantie heeft een ander systeem om gegevens te verzamelen. Toch stellen we bij de betrokkenen met wie we contact hebben gehad vast, dat er inspanningen worden gedaan om bestaande databanken te perfectioneren. Zo heeft de centrale cel “mensenhandel” van de federale politie ons laten weten dat het invoeren van gegevens in de algemene nationale databank, die tot nu nog afhankelijk was van de gegevens die de verschillende politiediensten op het terrein invoeren¹⁶¹, zou worden geuniformiseerd en vergemakkelijkt. Ook een databank “mensenhandel”, die met de algemene nationale databank is verbonden, waardoor o.m. minderjarige slachtoffers van de mensenhandel kunnen worden geïnventariseerd, zou heel binnenkort operationeel moeten zijn. Het parket en het auditoraat van Brussel beschikken over een rudimentaire databank. Het auditoraat van Brussel poogt een geperfectioneerde databank uit te bouwen met daarin ook de gegevens over arbeiders. Ook de opvangcentra voor minderjarigen beschikken elk over hun databank. Ingevoerde gegevens en informaticasysteem zijn echter verschillend. Sinds april 2003 is het bureau “niet-begeleide minderjarigen” van de Dienst Vreemdelingenzaken samen met het bureau voor slachtoffers van mensenhandel in de dienst “Toegang en Verblijf” ondergebracht. Dat garandeert meer uniformiteit en een betere en efficiëntere opvolging van de minderjarige.

Sinds november 2002 is dit bureau uitgerust met een databank die elke stap in de aanvraag detailleert. Het bureau gebruikt daarvoor vooraf opgestelde formulieren. Om een getrouwe voorstelling te geven, werkt de dienst bij het verbeteren van deze databank samen met de informaticadienst. De Dienst Voogdij heeft van bij zijn oprichting een databank ontwikkeld met essentiële gegevens over de minderjarigen en de opvolging ervan. Deze databank bevat echter geen aanwijzingen dat een minderjarige het (vermoedelijke) slachtoffer is van mensenhandel. Deze specifieke rubriek zou er in de toekomst moeten aan toegevoegd worden.

4.2.2. Aantal en profiel van de minderjarige slachtoffers

Precieze en globale gegevens over het werkelijke aantal minderjarige slachtoffers van mensenhandel in België zijn dus niet beschikbaar. Aangezien de gegevens verspreid zijn over verschillende autoriteiten en betrokkenen, is enkel een ruwe schatting mogelijk.

De geïnventariseerde slachtoffers van mensenhandel zijn alleen NBMV. Het auditoraat van Brussel heeft ons gewezen op drie gevallen van minderjarigen die in het zwart zijn tewerkgesteld met hun families (minderjarigen van 16-17 jaar). De aanvankelijke tenlastelegging mensenhandel is later echter weer afgevoerd, aangezien het auditoraat meende over niet voldoende bewijselementen te beschikken.

¹⁶¹ G. VERMEULEN EN H. DE PAUW, *op.cit.*, p.71. Noteer dat in het gerechtelijke arrondissement Brugge sinds meerdere jaren alle gegevens betreffende vreemdelingen systematisch worden ingevoerd. De politiediensten moeten die gegevens op het einde van elke maand doorspelen aan het AIK waardoor de problematiek van de NBMV in het arrondissement mooi in kaart wordt gebracht (cfr. het verslag in naam van de werkgroep “Rechten van het kind” door mevrouw Kaçar en mevrouw Laloy, *Problematiek van niet-begeleide minderjarigen*, Parl. St. Senaat, GZ, 2002-2003, nr. 2-1199/1, p.9.).

Inzake smokkel laat het parket van Brussel ons weten dat er soms kinderen (vooral uit Afrika) op de luchthaven van Zaventem toekomen in het gezelschap van volwassenen die familie beweren te zijn. Dikwijls gaat het om heel jonge kinderen (6 à 8 jaar). De reden van hun komst is moeilijk te achterhalen en de verklaringen zijn in die gevallen tegenstrijdig of moeilijk te verkrijgen, gelet op de jonge leeftijd van de kinderen¹⁶².

Wat de NBMV betreft, was de Dienst Vreemdelingenzaken tot 1 mei 2004 de autoriteit die vermoedelijk over de meest volledige gegevens beschikte.

Zo beschikte de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) over volgende gegevens:

In 2002 : 605 als zodanig geïdentificeerde minderjarigen¹⁶³ hebben asiel aangevraagd. Het aantal bij de DVZ gesignaleerde illegale niet-begeleide minderjarigen bedroeg 1135. Er zijn echter slechts 15 dossiers van minderjarige slachtoffers van mensenhandel die van deze procedure genieten, geopend.

De meeste asielaanvragers waren afkomstig uit de Democratische Republiek Kongo, Rwanda, Albanië en Angola. 1/4de van die minderjarigen was 17 jaar, op de tweede plaats kwamen de 11- tot 15-jarigen.

Van de illegale NBMV hebben de meeste de Joegoslavische, Roemeense, Albanese, Afgaanse en Iraakse nationaliteit.

De nieuwe NBMV in de procedure mensenhandel in 2002 zijn vooral meisjes (12 op 15). Seksuele uitbuiting (9 op 15) is de belangrijkste vorm van uitbuiting, andere zijn slachtoffer van smokkel (4 op 15 met, een of andere vorm van uitbuiting als bestemming). Twee van die minderjarigen waren verplicht misdrijven te plegen: de ene moest drugs verkopen, de andere diefstallen plegen. De landen van herkomst zijn Roemenië (5), Nigeria (2) en Albanië (3).

➤ **In 2003**: 570 als zodanig geïdentificeerde minderjarigen¹⁶⁴ hebben asiel aangevraagd. Het aantal bij de DVZ gesignaleerde illegale niet-begeleide minderjarigen bedroeg 955¹⁶⁵. 31 nieuwe dossiers van minderjarige slachtoffers van mensenhandel die van deze procedure genieten, werden geopend.

De meeste asielaanvragers waren afkomstig uit de Democratische Republiek Kongo, Guinee, Angola, Rwanda en Afghanistan¹⁶⁶. 30 % van die minderjarigen was 17 jaar, de tweede groep waren de 16-jarigen, vervolgens de 11- tot 15-jarigen.

De illegale minderjarigen kwamen uit Joegoslavië¹⁶⁷, Afghanistan, Roemenië, Albanië, Moldavië en India. De grootste groep zijn de –16 jarigen, gevolgd door de 16- tot 17-jarigen.

¹⁶² Zo zal de volwassene verklaren dat het neefjes of nichtjes zijn en het kind zal verklaren dat het de bewuste volwassene niet kent.

¹⁶³ Na radiografie van de pols op de 913 die verklaarden minderjarig te zijn.

¹⁶⁴ Na radiografie van de pols op de 792 die verklaarden minderjarig te zijn.

¹⁶⁵ De DAC van de federale politie maakt melding van 1645 onderschepte NBMV, wat al meer met de realiteit lijkt overeen te komen. Een mogelijke verklaring voor het verschil met de cijfers van de DVZ is dat niet alle onderschepte minderjarigen het voorwerp vormden van een melding bij de DVZ of een beslissing van de DV.

¹⁶⁶ Daarna volgen Albanië en Kosovo.

¹⁶⁷ De dienst DAC/IMM van de federale politie heeft sinds oktober 2002 een abnormale stijging vastgesteld van het aantal op het Belgische grondgebied onderschepte NBMV van Kroatische of Joegoslavische afkomst. Ze worden vooral onderschept in verschillende arrondissementen in het Franstalige landsgedeelte en ze zijn meestal in gezelschap van minderjarigen van dezelfde afkomst. Daarop heeft de DAC/IMM contact

Van de 205 bij de DVZ in 2003 nieuw geopende dossiers “mensenhandel” ging het in amper 31 dossiers om minderjarigen. Opvallend daarbij is dat de nationaliteit van die minderjarigen meestal niet de nationaliteiten zijn die domineren bij de illegale NBMV maar eerder “tussen”-nationaliteiten¹⁶⁸. Zo komen 6 minderjarigen uit Ecuador, 5 uit Roemenië en Ghana, 4 uit China, 3 uit Kroatië en Rusland, 2 uit Marokko en Polen en 1 uit Afghanistan.

Aangezien de DVZ voor de NBMV geen sector aangeeft waarin ze geëxploiteerd worden, is het niet mogelijk die juist te achterhalen¹⁶⁹. Uit alle dossiers “mensenhandel” waarvoor de sector wel is opgegeven¹⁷⁰, kan worden afgeleid dat de minderjarigen uit Ecuador vermoedelijk het slachtoffer van economische uitbuiting waren, de minderjarige Roemenen van seksuele uitbuiting en de minderjarige Chinezen van economische uitbuiting of smokkel.

- **Van januari tot juni 2004** : 311 minderjarigen hebben asiel aangevraagd van wie 233 die voorlopig als dusdanig zijn geïdentificeerd¹⁷¹. De meeste waren afkomstig uit de Democratische Republiek Kongo, Guinee Rwanda en Afghanistan. De meeste waren 17 jaar, de tweede groep waren de 16-jarigen, vervolgens de 11- tot 15-jarigen.

Het aantal onderschepte illegale minderjarigen bedroeg 261¹⁷² tussen januari en begin mei 2004¹⁷³. Op de 61 nieuwe dossiers “Mensensmokkel” die tussen januari en juni 2004 zijn geopend, ging het in 6 gevallen om minderjarigen van 15 en 16 jaar. De meeste dossiers betreffen seksuele uitbuiting (29) maar economische uitbuiting neemt steeds meer toe (20 dossiers).

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR)

Het CGKR heeft samen met drie gespecialiseerde opvangcentra (Payoke, Pag-asa, Sürya) een databank ontwikkeld. Op basis van de ingevoerde gegevens blijkt dat 3 % van de door de centra opgevolgde slachtoffers, minderjarig is. De profielen van die minderjarigen wijzen op een aantal kenmerken, zonder dat elk minderjarig slachtoffer er volledig aan beantwoordt¹⁷⁴.

opgenomen met verschillende eenheden die deze minderjarigen hadden onderschept en bleek dat ze meestal betrokken waren bij woningdiefstallen of zakkenrollerij.

¹⁶⁸ Dit is het geval voor China, Kroatië, Ecuador en Marokko. Ghana, Polen en Rusland daarentegen tellen een heel laag percentage illegale onderschepte NBMV (minder dan 10 minderjarigen), wat zou betekenen dat de meeste van die minderjarigen slachtoffer zijn van mensenhandel.

¹⁶⁹ Dit lijkt ons een lacune waaraan zeker moet worden verholpen.

¹⁷⁰ De DVZ wordt niet systematisch bij de eerste aanvraag (bij het samenstellen van het dossier) ingelicht over de sector van exploitatie. Toch zou dat gegeven later kunnen worden toegevoegd maar dat is nog steeds niet gebeurd. Dit lijkt ons een belangrijk element waar we de DVZ zo vroeg mogelijk moeten op wijzen. Er moet worden op toegezien dat deze gegevens dan ook nadien wordt ingevoerd.

¹⁷¹ Omdat nog wordt gewacht op de resultaten van verschillende radiografieën .

¹⁷² De centrale cel Mensenhandel van de federale politie beschikt over volgende cijfers: 741 NBMV onderschept van januari tot juni 2004 (of 5% van het totale aantal op het grondgebied onderschepte vreemdelingen). De voornaamste landen van herkomst zijn de landen uit Oost-Europa met vooral Joegoslaven en Roemenen.

¹⁷³ Op 1 mei 2004 is de Voogdijwet in werking getreden. Sindsdien heeft het bureau NBMV van de DVZ een nieuwe tabel opgemaakt met daarin alle minderjarigen die zowel op het grondgebied als aan de grens zijn onderschept en welke de DV of de politie via de fiche minderjarige meldt aan de Dienst Voogdij. Die twee tabellen kunnen niet worden vergeleken of gewoon worden opgeteld omdat er verschillende gegevens in staan die via verschillende bronnen zijn verzameld.

¹⁷⁴ Dit profiel is gerealiseerd op basis van een beperkt aantal minderjarige slachtoffers dat momenteel in de databank is opgenomen, wat enkel kan leiden tot voorlopige conclusies.

Drie vierden van de minderjarigen die het statuut heeft zijn meisjes. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat 2/3 van de minderjarigen het slachtoffer is van seksuele uitbuiting. Ongeveer 1/7 van de minderjarigen is het slachtoffer van economische uitbuiting, eenzelfde percentage van smokkel. Een derde van al die minderjarige slachtoffers is Roemeen. Meer dan 1/6 van alle Roemeense slachtoffers zijn minderjarig. Ook onder de Albanen zijn heel wat minderjarigen (meer dan 1/8). Andere landen van herkomst van minderjarige slachtoffers zijn Moldavië, China, Nigeria, Ecuador en Marokko.

De meeste van die slachtoffers leefden in hun land van herkomst bij hun ouders. Meestal was het de rekruteur die de eerste stap zette om het slachtoffer te rekruteren en dat gebeurt bij een uitstap, via familie of kennissen. Het slachtoffer werd meestal een job in het buitenland beloofd.

Vergeleken met meerderjarige slachtoffers wachten minderjarige slachtoffers langer vooraleer te vertrekken. Na het eerste contact met de rekruteur zijn er meer minderjarige slachtoffers die meer dan een maand wachten voor te vertrekken dan meerderjarige slachtoffers. De meeste minderjarigen hebben van trafikanten valse reisdocumenten ontvangen. In meerdere dossiers is ook sprake van legale documenten, nl. een toeristenvisum waarmee de minderjarige heeft gereisd. In slechts enkele dossiers heeft de minderjarige zonder documenten gereisd.

In meerdere dossiers is duidelijk sprake van grote netwerken van meer dan 3 trafikanten en verschillende nationaliteiten, wat wijst op een internationale samenwerking. In dossiers met kleinere netwerken hebben de trafikanten meestal dezelfde nationaliteit als hun minderjarig slachtoffer.

Tegen meerdere minderjarige slachtoffers was er tevens sprake van geweld en bedreiging.

Ongeveer 1/8ste van de slachtoffers heeft een definitieve verblijfsvergunning gekregen op basis van de procedure "mensenhandel". Iets minder dan de helft van de minderjarige slachtoffers wordt nog steeds begeleid.

4.2.3. Opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel

a) de principes

De problematiek van de opvang van minderjarigen die het slachtoffer van mensenhandel zijn, hangt nauw samen met die van de niet-begeleide minderjarigen in het algemeen.

Het probleem is dat de bevoegdheden terzake verspreid liggen over de verschillende beleidsniveaus: opvang van asielzoekers valt onder de federale overheid terwijl gemeenschappen bevoegd zijn voor de NBMV (illegalen)¹⁷⁵. Er bestond tot nog toe geen structureel beleid inzake opvang van NBMV¹⁷⁶. Zo werd de minderjarige al naargelang zijn verblijfstatuut anders opgevangen.

¹⁷⁵ Zo is de Minister van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk voor asiel en verblijf, de Minister van Maatschappelijke Integratie voor het luik "opvang" binnen dit kader en de Gemeenschappen voor het luik « minderheid » cfr. de studie van Child Focus, *op.cit.*, p 48 e.v.

¹⁷⁶ Cfr. not. Het verslag van de Koning Boudewijnstichting, Buitenlandse *niet-begeleide minderjarigen in België, Stand van zaken en goede praktijkvoorbeelden van opvang en hulpverlening*, september 2003, beschikbaar op de site van de stichting: www.kbs-frb.be

De minderjarige asielzoeker op het grondgebied wordt doorgestuurd naar een opvangstructuur die van de federale overheid afhangt. Het kan gaan om een door de overheid geopend of door het Rode Kruis (sommige hebben een specifieke vleugel voor NBMV) beheerd opvangcentrum voor asielzoekers, of uitzonderlijk, om centra die van het OCMW afhangen¹⁷⁷. Wie aan de grens asiel aanvraagt, of aan de grens worden onderschept zonder papieren, zal in een gesloten centrum terecht komen¹⁷⁸.

Meestal maken minderjarige slachtoffers van mensenhandel geen deel uit van de categorie asielzoekers, ze worden op het Belgische grondgebied in illegale situatie door de politie onderschept. Net zoals voor de illegale NBMV zal de minderjarige in de mate van het mogelijke onder de bescherming van centra voor niet-begeleide minderjarigen (slachtoffer van mensenhandel) worden geplaatst. De organisatie is in handen van de diensten voor jeugdhulpverlening in Wallonië en de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg in Vlaanderen, na eventuele tussenkomst van een jeugdrechter. De minderjarige zal er zijn verhaal kwijt kunnen en medische zorgen, opleiding en psychosociale hulp krijgen.

De betrokkenen op het terrein mogen dan al het gebrek aan dat soort centra onderstrepen¹⁷⁹, de laatste jaren is er een toch een vooruitgang merkbaar. Zo zijn er in 2002 drie nieuwe centra geopend: de stichting Joseph Denamur te Gembloux die NBMV die asiel aanvragen en de illegalen opvangt, het centrum Esperanto voor slachtoffers van mensenhandel, dat in Wallonië is gevestigd, en Minor N' dako te Brussel, opvangcentrum voor illegalen en slachtoffers van mensenhandel, naar het voorbeeld van 't Huis in Vlaanderen dat reeds sinds enkele jaren bestaat. De minderjarigen blijven er tussen de 6 maanden en een jaar, vooraleer ze worden doorgestuurd naar andere hulpstructuren voor jongeren (appartementen met begeleid wonen, andere opvanghuizen voor jongeren, ...).

b) aanstaande veranderingen

Dit opvangsysteem zou binnenkort moeten veranderen. Naast de voogdijwet die op 1 mei 2004 van kracht is geworden en volgens dewelke de NBMV een voogd krijgt toegewezen, die er o.m. moet op toezien dat de minderjarige aangepaste huisvesting krijgt, heeft de programmawet van 22 december 2003¹⁸⁰ de taken van Fedasil, administratie bevoegd inzake opvang van asielzoekers, uitgebreid. Zo krijgt Fedasil nu ook de bevoegdheid de verschillende soorten opvang van niet-begeleide minderjarigen te co rdineren¹⁸¹.

¹⁷⁷ Cfr. het verslag in naam van de Kamercommissie Justitie opgemaakt door mevr. Barzin, betreffende de programmawet van 24 december 2002, *Parl. St.*, Kamer, 2000, nr.50-2124/028, p.34)

¹⁷⁸ Het Centrum heeft deze maatregel steeds veroordeeld.

¹⁷⁹ Cfr. het verslag in naam van de Kamercommissie Justitie opgemaakt door mevr. Barzin, betreffende de programmawet van 24 december 2002, *Doc. Parl.*, Kamer, 2000., nr.50-2124/028 p.34; Child Focus, departement studies en ontwikkeling, *De verdwijning van niet-begeleide minderjarigen en minderjarige slachtoffers van mensenhandel*, april 2002, p.76-77. Dit leidde ertoe dat politiediensten de minderjarige lieten gaan, wanneer er geen plaats kon worden gevonden, cfr. het verslag in naam van de werkgroep "Rechten van het kind" door mevrouw Ka ar en mevrouw Laloy, *Problematiek van niet-begeleide minderjarigen*, *Parl. St.*, Senaat, g.z., 2002-2003, nr. 2-1199/1, p.24. Cfr. tevens nieuwtjes van het Platform "kinderen op de vlucht", Nr. 5, februari 2004, p.2.

¹⁸⁰ BS, 31 december 2003

¹⁸¹ Art. 495 van de programmawet van 22 december 2003, tot wijziging van artikel 62 van de programmawet van 19 juli 2001.

Een koninklijk besluit moet deze modaliteiten echter nog concreet bepalen. Deze coördinatie impliceert overigens het afsluiten van een samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de Gemeenschappen en moet de organisatiemodaliteiten en financiering van de instellingen, net zoals de begeleiding, regelen.

In dit verband heeft de federale ministerraad op 21 maart 2004, de nota van de Minister van Maatschappelijke Integratie inzake het opvangsysteem voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen goedgekeurd. De door de ministerraad goedgekeurde voorstellen zijn de volgende:

- alle niet-begeleide minderjarigen zullen worden opgevangen zonder onderscheid op basis van hun administratief statuut;
- de opvang gebeurt in twee fasen:
 - Een eerste “observatie- en oriëntatie”- fase van maximaal 14 dagen, met een noodopvangstructuur, een acclimatisatiefase en een psychosociale balans, georganiseerd door de federale overheid maar gefinancierd door de Gemeenschappen. Een variëteit op deze eerste fase wordt georganiseerd voor minderjarigen, aan wie de toegang tot het grondgebied wordt geweigerd¹⁸². Bij deze eerste fase zou het mogelijk moeten zijn verschillende essentiële stappen toe te passen:
 - De noodopvangstructuur: plaatsen beschikbaar, dag en nacht, 7 dagen op 7.
 - De acclimatisatiefase op een beveiligde plaats waar de minderjarige psychologisch, sociaal, administratief en juridisch wordt omkaderd.
 - Deze opvangstructuur zal in nauwe samenwerking met de voogd van het slachtoffer, die zich zal baseren op de informatie die is uitgewisseld tussen de Dienst Voogdij en de opvangstructuur, een eerste psychosociale balans van de toestand van de minderjarige opmaken. Op basis daarvan zal een permanente oplossing worden uitgewerkt.
 - Tijdens de tweede fase wordt de minderjarige jongere doorgestuurd naar een opvangplaats waar hij een begeleiding zal krijgen in functie van zijn eigen behoeften en niet van de administratieve situatie. De organisatie van die tweede fase is in handen van de gemeenschappen en de federale overheid. De opvangplaats kan een instelling voor hulp aan jongeren zijn, een door de federale overheid georganiseerd opvangcentrum, een individuele autonome instelling met financiële hulp van het OCMW en gespecialiseerde begeleiding of plaatsing in een onthaalgezin. In die tweede fase krijgt de jongere dus een begeleidingsplan met basisopvang (voeding, woning, medische zorgen), psychosociale en juridische bijstand, toegang tot onderwijs en opleiding, ontspanning.

Voor zover wij weten was er bij afsluiting van dit verslag¹⁸³ sprake van, dit observatie- en oriëntatiecentra in Neder Over Hembeek te vestigen. Dit centrum zou 50 plaatsen tellen en zou reeds sinds half augustus operationeel zijn. Er zouden plannen zijn om nog twee observatie- en oriëntatiecentra te openen, één in elke Gemeenschap. De gesprekken over een samenwerkingsakkoord zouden nog bezig zijn.

¹⁸² Minderjarigen die in België toekomen en die de toegang tot het grondgebied wordt geweigerd, zullen worden opgevangen in een “beveiligd” centrum, voor een periode van maximaal 14 dagen.

¹⁸³ 13 oktober 2004.

c) *kritische opmerkingen*

Het is nog te vroeg om een evaluatie te maken van dit opvangsysteem maar toch is het nuttig bepaalde aanbevelingen die het platform “kinderen op de vlucht” had gedaan tijdens zijn plenaire zitting van 5 december 2003¹⁸⁴, dus voor de goedkeuring van deze nota door de regering, te vermelden. Zo drong het platform erop aan de NBMV in kleine structuren op te vangen (maximaal 40 minderjarigen per centrum) om een kwaliteitsvolle omkadering te kunnen garanderen. Het uitbreiden van het aantal centra leek haar dus wenselijker dan het vergroten van de bestaande centra. Het platform pleitte er tevens voor geen onderscheid te maken tussen de behandeling van minderjarigen, of ze nu asielzoeker zijn of niet.

Het platform heeft overigens ernstige bezwaren geuit tegen de oprichting van observatie- en oriëntatiecentra. Volgens het platform is het essentieel dat de minderjarige zo snel mogelijk wordt opgevangen in een aangepast centrum waar hij zo lang als nodig zal kunnen blijven in afwachting dat er een blijvende oplossing wordt gevonden die het best bij hem past. Overbrengingen van het ene centrum naar het andere moeten zo veel mogelijk worden vermeden. Dit vergt van de minderjarige immers telkens weer een nieuwe aanpassing. Het platform meent dus dat de doorverwijzing naar een gepast centrum zo snel mogelijk na de aankomst van de minderjarige in België moet gebeuren. Zodra blijkt, of indien er vermoedens bestaan, dat de minderjarige het slachtoffer is van mensenhandel, is een snelle doorverwijzing naar een aan deze jongeren aangepast centrum aangewezen.

De verschillende centra moeten bovendien dezelfde kwaliteitsnormen hanteren inzake eerste opvang, leefomstandigheden in het centrum en omkadering van de minderjarige¹⁸⁵.

Na goedkeuring van de nota over de opvang van NBMV door de ministerraad, die met de aanbevelingen van het platform rekening had gehouden, heeft het platform de positieve punten willen onderstrepen¹⁸⁶:

- De minderjarigen worden doorverwezen naar een opvangcentrum in functie van hun persoonlijke en niet langer van hun administratieve situatie;
- meer plaatsen in opvangcentra¹⁸⁷;
- geplande financiering van de opvang;
- opvang beschouwd als een kwaliteitselement dat aan de behoeften van de kinderen moet beantwoorden;
- noodopvang in het centrum voor acclimatisering

¹⁸⁴ Cfr. *Kinderen zonder grenzen, infobrief van het platform “kinderen op de vlucht”*, nr.14, februari 2004 en de aktes van deze plenaire zitting, gepubliceerd in het nr.15, april 2004.

¹⁸⁵ Behelst o.m. gezondheid, algemene integratie van de minderjarige, scholarisatie en zijn autonomie cfr. *Kinderen zonder grenzen, infobrief van het platform « kinderen op de vlucht »*, nr.14, februari 2004. Fedasil zou momenteel een voor alle centra gemeenschappelijk project aan het uitwerken zijn met een omkadering die aan de leeftijd en de specifieke noden van de minderjarigen is aangepast (cfr. tussenkomst van mevrouw Van Kleef (kabinet van de Minister voor Maatschappelijke Integratie) tijdens de plenaire zitting van het platform, nr.15, april 2004.

¹⁸⁶ Persconferentie van het platform op 7 april 2004, verslag in nr.15, april 2004

¹⁸⁷ In totaal zou het opvangsysteem in de opvangcentra 500 plaatsen tellen.

Toch blijven er nog een aantal vragen:

- O.m. wat de financiering betreft: zal het project uiteindelijk wel worden gerealiseerd?
- Zal de maximumtermijn van 14 dagen voor de noodopvang wel worden nageleefd, met het risico dat de minderjarige twee lange aanpassingfases door moet? Uit de meest recente informatie van de Dienst Voogdij blijkt dat het verblijf van NBMV te Neder Over Heembeek 1 maand zou bedragen (of 14 dagen maximaal 1 keer verlengd).

Voor sommige minderjarigen, zoals slachtoffers van mensenhandel, zou een aangepaste opvang en een rechtstreekse doorverwijzing naar een geschikt centrum onmiddellijk kunnen gebeuren. Om de slachtoffers te beschermen lijkt ons dit essentieel¹⁸⁸.

Deze minderjarigen vragen immers meer aandacht en een bijzondere omkadering, wat in zo'n oriëntatie- en observatiecentrum moeilijker zal zijn. Bovendien hebben ze nood aan een duidelijke uitleg over de "procedure mensenhandel". Het personeel van dit soort centra is daar ongetwijfeld niet zo mee vertrouwd.

Het platform had ook wat punten van kritiek, o.m. over het behoud van de mogelijkheid minderjarigen in gesloten centra onder te brengen en de opening van een nieuw gesloten centrum voor minderjarigen aan de grens.

d) het probleem van de verdwijningen

Verdwijning van sommige NBMV is niet nieuw maar een steeds terugkerend probleem. Uit een studie van Child Focus in dit verband¹⁸⁹ blijkt dat we met 3 soorten verdwijningen te maken hebben. Om te beginnen komen sommige minderjarigen nooit aan op de plaats van huisvesting die hen is aangeduid. Vervolgens zijn er de NBMV die op een privé-adres verdwijnen (familielid, "betrouwbare" volwassene, enz ..). Tenslotte, en dit is het geval bij de meeste verdwijningen, zijn er de NBMV die verdwijnen uit de verblijfplaats die hen is toegewezen, en vooral dan uit open opvangcentra. De meeste van die verdwijningen zouden echter vrijwillig zijn, omdat de minderjarige zijn reis naar Groot-Brittannië wil voortzetten. Slechts in een heel klein aantal gevallen kon een verband met mensenhandel worden aangetoond. Opvallend is ook dat die verdwijningen meestal heel snel na hun aankomst in het opvangcentrum gebeuren (maximum 15 dagen maar meestal binnen de 5 dagen na aankomst)¹⁹⁰.

¹⁸⁸ Minor-Ndako heeft er ons op gewezen dat het sinds de inwerkingtreding van de voogdijwet een ander publiek kreeg toegestuurd, zoals minderjarige delinquenten, of de moeilijkste minderjarigen die geen plaats vinden in een groter opvangcentrum. Er moet worden aan toegevoegd dat we deze informatie ontvangen hebben voor het centrum van Neder Over Heembeek operationeel is geworden.

¹⁸⁹ Child Focus, departement studie en ontwikkeling, De verdwijning van niet-begeleide minderjarigen en van minderjarige slachtoffers van mensenhandel, april 2002

¹⁹⁰ Minor-Ndako heeft in 2003 heel wat verdwijningen gekend (quasi 50%): van de 86 in 2003 opgevangen minderjarigen zijn er 42 verdwenen. De minderjarigen verdwijnen over het algemeen 4-5 dagen na hun aankomst in het centrum. 2 gevallen waren onrustwekkend en het vermoeden bestaat dat ze terug in het milieu zijn terechtgekomen (Minor-Ndako, jaarverslag 2003, p.11). Opvallend is ook dat de meeste van die verdwijningen (32) tijdens de eerste 6 maanden van 2003 zijn gebeurd. Er zijn verschillende mogelijke verklaringen: In die periode van 2003 heeft Minor-Ndako vooral jongeren uit Oost-Europa en de Balkan opgevangen en het zijn vooral die jongeren die zijn verdwenen. Ze hadden laten weten dat hun eindbestemming Groot-Brittannië was en dat ze hier slechts op doorreis waren. Anderzijds heeft het centrum intussen meer ervaring (het heeft in 2002 zijn deuren geopend) waardoor het makkelijker de factoren herkent

Het zijn net die verdwijningen die de betrokkenen op het terrein aan het denken hebben gezet over de aard van die eerste opvang¹⁹¹. Is opvang in een « gesloten »¹⁹², of tenminste « beveiligd »¹⁹³ centrum, waar de vrijheid van de minderjarige in een eerste fase wordt beperkt, niet beter om die verdwijningen te vermijden en de minderjarige te beschermen? Een pleidooi voor een beveiligde opvang van minderjarige vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel (fysieke en psychische veiligheid) dringt zich op¹⁹⁴. Volgens ons kunnen de centra voor NBMV, gelet op hun kleine structuur, deze veiligheid bieden door een bijzondere aandacht aan die uiterst kwetsbare jongeren te schenken, en door hen bepaalde beperkingen op te leggen¹⁹⁵. Voorwaarde is dat minderjarigen worden doorgestuurd die te kennen geven dat ze bescherming nodig hebben en in België wensen te blijven. Zoals reeds gezegd ziet het er naar uit dat de meeste jongeren die vluchten niet in België willen blijven of niet wensen te worden geplaatst. Dit blijkt ook na inwerkingtreding van de Voogdijwet en de systematische plaatsing van minderjarigen in opvangcentra. Terwijl kon worden verwacht dat met de aanstelling van een voogd het aantal verdwijningen zou dalen, lijkt dit net niet het geval¹⁹⁶.

die wijzen op een verhoogd risico op verdwijning bij sommige jongeren. Ook het sneller bieden van toekomstperspectieven speelt een rol (Minor-Ndako, jaarverslag 2003, p.12-13). Esperanto heeft ons 8 verdwijningen op 45 opnames gemeld. Voornaamste redenen voor die verdwijningen zijn de wens van de jongere zijn reis voor te zetten en het feit dat hij zijn schulden voor zijn reis moet terugbetalen (druk van de familie). 't Huis meldt op 46 opnames in 2002 19 verdwijningen (18 jongens vooral uit Albanië of ex-Joegoslavië, en in mindere mate uit Irak en Afghanistan, vermoedelijk richting Engeland). Slechts een jong meisje, een Bulgaarse, is verdwenen en dat was meteen de enige onrustwekkende verdwijning. In 2003 zijn er op de 57 opnames 33 verdwijningen geweest, dus meer dan de helft van de jongeren. 13 onder hen zijn richting Engeland gevlucht, 1 naar de VS en 14 zijn terug in het exploitatiemilieu terechtgekomen (vooral Roms en Equadorianen).

¹⁹¹ Cfr. daaromtrent de studie van Child Focus, *De opvang in België van niet-begeleide minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting: aanbevelingen voor goede praktijken*, januari 2004, p.58-60.

¹⁹² Deze optie moet worden verworpen want in strijd met het Verdrag voor de Rechten van het Kind.

¹⁹³ Cfr. daaromtrent onze gesprekken met GDA Antwerpen en de verbindingsmagistraat “mensenhandel” van het parket van Brussel.

¹⁹⁴ Ook hier dringen keuzes zich op: opteren we voor een beveiligde opvang van korte of lange duur, of moet rekening worden gehouden met het feit dat sommige minderjarige (vermoedelijke) slachtoffers geen enkele opvang of bescherming wensen, of aanvaarden dat zij, gezien hun angsten en trauma's, niet in staat zijn zelf te beslissen? Zie de studie van Child Focus, *op.cit.*, p.59.

¹⁹⁵ Zo heeft Esperanto sinds de opening zijn veiligheidsmaatregelen gewijzigd: Telefoon mag slechts worden gebruikt nadat er een vertrouwensrelatie bestaat. Bij het publiek gaat het om een welbepaalde doelgroep. Ook de invloed binnen de groep lijkt bepalend. In een stabiele groep met weinig conflicten zijn er ook weinig verdwijningen (Minor-Ndako, jaarverslag 2003, p.12). In 't Huis mag de jongere de eerste maand in principe niet alleen buiten (gesprek op 31/08/2004).

¹⁹⁶ Zo heeft de Dienst Voogdij ons laten weten dat er sinds de opening van het centrum in Neder Over Heembeek, 291 verdwijningen zijn geweest, vooral in het begin, maar waarvan amper 1% onrustwekkend was.

4.2.4. Voogdij over NBMV slachtoffers van de mensenhandel

a) De nieuwe bepalingen

Op 1 mei 2004 is de wet betreffende de voogdij over niet-begeleide minderjarigen vreemdelingen in werking getreden¹⁹⁷. Aangezien de bestaande reglementering weinig was afgestemd op deze minderjarigen, klonk al jaren de eis om een specifieke voogdij in het leven te roepen voor niet-begeleide minderjarigen zowel vanwege verenigingen als vanwege internationale of Europese instanties¹⁹⁸ (Raad van Europa, Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties, ...).

Deze wet legt vast wat moet worden verstaan onder een niet-begeleide minderjarige en detailleert de organisatie en opdrachten van de Dienst Voogdij, alsook de bevoegdheden, de opdracht en het statuut van de voogden. De wet bepaalt verder de te volgen procedure wanneer een autoriteit in contact treedt met een NBMV. Ten slotte geeft de wet bepaalde rechten aan de minderjarige in het kader van de uitoefening van de voogdij¹⁹⁹.

- definitie van de NBMV

De definitie van een niet-begeleide minderjarige vreemdeling luidt als volgt²⁰⁰:

- jonger dan 18 jaar;
- niet-begeleid door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de nationale wet van de minderjarige²⁰¹;
- onderdaan van een niet EER-land;
- en die: ofwel asiel heeft aangevraagd, ofwel niet voldoet aan de voorwaarden voor binnenkomst en verblijf.

Op die manier krijgen asielzoekers en minderjarigen die in België aankomen toegang tot voogdij, zonder voorafgaand een toelating tot binnenkomst of tot verblijf te hebben gekregen, of die toelatingen in de loop van het verblijf te hebben verloren.

¹⁹⁷ Programmawet van 24 december 2002, hoofdstuk 6, artikel 479, *B.S.*, 31 december 2002. Deze wet is in werking getreden na goedkeuring van het koninklijk besluit van 22 december 2003, *B.S.*, 29 januari 2004. Dit koninklijk besluit bepaalt tevens de samenstelling en werking van de Dienst Voogdij en de juridische aard van de werkrelatie tussen de voogd en de Dienst Voogdij. Het verduidelijkt de uitoefening van de opdracht van de voogd, de erkenningprocedure van de voogden door de Dienst Voogdij en de minimale erkenningcriteria waaraan de voogden moeten voldoen.

¹⁹⁸ Cfr. o.m. de Resolutie van de Raad van de Europese Unie van 26 juni 1997 betreffende de niet-begeleide vreemdelingen onderdanen van derde landen, art 3.4, *P.B.C.E.*, 19 juli 1997, C 221/23-26), de aanbeveling van de Raad van Europa 1596 (2003) over de situatie van jonge migranten in Europa (31 januari 2003).

¹⁹⁹ Voor een gedetailleerde analyse van deze wet, cfr. B. VAN KEIRSBILCK, « Tutelle des mineurs non accompagnés, la loi et son application », *J.D.J.*, nr. 233, maart 2004, p. 27 e.v.

²⁰⁰ Art. 5 van de wet.

²⁰¹ Deze beperkende definitie van de niet-begeleide minderjarige vond zijn rechtvaardiging in de bezorgdheid de kinderen te beschermen en efficiënter de smokkel in en handel van mensen te bestrijden. Cfr. amendement ingediend bij het ontwerp-programmawet, Parl. St, Kamer, zitting 2002-2003, 50 2124/015, p.23. Toch zijn er praktische problemen bij de toepassing ervan, in die mate dat de FOD Justitie momenteel aan een wetswijziging op dit punt werkt.

Aangezien de meeste minderjarige slachtoffers van mensenhandel in een illegale situatie zitten, vallen ze onder het toepassingsveld van de wet.

- de Dienst Voogdij

De Dienst Voogdij, die is opgericht bij de Federale Overheidsdienst Justitie, heeft als opdracht de materiële organisatie van het werk van de voogden te coördineren en toezicht erop uit oefenen²⁰². In dit kader moet de dienst:

- Overgaan tot de identificatie van de NBMV, en in geval van aanvechting leeftijd, die laten nagaan door middel van een medisch onderzoek;
- een voogd aanwijzen ten einde de vertegenwoordiging van de NBMV te verzekeren²⁰³;
- de contacten coördineren met de diverse bevoegde overheden (Dienst Vreemdelingenzaken, overheden bevoegd voor opvang en huisvesting, overheden van de landen van herkomst);
- zich ervan vergewissen dat door de bevoegde overheden binnen de kortste termijn een duurzame oplossing²⁰⁴ in het belang van de minderjarige wordt gezocht;
- de personen die als voogd kunnen worden aangewezen erkennen, een lijst bijhouden van erkende voogden en erover waken dat ze een opleiding volgen.

Elke overheid²⁰⁵ die kennis heeft van de aanwezigheid, aan de grens of op het grondgebied, van een minderjarige die niet lijkt te zijn begeleid, moet daar onmiddellijk, via een fiche²⁰⁶, de Dienst Voogdij en de Dienst Vreemdelingenzaken over inlichten, en moet hen alle informatie over de toestand van de minderjarige waarover ze beschikt, meedelen²⁰⁷. Dit is het vertrekpunt van de opdracht van de Dienst Voogdij.

²⁰² Artikel 3, §2 van de wet.

²⁰³ Momenteel wijst de Dienst Voogdij, de NBMV in gesloten centra en de NBMV die vermoedelijk het slachtoffer van mensenhandel zijn, bij voorrang een voogd aan, vervolgens de asielzoekers en als laatste de niet-asielzoekers.

²⁰⁴ Noteer dat dit begrip nergens gedefinieerd is

²⁰⁵ Grenspolitie, politiediensten, Dienst Vreemdelingenzaken ... De andere diensten mogen de Dienst Voogdij inlichten maar zijn daar wettelijk niet toe verplicht. Cfr. daaromtrent o.m. de omzendbrief van 1 juli 2004, betreffende de plaatsing onder de hoede van de Dienst Voogdij van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en de samenwerking tussen deze dienst en de adviseurs en directeurs van de jeugdhulpverlening en de erkende privé-diensten van de Franse Gemeenschap B.S., 23 augustus 2004 : indien het om een directeur of een adviseur inzake jeugdhulpverlening gaat, moet die eerst met de minderjarige overleg plegen en zijn keuze eerbiedigen, al dan niet op de Dienst Voogdij beroep te doen met het oog op het aanwijzen van een voogd.

²⁰⁶ Twee afzonderlijke fiches zijn opgesteld, de ene die aan de Dienst Voogdij moet worden gericht (cfr. de omzendbrief van 19 april 2004 betreffende de plaatsing onder de hoede van de Dienst Voogdij en de identificatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, B.S., 29 april 2004) en de andere naar de dienst Vreemdelingenzaken (cfr. omzendbrief van 23 april 2004 betreffende de fiche “niet-begeleide minderjarige vreemdeling”, B.S., 30 april 2004). In beide fiches heeft één punt te maken met de vraag of de minderjarige vermoedelijk slachtoffer is van mensenhandel. Noteer dat de fiche die voordien (voor 1/5/2004) door de politiediensten moest worden ingevuld een tiental pagina's telde en dus een zware administratieve last betekende.

²⁰⁷ Art 6, §1er van de wet.

De Dienst Voogdij moet dan tussenkomen en overgaan tot de identificatie van de minderjarige, indien nodig zijn leeftijd²⁰⁸ nagaan en zien of hij aan de voorwaarden voldoet om van de voogdij te genieten. Indien blijkt dat het wel degelijk om een niet-begeleide minderjarige gaat, zal de dienst hem een voogd toewijzen. Voorafgaand neemt hij ook contact op met de bevoegde overheden met het oog op de huisvesting tijdens de duur van de identificatie en toewijzing van een voogd. Indien het gaat om een minderjarige asielzoeker zal hij met Fedasil contact opnemen om voor noodhuisvesting voor de NBMV asielzoeker te zorgen. In afwachting van de inwerkingtreding van de bepalingen die de bevoegdheid van Fedasil uitbreiden naar alle niet-begeleide minderjarigen, ongeacht of ze asielzoeker zijn of niet²⁰⁹, zal de Dienst Voogdij contact opnemen met opvanginstanties van de Gemeenschappen zodra blijkt dat de NBMV geen asielzoeker is²¹⁰. Indien het gaat om een NBMV slachtoffer van de mensenhandel, zal voor een rechtstreekse doorverwijzing naar een aangepast centrum worden geopteerd.

- de voogd

De essentiële rol van de voogd is de minderjarige te beschermen en erover te waken dat zijn belangen zo goed mogelijk worden behartigd. We sommen hieronder enkele van de belangrijkste opdrachten van de voogd op:

Zijn eerste opdracht is de minderjarige te vertegenwoordigen in het kader van alle rechtshandelingen²¹¹, in de door de wet bepaalde vreemdelingenprocedures, alsook in eender welke andere administratieve of gerechtelijke procedure. Zo is hij o.m. bevoegd:

- om een asielaanvraag in te indienen of een machtiging tot verblijf aan te vragen;
- in het belang van de minderjarige te waken over de naleving van de wetten inzake vreemdelingen ;
- alle rechtsmiddelen aan te wenden.

Voorts begeleidt hij de minderjarige in elke fase van die procedures en woont al zijn verhoren bij²¹². De voogd vraagt ambtshalve en onverwijld bijstand van een advocaat²¹³.

- Een andere belangrijke opdracht is zorg te dragen voor de minderjarige tijdens zijn verblijf in België²¹⁴. Dit houdt in dat minderjarige onderwijs kan volgen, medische verzorging en psychologische bijstand krijgt.

²⁰⁸ Betreffende het probleem van de leeftijdsbepaling, en meer bepaald het botonderzoek die tot op vandaag wordt uitgevoerd, cfr. het dossier in *journal du droit des jeunes*, nr. 229, november 2003, met bijdragen van B. VAN KEIRSBILCK (inleiding op het dossier), *J-P. Jacques*, « quand la science se refroidit, le droit éternue ! » en O. DIAMANT-BERGER, « Détermination médico-légale de l'âge d'un adolescent ».

²⁰⁹ Ter herinnering, deze uitbreiding van bevoegdheid is voorzien in artikel 495 van de programmawet van 22 december 2003, ter wijziging van artikel 62 van de programmawet van 19 juli 2001. Deze bepaling moet in werking treden na goedkeuring van een koninklijk besluit.

²¹⁰ Omzendbrief van 19 april 2004 betreffende de plaatsing onder de hoede van de Dienst Voogdij en de identificatie van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, *B.S.*, 29 april 2004, punt I : plaatsing onder hoede van de Dienst Voogdij.

²¹¹ Art 9§ 1ste van de wet. Het probleem van de afwezigheid van wettelijke vertegenwoordiging van de minderjarige was een van de belangrijke problemen, cfr. het amendement ingediend op het ontwerp van programmawet, *Parl. St.*, Kamer, zitting 2002-2003, 50 2124/015, p.15 en 16; en het verslag in naam van de commissie Justitie, *Parl. St.*, Kamer, zitting 2002-2003, nr.50 2124/028, p.32-33.

²¹² Art 9,§2 van de wet.

²¹³ Art 9,§ 3 van de wet.

- De voogd waakt er tevens over dat de minderjarige gepaste huisvesting krijgt²¹⁵.
- Hij doet tevens voorstellen die hij nodig acht om een duurzame oplossing te vinden voor de minderjarige en hij doet dit in overleg met de minderjarige, de persoon of de instelling die hem huisvest en met de betrokken overheid²¹⁶.
- Hij treft de passende maatregelen om de familieleden van de minderjarige op te sporen.
- Hij treft alle passende maatregelen opdat de minderjarige de hulp waarop hij recht heeft ontvangt.
- Hij beheert de goederen van de minderjarige²¹⁷

Voor het welslagen van zijn opdracht moet de voogd proberen een vertrouwensrelatie met de minderjarige op te bouwen²¹⁸, door regelmatig met hem contact te hebben. Het hoger belang van het kind blijft uiteraard de eerste bekommernis.

b) *Kritische opmerkingen*

Het is nog te vroeg om de wet te evalueren. Toch hebben na inwerkingtreding van de wet verschillende betrokkenen, autoriteiten en verenigingen op het terrein zich bezorgd getoond of kritiek geuit, o.m. wat betreft de verduidelijking en de afbakening van de taken van de voogd. Die zouden bepaalde opdrachten van de actoren op het terrein overlappen. Zij vrezen dat de voogd zich hun opdrachten zal toe-eigenen indien hij niet voldoende professioneel is en tevens dat elke voogd zijn opdracht op een andere manier zal aanpakken²¹⁹. Het lijkt ons hier niet de taak van de voogd om opdrachten te vervullen die reeds door andere deskundige betrokkenen worden uitgevoerd. De rol van de voogd is erover te waken dat elke betrokkene zijn opdracht vervuld in functie van het hogere belang van de minderjarige.

Om dit project kans op slagen te geven moeten voldoende voogden worden gevonden, wat blijkbaar nog niet het geval is²²⁰, en moet hen een duidelijk werkkader worden geboden dat voldoening scheidt²²¹. Ook inzake deontologie duiken een aantal vragen op, zoals de relatie tussen de minderjarige,

²¹⁴ Art. 10, §1 van de wet

²¹⁵ Art. 10, §1 van de wet

²¹⁶ Art 11, §1 van de wet

²¹⁷ Art 11, §1 van de wet

²¹⁸ Art 11, §2 van de wet

²¹⁹ De verantwoordelijken van de centra voor NBMV die we hebben ontmoet meenden dat het nodig was de taken te uniformiseren en het optreden van de voogd duidelijk af te bakenen. Minor-Ndako heeft een samenwerkingsakkoord voorgesteld tussen het centrum en de voogd. Wat de centra voor asielzoekers betreft heeft Fedasil een kadernota uitgewerkt betreffende de samenwerking tussen de voogden en de onthaalcentra.

²²⁰ Op 30 september 2004 beschikte de Dienst Voogdij over 95 erkende voogden terwijl er 1420 NBMV bekend waren. Meegerekend zijn hierbij de aanslepende dossiers van NBMV bij de dienst Vreemdelingenzaken en het CGVS. 340 voogdijschappen werden sinds 1 mei 2004 toegekend. Het aantal nieuwe NBMV bedraagt per maand 275 terwijl de dienst Voogdij er 175 voorzag. Het gebrek aan voogden blokkeert echter de procedures voor de afgifte van verblijfstitels door de dienst Vreemdelingenzaken.

²²¹ Cfr. daaromtrent, VAN KEIRSBILCK, *op. cit.*, p41 die twee mogelijke opties ziet: ofwel voogden, “mensen van goede wil”, voor wie de vergoeding niet primordiaal is maar die minder tijd zullen investeren en minder professioneel zullen zijn; ofwel “professionele” voogden, die er het grootste deel van hun tijd aan besteden. Er zijn heel wat vragen gekomen vanwege de actoren op het terrein, meer bepaald over het financiële statuut

zijn voogd en de autoriteiten²²², o.m. inzake beroepsgeheim. De communicatie en de informatie-uitwisseling met respect voor eenieders bevoegdheden, lijkt ons fundamenteel bij de toepassing van deze nieuwe wetgeving.

c) *Wat zijn de gevolgen voor de gespecialiseerde opvangcentra ?*

Het voornaamste pluspunt is dat de NBMV voortaan een wettelijke vertegenwoordiger heeft, waardoor hij zich burgerlijke partij kan stellen indien hij dit wenst. Voorts krijgt de minderjarige nu toegang tot een aantal andere rechtshandelingen zoals het openen van een bankrekening.

We mogen dan al verheugd zijn dat een voogd is aangesteld om de NBMV beter te beschermen, er worden toch een aantal vragen gesteld rond de NBMV (vermoedelijk) slachtoffer van mensenhandel, gelet op de bevoegdheden die de gespecialiseerde opvangcentra zijn toegewezen (Pag-asa, Payoke, Sürya). Daarom had het Centrum de Minister van Justitie na goedkeuring van de wet geïnterpelleerd door hem te wijzen op een aantal bezorgdheden van die 3 centra. In maart 2004 werd een vergadering georganiseerd met de vertegenwoordigster van de minister en met de Dienst Voogdij om deze bezorgdheden in een open discussie te bespreken. Ook al zijn niet alle vragen beantwoord, toch werd het een positieve uitwisseling en is er aan beide kanten een bewustwording gegroeid.

De voornaamste bezorgdheden zijn de volgende en hingen vooral samen met de bevoegdheden van de voogden :

- *Verhoor van minderjarige slachtoffers*: De wet bepaalt dat geen enkel verhoor mag plaatsvinden zonder de aanwezigheid van de voogd. Wanneer de politie een minderjarig vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel onderschept, mag ze dan overgaan tot verhoor (belangrijk om snel de verantwoordelijke(n) te onderscheppen, bewijzen te verzamelen, ...) of moet worden gewacht op de aanstelling van een voogd? Tijdens deze vergadering is gebleken dat dit het principe moet zijn maar dat het verhoor zonder probleem onmiddellijk kan gebeuren als dit in het belang van de minderjarige is. Betekent dit dat het opvangcentrum, die de minderjarige tijdens de politieverhoren begeleidt, en waarvan het een van de hoofdtaken is erover te waken dat de begeleide persoon zijn rechten voor het gerecht kan laten gelden, dit niet langer kan doen?

van de voogd en de banden met de Dienst Voogdij. Daarop heeft de ministerraad op 10 september 2004, een voorontwerp van wet goedgekeurd tot wijziging van het Wetboek van de inkomstenbelastingen (WIB 92) betreffende bepaalde inkomsten ontvangen door voogden van NBMV. Het voorontwerp strekt ertoe fiscale vrijstelling mogelijk te maken voor vergoedingen ontvangen door voogden van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, die maximaal twee voogdijschappen kregen toegewezen en waarvoor een vergoeding van 500 euro per voogdij is betaald. Op diezelfde datum heeft de ministerraad ook twee ontwerp-koninklijke besluiten goedgekeurd betreffende de sociale en fiscale behandeling van voogden van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Het eerste ontwerp voorziet in een substitutiemechanisme waardoor de vergoeding van de voogd wordt vervangen door een subsidie aan de vereniging of overheidsinstelling die hem tewerkstelt, om zijn salaris te financieren. Het tweede ontwerp bepaalt dat er bij de berekening van de bestaansmiddelen voor het toekennen van het recht op maatschappelijke integratie, geen rekening zal worden gehouden met de forfaitaire vergoeding die aan voogden van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen is toegekend, op voorwaarde dat de voogdij beperkt blijft tot het equivalent van twee voltijdse voogdijen per jaar.

²²² Cfr. VAN KEIRSBILCK, *op. cit.*, p41

- *Aanvraag verblijfsvergunning bij de dienst Vreemdelingenzaken:* dit is een van de opdrachten van de onthaalcentra bij de administratieve begeleiding van een slachtoffer van mensenhandel ²²³. De voogd is echter bevoegd een aanvraag tot machtiging tot verblijf in te dienen (art 9, § 1ster, 1° van de wet). Hoe valt die dubbele bevoegdheid te verzoenen? Is het niet in het belang van de minderjarige dat gespecialiseerde centra die bevoegdheid blijven uitoefenen? Of moet er een specifiek akkoord met de voogd worden afgesproken?
Een probleem doet zich voor wanneer de voogd niet de mening van het opvangcentrum deelt (het centrum meent dat er niet voldoende elementen voorhanden zijn om de toepassing van de procedure mensenhandel aan te vragen, en meent dat dit ook niet in het belang is van de minderjarige, terwijl de voogd toch de toepassing wenst aan te vragen.) Hoe lossen we dit op?)
- *Opvolging van het gerechtelijke dossier:* in geval van seponering van een dossier, wie mag dan over de burgerlijke partijstelling beslissen? De voogd en de minderjarige samen met het centrum? Wat in geval van verschil van mening?
- *Aanstelling en rol van de advocaat:* volgens art. 9, §3 van de wet en art. 12 van het koninklijk besluit vraagt de voogd van ambtswege en onverwijld de aanstelling van een advocaat die de minderjarige zal bijstaan in verblijfsprocedures en andere gerechtelijke procedures. Zal deze advocaat ook het eventuele strafdossier opvolgen, aangezien er bepaalde gespecialiseerde advocaten zijn die de behandeling van deze dossiers gewoon zijn?

Zoals gezegd, vragen genoeg tijdens deze vergadering. Regelmatig overleg en een permanente dialoog in het belang van de minderjarige zouden deze problemen moeten oplossen. Voorts is het essentieel dat de centra de voogden sensibiliseren over de specifieke rol die ze bij de begeleiding van de slachtoffers spelen. Hetzelfde geldt voor de centra voor NBMV die minderjarige slachtoffers van mensenhandel opvangen en begeleiden. Een eerste stap in die richting is de aangewezen voogd uit te nodigen voor een bezoek aan het centrum om de werking ervan beter te leren kennen.

We willen er tenslotte nog op wijzen dat na die vergadering, de Dienst Voogdij een protocolontwerp voor samenwerking had opgesteld. Dit ontwerp is vervolgens besproken met de opvangcentra tijdens meerdere door het Centrum georganiseerde juridische vergaderingen. Het project is na deze vergaderingen gewijzigd en overgemaakt aan de Dienst Voogdij. Het protocol wacht nog steeds op de finale goedkeuring.

4.2.5. Het verblijf van minderjarige slachtoffers van de mensenhandel

a) wettelijke bepalingen

Zoals geweten is het Belgische systeem in de strijd tegen mensenhandel een evenwichtsoefening tussen enerzijds de wil om de slachtoffers te beschermen en hen toekomstperspectieven te bieden en anderzijds de noodzaak de netwerken efficiënt te bestrijden. Slachtoffers die uit het milieu van de uitbuiting stappen, die ermee instemmen met de gerechtelijke autoriteiten samen te werken en die door

²²³ Noteer dat ditzelfde probleem zich voordoet bij de centra voor NBMV bij de aanvraag van verblijfsdocumenten binnen het kader van het “NBMV-statuut”. Het verschil is echter dat deze centra die bevoegdheid niet wettelijk hebben gekregen. De Dienst Vreemdelingen zou dus geen documenten meer uitreiken indien geen voogd is aangesteld. Door het gebrek aan voogden ligt de afgifte echter stil.

een erkend en gespecialiseerd opvangcentrum worden begeleid (Pag-asa, Payoke, Sürya) kunnen van een specifiek verblijfsstatuut genieten. Ministeriële omzendbrieven bepalen de voorwaarden om deze verblijfstitels aan te vragen en te verkrijgen²²⁴.

Het opvangcentrum dat het slachtoffer begeleidt (Pag-asa, Payoke, Sürya)²²⁵, doet de aanvraag bij de dienst Vreemdelingen.

Deze bepalingen maken geen onderscheid tussen een minderjarig en meerderjarig slachtoffer.

In het bijzondere geval van minderjarigen zal een centrum voor minderjarigen in principe instaan voor hun huisvesting en omkadering, terwijl de administratieve opvolging met de Dienst Vreemdelingenzaken (aanvraag verblijfsdocumenten) en de juridische opvolging (evolutie van het gerechtelijke dossier) zal gebeuren door een van de drie erkende centra, in samenwerking met het centrum dat de minderjarige opvangt.

De procedure mensenhandel bestaat uit verschillende fases:

In een eerste fase wordt aan het vermoedelijke slachtoffer **een verblijfsvergunning (BGV) van 45 dagen afgeleverd**²²⁶ op twee voorwaarden: de persoon moet vrijwillig uit het milieu zijn gestapt dat hem in de handel heeft binnengehaald en hij moet instemmen met begeleiding door een gespecialiseerd opvangcentrum. Deze periode van 45 dagen moet het slachtoffer de mogelijkheid bieden te beslissen of het al dan niet verklaringen zal afleggen over de personen of de netwerken die met mensenhandel te maken hebben en die hem hebben uitgebuit, of indien het zich wenst voor te bereiden op een terugkeer naar zijn land van herkomst.

Indien het slachtoffer in België wenst te blijven en wil samenwerken met de gerechtelijke autoriteiten, door klacht in te dienen of verklaringen tegen hun uitbuiters, krijgt hij het een **statuut van tijdelijk verblijf (aankomstverklaring) van drie maanden**.

Het verblijf wordt vervolgens verlengd in functie van de evolutie van het onderzoek. Indien het dossier niet zonder gevolg is geklasseerd en het parket van mening is dat het om een slachtoffer van mensenhandel gaat, zal het slachtoffer **een verblijfstitel van 6 maanden (tijdelijke BIVR)**, kunnen krijgen die telkens voor zes maanden zal worden verlengd tot het einde van de juridische procedure.

Wanneer de daders voor de correctionele rechtbank moeten verschijnen, zal het slachtoffer een aanvraag tot definitieve regularisatie van zijn verblijf in België kunnen indienen.

²²⁴ Omzendbrief van 7 juli 1994 betreffende de afgifte van verblijfstitels en machtiging tot arbeid (werkvergunning) aan buitenlandse slachtoffers van mensenhandel.", *B.S.*, 7 juli 1994 ; Richtlijn van 17 januari 1997 aan de dienst Vreemdelingenzaken zaken, de parketten, de politiediensten, inspectie van de sociale wetten en de sociale inspectie betreffende de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel", *B.S.*, 21 februari 1997. Deze richtlijnen zijn gewijzigd op 17 april 2003, *B.S.*, 27 mei 2003. De geactualiseerde versie van de richtlijnen staat op de site van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding: www.diversiteit.be (cfr. wetten).

²²⁵ Cfr. vragen omtrent dit punt na inwerkingtreding van de Voogdijwet, cfr. punt 4.2.4.3.

²²⁶ In de praktijk is deze fase, voor zover geweten, niet van toepassing op minderjarigen aangezien die geen BGV kunnen krijgen maar enkel een bevel tot terugbrenging. (cfr. art 118 van het koninklijk besluit van oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen). Op dat moment ontvangen ze in die fase een aankomstverklaring van 3 maanden op basis van de interne nota van de dienst Vreemdelingenzaken inzake niet-begeleide minderjarigen (cfr. hierna).

Wanneer het in de praktijk gaat om een minderjarige en dat hij nog geen verklaringen heeft afgelegd, zal het opvangcentrum een aankomstverklaring van drie maanden opvragen, net zoals dat ook bestaat in de procedure die op niet-begeleide minderjarigen van toepassing is (zoals beschreven staat in de interne nota van de dienst Vreemdelingenzaken). Aangezien de minderjarige kwetsbaarder is, zal het ook langer duren om een vertrouwensrelatie op te bouwen.

Indien de minderjarige reeds verklaringen heeft afgelegd op het moment dat hij wordt geplaatst, of nog verklaringen wenst af te leggen, die een gerechtelijk onderzoek mogelijk maken, zal hij onmiddellijk van de procedure mensenhandel kunnen genieten.

Er zijn NBMV slachtoffers van mensenhandel die geen gebruik wensen te maken van de procedure mensenhandel, nl. minderjarigen die geen verklaring wensen af te leggen uit schrik, omdat ze immers kwetsbaarder zijn en gevoeliger zijn voor externe druk, of ook soms omdat hun weinig nauwkeurige en laattijdige verklaringen een onderzoek niet meer mogelijk maken. In dit geval zal de minderjarige niet kunnen genieten van de procedure mensenhandel maar zal hij binnen dezelfde voorwaarden vallen als een niet-begeleide minderjarige.

Dit “statuut” is geen echt statuut en staat slechts verduidelijkt in een interne nota van de dienst Vreemdelingenzaken van 1 maart 2002. Deze nota maakt een onderscheid en voert een verschillende behandeling in die afhankelijk is van het feit of de minderjarige nooit een door de vreemdelingenwet bepaalde procedure heeft ingeleid, of dat hij bij een van die procedures is afgewezen. Zo zullen de NBMV slachtoffers van mensenhandel deel uitmaken van die eerste categorie²²⁷. Ze krijgen dan een AV (aankomstverklaring) van 3 maanden die meerdere malen kan worden verlengd. Daarna kan een BIVR (Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister) van 6 maanden of een jaar worden afgegeven aan de NBMV voor wie nog geen duurzame oplossing is gevonden en indien hij met de administratie samenwerkt. Een BIVR van onbeperkte duur kan pas na 3 jaar worden afgegeven, en nog steeds op voorwaarde dat er geen enkele blijvende oplossing is gevonden en dat de NBMV met de administratie samenwerkt.

b) *evaluatie*

De meeste minderjarigen die in een opvangcentrum voor NBMV zijn geplaatst, wensen in België te blijven. Indien de minderjarige naar huis terug wil, wordt voor de organisatie van de terugkeer over het algemeen beroep gedaan op de IOM (Internationale Organisatie voor Migratie)²²⁸. Vooraleer de terugkeer te organiseren vergewist het centrum er zich van dat dit verlangen om terug te keren blijvend is²²⁹. Er moet tevens worden nagegaan of de familie niet bij de handel betrokken is en ter plaatse moet een opvolging en plaatsing worden georganiseerd.

²²⁷ NBMV wiens verzoek inzake verblijf zou worden afgewezen zitten in een nog minder comfortabele situatie aangezien de dienst Vreemdelingenzaken de termijn van het afgegeven document kan verlengen in toepassing van de procedure die is ingeleid en waarvoor hij is afgewezen. Het is pas na een jaar, en indien geen enkele duurzame oplossing kon worden gevonden, en indien hij met de administratie heeft samengewerkt, dat de minderjarige een AV zal worden toegekend en hij de “normale” procedure zal kunnen volgen.

²²⁸ Over de kwestie van de terugkeer, cfr. de interessante bijdrage van E. Rossi, « Rapatrier ou garder dans le pays d'accueil, évaluation de l'intérêt supérieur de l'enfant dans le choix entre rester dans le pays d'accueil ou le rapatriement : une réflexion basée sur la convention des droits de l'enfant », *J.D.J.*, nr. 219, nov. 02, p. 22.

²²⁹ Zo wijst Esperanto erop dat de meeste jongeren bij aankomst in het centrum verklaren naar huis te willen terugkeren. Het zijn meestal jongeren uit Oost-Europa die terug willen omdat de omstandigheden er minder precair zijn dan in Afrika of Equador. Soms duurt een vrijwillige terugkeer een jaar.

Indien de minderjarige in België wil blijven moet aan drie voorwaarden worden voldaan om van de procedure mensenhandel te kunnen genieten : uit het uitbuitingsmilieu stappen, met de gerechtelijke autoriteiten samenwerken (en onder voorbehoud van een gunstige evolutie van het gerechtelijke dossier) en begeleiding door een gespecialiseerd opvangcentrum aanvaarden. Het niet-naleven van een van die voorwaarden maakt een einde aan de procedure. Minderjarigen hebben het echter moeilijker dan meerderjarigen om de twee eerste voorwaarden na te leven. Minderjarigen zijn immers kwetsbaarder en de druk op hen is ook veel groter om terug in het uitbuitingsmilieu te stappen.

De iets oudere minderjarigen (16-17 jaar) zijn blijkbaar wel in staat de beslissing te nemen klacht in te dienen of voor het onderzoek nuttige verklaringen af te leggen. Voor jongere minderjarigen daarentegen lijkt die procedure lastiger. Uit gesprekken die we met de centra voor NBMV hebben gevoerd blijkt dat bijna de helft van de jongeren die er onderdak krijgt, slachtoffer van mensenhandel is. Slechts enkele daarvan zitten in de procedure 'mensenhandel'. Bovendien duurt het over het algemeen minimum 3 maanden vooraleer de NBMV slachtoffer van mensenhandel in deze procedure stappen. Reden daarvoor is dat minderjarigen veel meer tijd nodig hebben om een vertrouwensrelatie op te bouwen dan volwassenen.

Sinds zijn opening op 1 november 2002 en op datum van 1 augustus 2004 heeft Esperanto, het centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, 45 minderjarigen opgevangen, onder wie 15 jongens en 30 meisjes. Van die minderjarigen zijn er 13 met het statuut « NBMV » en zijn « eenvoudige » NBMV, 8 zijn slachtoffer van mensenhandel en 24, meer dan de helft van die minderjarigen dus, zijn vermoedelijk het slachtoffer van mensenhandel, terwijl ze niet van het statuut genieten. Esperanto wijst erop dat het slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn die het moeilijkst in de procedure « mensenhandel » stappen omdat ze niet voldoende informatie kunnen geven. De belangrijkste reden waarom talrijke minderjarigen, hoewel vermoedelijk slachtoffer (24), niet van het statuut genieten, is vooral de angst (bedreigingen, soms zelf doodsb bedreigingen, in het land van herkomst). Hetzelfde probleem wordt ook vastgesteld bij de vermoedelijk slachtoffers die bijna meerderjarig zijn. Indien er niet voldoende elementen bestaan om van de procedure mensenhandel te kunnen genieten, en de minderjarige bijna 18 is, zullen deze jongeren er heel dikwijls voor kiezen in de illegaliteit te blijven.

Van de 44 minderjarigen die Minor-Ndako in 2003 heeft begeleid zijn er 30 die van de procedure « NBMV » hebben genoten en amper 6 van de procedure « mensenhandel ». De directrice van Minor Ndako schat dat de helft van de geplaatste minderjarige slachtoffers van mensenhandel is²³⁰. De redenen om niet van het statuut te genieten zijn de angst, loyaliteit tegenover de familie in het land van herkomst, en de lange tijd die de minderjarige nodig heeft een vertrouwensrelatie op te bouwen.

Het centrum 't Huis krijgt gemiddeld 350 meldingen per jaar. In 2002 zijn er 46 plaatsingen gebeurd, waarvan 16 minderjarigen vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel . Van die 16 minderjarigen zijn er 7 die van de procedure "mensenhandel"²³¹ hebben kunnen genieten. In 2003 waren er 57 plaatsingen, waarvan 12 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel, onder wie 10 niet hebben kunnen genieten van de procedure²³².

²³⁰ Onderhoud van 12 augustus 2004.

²³¹ Van de 9 overblijvende minderjarigen zijn er 6 naar hun land van herkomst teruggekeerd of hebben genoten van gezinshereniging, 2 zijn gevlucht.

²³² Van de 10 minderjarigen zijn er 3 naar hun land van herkomst teruggekeerd en 2 zijn gevlucht.

De manier waarop het politieverhoor verloopt speelt ook een rol. Indien het verhoor gebeurt door een politieambtenaar die niet gespecialiseerd is in het verhoren van minderjarigen of inzake mensenhandel, kan dat bij het kind nog tot grotere trauma's leiden²³³.

Op basis van wat voorafgaat moet er volgens ons worden nagedacht over een verfijning van het statuut "mensenhandel" wat minderjarigen betreft, dit statuut is immers belangrijk voor de minderjarige en het betekent een erkenning van zijn hoedanigheid als slachtoffer. Zo lijkt het noodzakelijk de minderjarige meer bedenktijd te geven²³⁴, tijdens dewelke hij het statuut van "slachtoffer van mensenhandel" zou krijgen, waardoor hij ook officieel als zodanig zou kunnen worden erkend. Op die manier zou hij ook beter begrijpen wat op het spel staat, wat de gevolgen zijn, enz. .. van zijn eventuele medewerking²³⁵. Wanneer een minderjarige verklaringen durft af te leggen maar het dossier zonder gevolg wordt geklasseerd, zou hij bovendien bescherming moeten blijven genieten, en ook van dat bijzondere statuut kunnen blijven genieten, zelf na zijn 18 jaar. Uit een aantal dossiers inzake minderjarigen in onze databank blijkt dat sommige slachtoffers, van wie het dossier later zonder gevolg door het parket werd geklasseerd, slechts een voorlopige verblijfstitel hebben gekregen, nadat het opvangcentrum hun begeleidingsdossier had afgesloten. Deze minderjarigen die terug in de procedure "NBMV" vervallen, dreigen hun voorlopige statuut te verliezen eens ze 18 jaar zijn en in de illegaliteit terecht te komen. Bovendien zou de terugkeer in het milieu op een soepelere manier moeten worden geïnterpreteerd dan dat voor volwassenen het geval is.

Alle NBMV tenslotte, ook al zijn ze slachtoffer, maar die niet van de procedure mensenhandel wensen te genieten, of die te veel schrik hebben om verklaringen af te leggen, zou voldoende veiligheid en bescherming moeten worden geboden. Daarom zou een echt NBMV "statuut" moeten worden uitgewerkt²³⁶. Er moet ook worden nagedacht over een manier om binnen het kader van het NBMV-statuuut te verduidelijken dat het om een minderjarig vermoedelijk slachtoffer gaat en dat hij dus bijzondere aandacht moet krijgen bij behandeling van zijn dossier. Op die manier kunnen de minderjarige slachtoffers in België ook beter in kaart worden gebracht.

Door zijn bijzonder kwetsbare positie verdient de jongere het dat ernstig over zijn bescherming wordt nagedacht. De Interdepartementale Coördinatiecel, die binnenkort zijn werkzaamheden zal hervatten, lijkt ons het ideale forum om deze kwesties aan te pakken. Binnen het kader van de strijd tegen de handel, is het de bescherming van de minderjarige slachtoffers die hier o.m. op het spel staat.

²³³ Noteer dat de federale politie heel binnenkort een programma zal ontwikkelen om sommige agenten te specialiseren in het verhoor van NBMV slachtoffer van mensenhandel. Binnen elke GDA en binnen bepaalde lokale politiezones zijn reeds agenten gespecialiseerd in audio-visueel verhoor van kinderen. Blijft dan nog het probleem van de tolken die niet gespecialiseerd zijn.

²³⁴ Cfr. ook een van de aanbevelingen van Child Focus in zijn studie over de opvang van NBMV, *op.cit.*, p.87 en 92. We mogen echter niet vergeten dat voor het vervolgen van de daders en het verzamelen van bewijslast, snelle verklaringen steeds wenselijk zijn.

²³⁵ Bepaalde betrokkenen uit de sociale sector opperen zelf het idee deze samenwerkingsvereiste te schrappen. Het probleem zal dan zijn wie dan het statuut van het slachtoffer zal bepalen.

²³⁶ Cfr. ook een van de aanbevelingen van Child Focus in zijn studie over de opvang van NBMV, *op.cit.*, p. 94. De dienst Vreemdelingenzaken denkt momenteel aan een herschikking van het statuut, die dan in een omzendbrief gedetailleerd zou staan.

Conclusies

Aan het begin van dit hoofdstuk over handel van minderjarigen hebben we reeds kunnen vaststellen dat de internationale gemeenschap, net als Europa, zich de laatste jaren heeft ingezet om wetgevende instrumenten goed te keuren die de strijd aanbinden tegen mensenhandel en alle vormen van uitbuiting van kinderen. In België zit het ratificatieproces van het Aanvullend Protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van de mensenhandel, bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad, alsook het Aanvullend Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, bij het verdrag inzake de rechten van het kind, in een laatste fase. Bovendien zou binnenkort een wetsvoorstel in het Parlement worden ingediend, dat onze wetgeving aan de nieuwe internationale en Europese instrumenten in de strijd tegen de mensenhandel aanpast. We kunnen ons enkel verheugen over deze vooruitgang.

Wat de omvang van het fenomeen kinderhandel in België betreft, hebben we kunnen vaststellen dat het verzamelen van gegevens nog altijd een probleem vormt, ook al is er vooruitgang merkbaar. Zo zou de federale politie binnenkort over een databank "mensenhandel" moeten beschikken, die het mogelijk zal maken een inventaris op te maken van de minderjarige slachtoffers. Het bureau « NBMV » van de Dienst Vreemdelingenzaken beschikt sinds 2002 over een databank maar die is nog voor verbetering vatbaar, o.m. inzake registratie van de exploitatiesector voor de NBMV slachtoffers van mensenhandel. Wat de Dienst Voogdij betreft, die nu een primordiale rol vervult bij de registratie en de opvolging van NBMV, lijkt het ons noodzakelijk dat van bij de melding en zodra er een vermoeden bestaat dat de minderjarige het slachtoffer van mensenhandel is, dit uitdrukkelijk in zijn databank wordt opgenomen. In de toekomst moet er ook worden op toegezien dat deze gegevens van verschillende instanties voldoen aan de verwachtingen en vragen van hun partners en dat het verzamelen, het invoeren en het bijhouden van die gegevens daar ook aan wordt aangepast.

Er is de laatste tijd heel wat veranderd bij de opvang van NBMV. De voogdijwet is in werking getreden, de Dienst Voogdij is opgericht en actief en de voogden zijn aangewezen. De opvang van NBMV is in twee fasen gepland, nl. eerst in een observatie- en oriëntatiecentrum, vervolgens in een structuur die aangepast is aan de individuele behoeften van de minderjarige. In dit verband is het absoluut noodzakelijk dat de minderjarige vermoedelijke slachtoffers onmiddellijk naar een centrum worden doorverwezen dat aan hen is aangepast.

De oprichting van de voogdij voor NBMV moet in principe de opsporing en bescherming van minderjarige slachtoffers vergemakkelijken, toch zal de Dienst Voogdij de haar toevertrouwde opdrachten, o.m. inzake identificatie en opvolging van de situatie van de jongere, tot een goed einde moeten kunnen brengen.

Een betere omschrijving van de rol van de voogd lijkt eveneens noodzakelijk, om te vermijden dat er verschillen ontstaan in de manier waarop ze hun opdrachten aanpakken, zeker nu er overlapping kan ontstaan tussen de opdrachten van de centra gespecialiseerd in de begeleiding van de slachtoffers van de mensenhandel en bepaalde opdrachten van de voogd. Regelmatig overleg en een permanente dialoog lijken essentieel.

Het welslagen van de “voogdij van NBMV” zal ook afhangen van de mogelijkheid om voldoende voogden te vinden, om o.m. te vermijden dat de afgifte van verblijfstitels blokkeert en om hen een duidelijk werkkader te bieden dat voldoening schenkt. Fundamenteel bij de toepassing van dit nieuwe systeem zijn deontologie, communicatie en uitwisseling van informatie, met respect voor de bevoegdheid van eenieder. Hierbij mag de eerste opdracht van de voogdij niet uit het oog worden verloren, nl. het kind een betere bescherming en vertegenwoordiging bieden.

Wat tenslotte het verblijf van minderjarige slachtoffers betreft, lijkt een verfijning van het statuut mensenhandel noodzakelijk, o.m. inzake de bedenktijd. NBMV die geen verklaringen wensen af te leggen aan de gerechtelijke autoriteiten, *conditio sine qua non* om van het statuut handel te kunnen genieten, zou toch voldoende bescherming en veiligheid moeten worden geboden, binnen het kader van een echt statuut van niet-begeleide minderjarige. In deze context lijkt de opleiding van de verschillende betrokkenen primordiaal.

De strijd tegen de handel van kinderen kan pas echt doeltreffend zijn als er meer internationale samenwerking komt, indien in het land van herkomst een echt preventie- en informatiebeleid (o.m. inzake geboorteregistratiesystemen) wordt gevoerd en maatregelen worden genomen tegen factoren die handel van mensen, en van kinderen in het bijzonder, in de hand werken (zoals armoede en ongelijkheid van kansen). Een andere prioriteit is een echt beleid inzake hulp bij terugkeer, rekening houdend met de eventuele risico's voor de minderjarige, en de omstandigheden ter plaatse, waardoor hij opnieuw toekomstperspectieven heeft. Ons lijkt het absoluut noodzakelijk dat dit op Europees niveau gebeurt, om het beleid van de verschillende lidstaten op mekaar af te stemmen.

De strijd tegen de mensenhandel, en tegen de handel in minderjarigen, moet voor de Belgische overheden een prioriteit blijven, niet enkel door een bestraffing van de daders maar ook en vooral door aandacht te schenken aan de slachtoffers. Kinderen vormen hier een bijzonder kwetsbare groep, ze moeten dan ook de nodige aandacht en bescherming krijgen.

III. OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK 2003²³⁷

BIJZONDERE AANDACHT VOOR DE PROCEDURE

Inleiding

In het hoofdstuk over de Chinese triades hebben we onder andere gezien hoe het criminele systeem zich aan de omstandigheden aanpast, hoe het op onderzoekstechnieken anticipeert en tegenstrategieën ontwikkelt²³⁸. Wanneer het dossier voor de rechtbank komt, stellen we tevens vast dat de advocaten van de verdediging dikwijls procedureargumenten inroepen om de vrijspraak van hun cliënt te verkrijgen, of toch ten minste om belangrijke stukken ten laste van hun cliënt uit de debatten te verwijderen. We kunnen om die reden niet genoeg herhalen dat er bijzondere aandacht aan de procedureregels moet worden geschonken, om het risico te vermijden dat men te maken krijgt met rechters die de wet zo strikt interpreteren dat ze beklaagden vrijspreken om procedureredenen, terwijl hun schuld over de grond van het dossier vaststaat. Het dossier van de Chinese triades is daar een mooi voorbeeld van. De verdediging van de beklaagden betwistte de regelmatigheid van een bijzondere onderzoeksmethode, nl. cameraobservaties. De beoordeling van dit argument was verschillend bij de correctionele rechtbank en het Hof van Beroep van Antwerpen, hoewel de beslissing over de grond van het dossier identiek was (veroordeling van de beklaagden). In een ander dossier, in Brussel, waren de gevolgen voor de slachtoffers veel dramatischer. De beklaagde, die in eerste aanleg tot 12 jaar was veroordeeld, werd in beroep vrijgesproken omdat op de processen-verbaal van verhoor - die de basis vormden van alle latere onderzoeksdaeden - de "hoedanigheid van beëdigd vertaler" niet was vermeld van de tolken die aan de verhoren hadden deelgenomen. We zullen in deel 1 hier dieper op ingaan.

Dit rechtspraakoverzicht bespreekt vervolgens meerdere grote dossiers van mensensmokkel, waarin naar artikel 77 *bis* van de wet van 15 december 1980 wordt verwezen en die bijzonder interessant zijn zowel omwille van de, meestal dramatisch, feiten, als omdat de rechtbanken die deze zaken hebben onderzocht, artikel 77 *bis* grondig hebben bestudeerd (deel 2).

Beslissingen inzake economische uitbuiting (fruitpluk en bloemenverkoop, bedelarij, meedrinkzaak, sorteeratelier voor tweedehands kledij, vervaardigen en verkopen van ambachtelijke voorwerpen) verwijzen eveneens naar artikel 77 *bis*. Deze beslissingen worden in deel 3 bekeken.

Inzake seksuele uitbuiting tenslotte, onderstrepen we nogmaals het belang van slachtofferverklaringen, op voorwaarde dat ze door andere elementen uit het dossier worden gestaafd, wat nu eens heeft geleid tot vrijspraken, dan weer tot veroordelingen (deel 4). In dit deel wijzen we er eveneens op dat sommige rechtbanken, die niet met deze problematiek vertrouwd zijn, soms verrassende uitspraken doen, onder meer over de gegrondheid van de burgerlijke partijstellingen.

²³⁷ Dit overzicht van de rechtspraak is gebaseerd op beslissingen in meerdere dossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld of waarin een van de gespecialiseerde opvangcentra een slachtoffer begeleidt. Ook meerdere beslissingen uit 2004 worden geanalyseerd

²³⁸ Cfr. supra Deel 1.1.

1. Procedure

1.1. *Regelmatigheid van de cameraobservaties: dossier Chinese triades*

1.1.1. *Correctionele rechtbank van Antwerpen, 10 november 2003, kamer 4C*

De vier beklaagden werden vervolgd op basis van art. 77 bis met de verzwarende omstandigheid wanneer van de betrokken activiteit een gewoonte wordt gemaakt en als vereniging wordt uitgeoefend.

De verdediging van de beklaagden betwistte de regelmatigheid van de cameraobservatie. De speurders hadden gedurende meerdere maanden verschillende “safe-houses” in Antwerpen met camera’s geobserveerd. Er waren opnames gemaakt van de voordeur en van het voetpad voor de safe-houses. De beklaagden voerden aan dat het bewijsmateriaal op een niet regelmatige manier was verzameld, omdat de gebruikte opsporingsmethode van cameraobservatie een inbreuk vormt op artikel 8 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (hierna: EVRM)²³⁹ dat het recht op eerbiediging van het privé-leven waarborgt.

De rechtbank meent dat, niettegenstaande de cameraobservatie gericht op openbare plaatsen zoals het voetpad en de voordeur, ze een beperking uitmaakt van het recht op privé-leven, gewaarborgd door art. 8 van het EVRM, door de duur ervan (meerdere maanden), de gebruikte middelen (camera) waardoor een ononderbroken toezicht van de safe-houses mogelijk was en door het gebruik van de beelden om de verdachten te identificeren. Het feit dat de observatie op de openbare weg plaatsvond en niet in een private plaats verhindert niet dat deze observaties het recht op de eerbiediging van het privé-leven aantast. De rechtbank verwijst hiervoor naar een arrest van het Hof van Cassatie van 27 februari 2001²⁴⁰.

Artikel 8, 2de lid van het EVRM laat de autoriteiten echter toe om bewijzen te verzamelen waarbij het recht op de eerbiediging van het privé-leven wordt beperkt op voorwaarde dat deze beperking voldoet aan de criteria van legaliteit, legitimiteit en proportionaliteit.

²³⁹ Artikel 8 van het EVRM wordt als volgt verwoord:

1. een ieder recht heeft op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie
2. er is geen inmenging van enig openbaar gezag toegestaan behalve als dit bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare orde, het economische welzijn van het land, het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid en de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

²⁴⁰ In dit arrest heeft het Hof van Cassatie gemeend dat het plaatsen van een niet-aangekondigde camera in een voor het publiek toegankelijke winkelruimte een aantasting is van de eerbiediging van het fundamentele recht op het privé-leven. Dit recht is niet absoluut en kan bepaalde beperkingen inhouden, onder bepaalde voorwaarden. Over de reële draagwijdte van dit arrest, cfr. Cass., 27 februari 2001 en de nota van P. DE HERT, *Caméras cachées dans des magasins, la controverse suite à un arrêt de cassation, Vigiles*, 2001, nr.4, pp. 153 - 156; P. DE HERT en S. GUTWIRTH, *Cassatie en geheime camera’s: meer gaten dan kaas, Panopticon*, 2001, p. 309 e.v.; Over de te eerbiedigen principes inzake het verzamelen en het gebruiken van visuele informatie door politiediensten, P. DE HERT: *Het verzamelen en gebruiken van visuele informatie: foto’s, videosurveillance en verkeersradars, Politeia*, 1994, nr.8, p.8 e.v.

In dit geval beschouwt de rechtbank dat aan de criteria van legitimiteit en proportionaliteit is voldaan. De uitgevoerde observatie was legitiem aangezien ze als doel had “*de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten*”, doelstellingen die uitdrukkelijk zijn bepaald door het 2de lid van art.8 van het EVRM. De observatie was ook proportioneel aangezien de beperking op het privé-leven, die deze observatie noodzakelijk inhoudt evenredig is in verhouding met het nagestreefde doel en “*noodzakelijk is in een democratische maatschappij*”. De rechtbank meent daarentegen dat het legaliteitscriterium een probleem vormt. De beperking van het privé-leven moet een wettelijke basis hebben, zonder dat het daarom om een wet in de formele zin moet gaan maar waarvan wel wordt vereist dat ze voldoende toegankelijk en voldoende precies is ²⁴¹.

De rechtbank meent echter dat de Omzendbrief (van kracht op het ogenblik van de feiten) van 5 maart 1992 betreffende de bijzondere opsporingsmethodes vertrouwelijk en niet gepubliceerd is en dus niet beantwoordt aan dit criterium van voldoende toegankelijkheid²⁴². De wet van 8 december 1992 over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer kan ook geen wettelijke basis vormen omdat deze wet immers een voorafgaande aangifte bij de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer vereist. Van een dergelijke voorafgaande verklaring was hier echter geen sprake.²⁴³

Een wettelijke basis zou kunnen worden gevonden in artikels 28 *bis* en 28 *ter* van het Wetboek van Strafvordering die het openbaar ministerie een algemeen opsporingsrecht en de leiding over het opsporingsonderzoek toekent, en waarin het opsporingsonderzoek staat omschreven als de handelingen die ertoe strekken de misdrijven, de daders ervan en de bewijzen op te sporen. De rechtbank meent nochtans dat deze wettelijke bepalingen geen wettelijke basis kunnen vormen voor de uitgevoerde cameraobservatie, aangezien art. 28 *bis*, § 3 bepaalt dat, behoudens wettelijke uitzonderingen, deze onderzoekshandelingen geen enkele dwangmaatregel noch een schending van de individuele rechten en vrijheden mag inhouden. De uitgevoerde observatie is hier echter een beperking van het privé-leven. Overigens zijn artikel 28 *bis* en 28 *ter* algemene artikelen die niet voldoen aan het criterium van de voldoende precisie, zoals vereist door artikel 8 van het EVRM.

De rechtbank meent dan ook dat er op het ogenblik van de cameraobservatie in het Belgische rechtssysteem geen wettelijke basis bestond in de zin van art. 8, 2de lid van het EVRM ²⁴⁴ en dat derhalve niet is voldaan aan het legaliteitscriterium. De rechtbank meent bijgevolg dat de resultaten van de cameraobservatie en de daarbij bekomen beelden of foto's in tegenspraak zijn met artikel 8 en dus uit de debatten moeten worden geweerd. Bij de beoordeling van het dossier zal hij dus geen rekening houden met deze bewijselementen.

²⁴¹ M. DE RUE, Les droits de l'Homme et les méthodes modernes d'enquête policière, *J.T.*, 2000, p.325-326 ;

²⁴² cfr. daaromtrent M. De Rue, op.cit., p. 326.

²⁴³ I.v.m. de toepasbaarheid van de wet op het videotoezicht, cfr. de nota van P. De Hert onder het advies nr. 34/1999 van 13 december 1999 van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer: un nouvel avis en matière de vidéosurveillance, *Vigiles*, 2000, nr. 2, pp. 61 - 69. Zie ook S. LECLERCQ, L'usage de caméras par la police et les garanties pour la vie privée assurées par la loi de 8 décembre 1992, *Rev. dr. pén. crim.*, 2001, p.29 e.v.

²⁴⁴ Sindsdien heeft de observatie een wettelijke basis gekregen (nieuwe artikels 47 *ter* tot 47 *undecies*) door de wet van 6 januari 2003 (*B.S.*, 12 mei 2003). De vier algemene principes waarmee men rekening moet houden bij de toepassing van dergelijke methodes zijn: subsidiariteit, proportionaliteit, verbod op provocatie en verbod om misdrijven te plegen. Het systematische toezicht wordt nu geregeld door de nieuwe artikelen 47 *sexies* en *septies* van het Wetboek van Strafvordering.

1.1.2. Hof van Beroep van Antwerpen, 21 april 2004, 8ste kamer

Het Hof van Beroep van Antwerpen volgt een andere redenering dan de correctionele rechtbank en weert de resultaten van de uitgevoerde cameraobservaties niet uit de debatten.

Het Hof meent, in tegenstelling tot de rechtbank, dat cameraobservaties in het kader van het opsporingsonderzoek, waarbij opnames werden gemaakt van de voordeur van een gebouw en het voetpad, zelfs als ze geheim waren en lang hebben geduurd, concreet niet onverenigbaar waren met het recht op eerbiediging van het privé-leven, zoals gewaarborgd door art. 8, 1ste lid van het EVRM en dat het legaliteitsbeginsel zoals bedoeld in het 2de lid dus niet van toepassing is.

Het Hof voert vervolgens argumenten aan voor zijn redenering. Het recht op de eerbiediging van het privé-leven is geen absoluut recht²⁴⁵. In casu, op basis van de in Nederland uitgevoerde observaties, waarvan de rechtmatigheid niet wordt betwist, bestonden reeds ernstige vermoedens dat de panden die vervolgens in België werden gefilmd als schuilplaats dienden voor illegalen en dat de geobserveerde beklaagden begonnen of zouden beginnen een misdrijf te plegen.

Het Hof voegt eraan toe dat er voor de cameraobservaties niet was binnengedrongen in een gebouw of woning, dat deze observatie op de openbare weg of een openbare plaats was gebeurd en dat uit niets blijkt dat de camera's iets anders opnamen dan datgene dat door iedereen kon worden gezien. Het strafdossier toont bovendien aan dat er enkel slachtoffers van mensenhandel verbleven en geen beklaagden. Het Hof stelt dus concreet vast dat uit niets blijkt dat door het cameratoezicht, het recht op eerbiediging van de fundamentele aspecten van de eigen levenswijze van beklaagden, zoals filosofische of politieke overtuigingen of seksuele voorkeur, gevaar heeft gelopen.

De cameraobservaties gebeurden in het kader van het opsporingsonderzoek, waren niet toegankelijk voor het grote publiek, en er zijn voldoende waarborgen dat de beelden niet verkeerd zullen worden gebruikt. Het Hof voegt er verder aan toe dat - zelfs al was er sprake van een schending van het recht op privacy en was er aan het legaliteitsbeginsel niet voldaan - het feit dat een bewijselement is verkregen op een onrechtmatige manier in de regel slechts tot gevolg heeft dat de rechter, om zijn overtuiging te vormen, dit gegeven²⁴⁶ noch rechtstreeks, noch onrechtstreeks in overweging mag nemen, wanneer de naleving van bepaalde vormvereisten voorgeschreven is op straffe van nietigheid, hetzij wanneer de begane onrechtmatigheid de betrouwbaarheid van het bewijs heeft aangetast, hetzij wanneer het gebruik van het bewijs in tegenspraak is met het recht op een eerlijk proces.

Het Hof stelt echter vast dat er op het ogenblik van de cameraobservatie, in België geen enkele vormvoorwaarde wettelijk was voorgeschreven, dat de beklaagden de authenticiteit en de manier waarop de beelden werden verkregen hebben kunnen discussiëren, dat er voldoende garanties bestaan over de echtheid en de waarheidsgetrouwheid van de beelden en dat er geen discussie bestaat, noch over het feit dat de maatregelen legitiem en proportioneel waren, noch over het feit dat de beklaagden vrijwillig de door de camera opgenomen daden hebben gesteld, zonder provocatie, dwang of bedrog. Bijgevolg weert het hof het uitgevoerde toezicht niet uit de debatten.

²⁴⁵ De wetgever kan derhalve een aantal beperkingen aanbrengen :cfr. M. DE RUE, *op. cit.*, p.325.

²⁴⁶ Over het bewijs verkregen via videobewaking: Cass., sect. fr, 2de k., 9 juni 2004.

Deze tegenstrijdige beslissingen bewezen het dringend karakter van een wettelijke kader rond de bijzondere opsporingsmethodes, waaronder cameraobservatie. Na jaren²⁴⁷ aandringen is dit wettelijke kader er gekomen met de goedkeuring van de wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethodes²⁴⁸. Hoewel de wet voor kritiek vatbaar is²⁴⁹, heeft hij toch de verdienste te zorgen voor meer transparantie in een materie die tot dan toe nogal duister was en voor meer rechtszekerheid bij de toepassing ervan.

1.2. Processen-verbaal waarop de hoedanigheid van beëdigd vertaler van de gevorderde tolken niet vermeld staat.

Het gaat om twee verwante dossiers van mensenhandel, aanwerven en exploitatie van prostitutie, verkrachtingen, bedreigingen, slagen en verwondingen. Er was een enkele beklaagde, een Albanees, die de prostitutie van drie jonge vrouwen exploiteerde.

1.2.1. Correctionele rechtbank van Brussel, 7 februari 2003, 46ste kamer

De zaak begon met een spontane verklaring van een van de slachtoffers bij de politie. De slachtoffers (een Roemeense, twee Moldaviërs), waren verkocht aan de beklaagde en gedwongen zich in België te prostitueren. Vooraleer ze in België aankwamen, waren ze reeds mishandeld, bedreigd en verkracht. Na elke klant moesten ze de beklaagde telefonisch laten weten hoeveel ze hadden ontvangen en na hun werk moesten ze hem het geld afgeven. Een van de slachtoffers zou 8.000 USD per maand hebben verdiend, waarvan ze 500 USD mocht houden om naar huis te sturen. De slachtoffers zijn bedreigd, geslagen en regelmatig verkracht²⁵⁰ door beklaagde. Hij dreigde ook hun familie te doden.

²⁴⁷ Zie onder meer het tweede tussentijdse verslag van de parlementaire commissie belast met het onderzoek naar de georganiseerde misdaad in België, ook gewijd aan de bijzondere opsporingsmethodes, *Parl. Doc.* Senaat, zitting 1997-1998, nr.1-326/8, p.37 en 49 tot 52; M. De Rue, *op. cit.*, p. 329. Betreffende videobewaking: P. DE HERT, O. DE SCHUTTER en S. GUTWIRTH, Pour une réglementation de la vidéosurveillance, *J.T.*, 1996, p.569 e.a. ; S. LECLERCQ, Vidéosurveillance: une pratique d'avenir pour les services de police... à quel prix ?, *Vigiles*, 2000, nr. 3, p. 88 e.a.

²⁴⁸ *B.S.*, 12 mei 2003. Voor een analyse van deze wet, zie H. BERKMOES et J. DELMULLE, Les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête, *Vigiles*, 2004, nr.2 et nr.3.

²⁴⁹ De voornaamste punten van kritiek op deze wet zijn: verschuiving van controle op die bijzondere methodes van de onderzoeksrechter naar de Procureur des Konings, gebrek aan transparantie die een bedreiging is voor de rechten van de verdediging (beginsel van tegenspraak en controle van regelmatigheid van de procedure), net als het bijzonder brede toepassingsveld van deze methodes. Zie in dit verband, K. VAN CAUWENBERGHE en F. HUTSEBAUT, Le projet de loi relatif aux méthodes particulières de recherche: une menace pour notre Etat de droit ?, *Vigiles*, 2002/3, p.69 e.v. ; M. DE RUE, La loi du 6 janvier 2003 concernant les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête: premiers commentaires, *Rev.dr.pén.crim.*, 2003, p.1107 e.v. (vooral p.1127-1130); M. DE RUE en Ch. DE VALKENNEER, Les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête, commentaire de la loi du 6 janvier 2003 et de ses arrêtés d'exécution, de dossiers van de *JT*, 2004 (en meer specifiek over toezicht en kritiek van de nieuwe reglementering ervan: p75-93).

²⁵⁰ In dit opzicht haalde de verdachte aan dat de slachtoffers prostituees waren wat een verzachtende omstandigheid voor verkrachting is. De rechtbank heeft dit argument krachtig verworpen, overwegende dat het feit dat de prostituee seksuele betrekkingen tegen betaling heeft, niet betekent dat ze straffeloos mag worden verkracht. Ze heeft evenveel recht op eerbiediging van haar persoon als eenieder.

De beklaagde riep een aantal procedurekwesties in, die de rechtbank allemaal heeft verworpen. Zo riep hij o.m. de nietigheid van de verschillende processen-verbaal in:

- Het proces-verbaal van verhoor van een slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld. In dit proces-verbaal stond niet vermeld dat de tolk beëdigd was. De rechtbank stelt vast dat er tweemaal duidelijk staat geschreven dat de tolk is gevorderd door de politie om bijstand te verlenen bij het omzetten van het Roemeens naar het Nederlands en dat deze persoon een beëdigd vertaler voor het Roemeens is, zoals duidelijk wordt vermeld op de Nederlandstalige lijst van beëdigde vertalers, die op de zitting werd neergelegd.
- Een proces-verbaal van verhoor van een ander slachtoffer (ook zij had zich burgerlijke partij gesteld), dat doet vermoeden dat het slachtoffer zich in het Nederlands zou hebben uitgedrukt, terwijl ze die taal niet kent. De rechtbank meent nochtans dat het proces-verbaal duidelijk is: er is aangegeven dat het verhoor van het slachtoffer is gebeurd met behulp van een tolk Russisch - Nederlands.
- Het proces-verbaal van confrontatie tussen de beklaagde en het derde slachtoffer. De beklaagde had het proces-verbaal niet ondertekend en dit proces-verbaal vermeldde niet dat de tolken de eed hadden afgelegd. De rechtbank heeft vastgesteld dat het proces-verbaal was ondertekend door het slachtoffer en de twee politieambtenaren. Deze hebben zowel de weigering van de beklaagde om het proces-verbaal te tekenen, als de inhoud van het proces-verbaal en de verklaringen die zijn afgelegd, bevestigd. Wat de tolken betreft, stelt de rechtbank vast dat de politie twee tolken heeft gevorderd die haar bij het verhoor van de beklaagde en het slachtoffer hebben bijgestaan. Om de veiligheid van de tolken te waarborgen, werd enkel hun rijksregisternummer vermeld en niet hun identiteit. De rechtbank is van oordeel dat deze informatie doet veronderstellen dat ze beëdigd waren.

De rechtbank verwerpt op die manier de argumenten van de beklaagde en veroordeelt hem voor alle feiten (behalve één²⁵¹) tot een gevangenisstraf van 12 jaar.

1.2.2. Hof van Beroep van Brussel, 18 juni 2003, 13de kamer

Het Hof van Beroep verwerpt het standpunt van de lagere rechtbank. Het baseert zich op de rechtspraak van het Hof van Cassatie en spreekt de nietigheid uit van de processen-verbaal van verhoor wat de verklaringen van de beklaagde en de twee slachtoffers betreft. Er wordt weliswaar vermeld dat de verhoren gebeurden met behulp van tolken maar hun hoedanigheid van beëdigd vertaler wordt nergens vastgesteld²⁵².

²⁵¹ Het betrof de aanwerving met het oog op prostitutie van een minderjarige van minder dan 16 jaar. De rechtbank stelt echter vast dat de slachtoffers op het ogenblik van de feiten meerderjarig waren.

²⁵² Zie Cass, 16 september 1998, *J.T.*, 1998, p.656. Het Hof spreekt de nietigheid uit van de processen-verbaal waarin de verklaringen van de verdachte in het Frans waren vertaald door een tolk die de eed niet had afgelegd. BOSLY en VANDERMEERSCH (*Droit de la procédure pénale*, La Chartre, 2de uitgave., 2001, p.84) menen dat de draagwijdte van deze beslissing moet worden genuanceerd. We weten dat het soms moeilijk is in sommige omstandigheden een beëdigde tolk te vinden. Ze menen dan ook dat, indien mocht blijken dat geen enkele tolk beschikbaar is, de gerechtelijke autoriteiten overmacht zouden moeten mogen vaststellen en beroep doen op een niet-beëdigde tolk, die voor die omstandigheid de eed van tolk zou afleggen en van wie de kwaliteiten als vertaler in geval van betwisting later nog kunnen worden vastgesteld. Cfr. ook Cass., 23 april 1991, nederl. sectie., 2de k., te raadplegen op: www.juridat.be.

Artikel 31, 2de lid van de wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken bepaalt dat wanneer de agenten die zijn gelast met het vooronderzoek, de taal van de verdachte niet kennen, ze beroep doen op de medewerking van een beëdigd vertaler²⁵³. Artikel 32 van diezelfde wet bevat een identieke bepaling voor het getuigenverhoor²⁵⁴. Het Hof wijst erop dat er geen enkele wettelijke bepaling bestaat die agenten machtigt een vertaler de eed te laten afleggen. Daaruit volgt dat het voldoende is dat de agent die gelast is met het vooronderzoek, beroep doet op een tolk waarvan hij vaststelt dat het een beëdigd vertaler is, opdat hij op regelmatige wijze een verdachte of getuige kan verhoren die zich in een taal uitdrukt die hij niet kent.

Het Hof spreekt dan ook niet alleen de nietigheid van de processen-verbaal uit maar eveneens van alle bewijzen die er rechtstreeks of onrechtstreeks uit voortvloeien. In het eerste dossier (waar de twee slachtoffers zich burgerlijke partij hebben gesteld) zijn alle onderzoeksdaden en verhoren rechtstreeks gebaseerd op verklaringen uit deze nietige processen-verbaal en zijn er geen bewijselementen voor handen die hier niet op gebaseerd zijn of die hier niet uit voortvloeien.

Ook in het andere dossier spreekt het hof de nietigheid uit van de processen-verbaal van het verhoor van de beklaagde en van de confrontatie tussen de beklaagde en het slachtoffer, die vermelden dat ze zijn gebeurd met behulp van tolken, zonder echter vast te stellen dat die personen de hoedanigheid van beëdigd vertaler hebben.

Gelet op de nietigheid van de vermelde processen-verbaal, en van alles wat daarop steunt, en aangezien er geen bewijselementen zijn die geen verband hebben met de onregelmatige processen-verbaal, stelt het hof vast dat de beklaagde moet worden vrijgesproken van alle hem ten laste gelegde feiten.

Deze zaak met dramatische gevolgen voor de slachtoffers, verdient om twee redenen een commentaar.

Indien de enige onregelmatigheid erin bestond te hebben nagelaten de hoedanigheid van beëdigd vertaler van de tolken te vermelden, terwijl ze (of toch tenminste enkele onder hen) wel degelijk hieraan voldeden, dan lijkt het hof van beroep er een wel heel strikte en formalistische interpretatie van de bepalingen inzake het taalgebruik op na te houden. De vrijspraak zou immers enkel het gevolg zijn van deze materiële fout bij het opstellen van de processen-verbaal, terwijl de schuld van de beklaagde ten gronde, voor wel heel zware feiten, vast stond. Artikel 47 bis, 5de lid van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat indien de ondervraagde persoon zich in een andere taal wenst uit te drukken dan die van de procedure, er beroep kan worden gedaan op een beëdigd tolk, wiens identiteit en hoedanigheid dan worden vermeld. Geen enkele bepaling voorziet echter een sanctie in het geval dat deze regels²⁵⁵ niet worden nageleefd.

²⁵³ Dit artikel is gewijzigd door de wet van 3 mei 2003 (*B.S.*, 17 juni 2003) om het de burgerlijke partij die de taal van de procedure niet kent, mogelijk te maken zich door een beëdigde tolk te laten bijstaan. Het nieuwe artikel 31, heeft het dan ook over de “partijen” en gebruikt de uitdrukking “beëdigd tolk” en niet langer “beëdigd vertaler”.

²⁵⁴ Artikel 40, 1ste lid van de wet verduidelijkt dat de bepalingen inzake taalgebruik zijn voorgeschreven op straffe van nietigheid en dat die ambtshalve door de rechter moet worden uitgesproken.

²⁵⁵ R. VAN STEENBERGHE, Analyse de la notion d’audition et de la sanction de la violation des formalités prescrites par article 47 bis du C.I.Cr, noot onder Brussel, 23 december 2002, *Vigiles*, 2003, nr.3, pp. 100-109. Over de reglementering inzake verhoren in het kader van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijke onderzoek : D. STEELANDT, La petite Franchimont et les procès-verbaux de la police, in *L’officier de*

Indien dus kan aangetoond worden dat het in casu ging om beëdigde tolken, waarvan enkel de vaststelling van die hoedanigheid ontbrak, had het hof volgens ons moeten oordelen dat een dergelijke vergetelheid de rechten van de verdediging niet aantastte en geen gevolg had voor de geldigheid van de verklaringen uit de afgekeurde processen-verbaal.

Anderzijds weet iedereen hoe moeilijk het is om in bepaalde omstandigheden of voor bepaalde talen tolken te vinden, waardoor rechtbanken en politiediensten beroep moeten doen op tolken die geen beëdigde vertalers zijn²⁵⁶. Zo heeft het Hof van Cassatie verschillende arresten gevelde, waarin ze erkent dat wanneer beroep wordt gedaan op een tolk, die geen beëdigd vertaler is, maar die voor de gelegenheid de eed aflegt voor de bevoegde rechtbank, zowel artikel 31 inzake taalgebruik, als artikel 332 van het Wetboek van Strafvordering zijn nageleefd²⁵⁷. De vraag stelt zich of een dergelijke interpretatie ook geldig is voor verhoren door politiediensten.

Tenslotte moet men zich ook afvragen of het hof de ingeroepen nietigheden niet had moeten of kunnen beschouwen als zijnde gedekt, na de beschikking tot verwijzing door de raadkamer en dit op basis van art. 407, 3de lid van het Wetboek van Strafvordering²⁵⁸ en art. 40, 2de lid van de wet op het taalgebruik²⁵⁹.

police, december 1998, nr.10, pp.37-71 ; Zie ook: Giles L. BOURDOUX, *L'établissement de procès-verbaux par les fonctionnaires de police, Vigiles*, 1995, nr.1, pp 36-44.

²⁵⁶ Vóór deze zaak zou het in Brussel de gewoonte geweest zijn om in bepaalde gevallen beroep te doen op tolken, die wel degelijk op de door het parket van Brussel opgestelde lijst van beëdigde vertalers-tolken stonden, maar die enkel mondelinge prestaties leverden en niet waren erkend door de erkenningcommissie van de rechtbank en ook geen eed hadden afgelegd. Wanneer ze gevorderd werden, legden ze voor de gelegenheid de eed af voor de politieambtenaar. Sinds dit arrest heeft het parket van Brussel aan alle tolken met wie het samenwerkt, gevraagd, een aanvraag in te dienen bij de rechtbank van eerste aanleg om als beëdigd vertaler-tolk erkend te worden voor mondelinge prestaties.

²⁵⁷ Zie o.m. Cass. 6 maart 1990, nl. sect., 2de k. ; Cass., 19 maart 1991, nl. sect., 2de k. : In casu de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Gent had beslist dat een tolk die tijdens een zitting van de raadkamer was tussengekomen en de eed had afgelegd, conform de voorschriften van art. 332 Wetboek van Strafvordering en art. 31 van de wet van 15 juni 1935 inzake taalgebruik; dat hij dus een beëdigd vertaler was en dat de rechten van de verdediging niet waren geschonden. De verdachte tekende beroep aan bij het Hof van Cassatie, en voerde aan dat de benoeming als tolk, van een persoon die niet de hoedanigheid van beëdigd vertaler heeft, nl. een medewerker van de rechtbank, die de eed heeft afgelegd bij zijn benoeming en die is aangesteld na een beslissing van de verenigde kamers van de rechtbank die hem of haar geschikt verklaren na afweging van moraliteit en bekwaamheden, ernstig de belangen van de verdachte kan schaden: zo kan volgens hem, elke tolk die niet de hoedanigheid van beëdigd vertaler heeft, worden gewraakt; het enkele feit dat de aangestelde tolk de eed heeft afgelegd voor of n.a.v. zijn tussenkomst is niet voldoende om hem als beëdigd vertaler te beschouwen, noch om de verdachte te waarborgen dat deze persoon de vereiste kwaliteiten en capaciteiten heeft om correct en exact de gezegden te vertalen die hem worden overgedragen. Het Hof zal het cassatieberoep verwerpen omdat de verdachte de methode van aanstelling van tolken die in het arrondissement Gent gebruikelijk is, betwist, en niet de specifieke wraking van de betrokken tolk, dat de bepaling van art. 332 Wetboek van Strafvordering is nageleefd en dus ook de bepaling van art. 31 van de wet op het taalgebruik; dat deze tenslotte voor de raadkamer geen enkele reden tot wraking van de tolk had ingeroepen en dat het recht van de verdediging dus niet was geschonden.

²⁵⁸ Dit artikel bepaalt dat *“in strafzaken de nietigheden voortkomend uit enige onregelmatigheid betreffende de eed van (...) tolken gedekt zijn, wanneer een vonnis of arrest op tegenspraak (...) gewezen is zonder dat de nietigheid door een van de partijen is voorgedragen of door de rechter ambtshalve is uitgesproken”*.

²⁵⁹ Dit lid stelt dat *“elk niet zuiver voorbereidend vonnis of arrest dat op tegenspraak werd gewezen, dekt de nietigheid van het exploit en van de overige akten van rechtspleging die het vonnis of het arrest zijn voorafgegaan.”*

Het is te betreuren dat het parket-generaal in deze zaak geen cassatieberoep heeft aangetekend. Volgens ons betrof het hier immers rechtskwesties van algemeen belang die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor andere dossiers en die volledig onder de bevoegdheid van het parket vallen²⁶⁰.

We willen er tenslotte nog op wijzen dat na deze zaak een wetsvoorstel is ingediend ter aanvulling van art. 31, 2de lid van de wet op het taalgebruik in gerechtszaken²⁶¹. Dit wetsvoorstel strekt ertoe de controle op de eventuele onregelmatigheid met betrekking tot de hoedanigheid van de beëdigde tolk tot het niveau van de raadkamer te beperken²⁶².

2. Mensensmokkel

Meerdere belangrijke dossiers inzake mensensmokkel hebben aanleiding gegeven tot gedetailleerde en gemotiveerde beslissingen. Sommige rechtbanken maken een grondige analyse van artikel 77 bis, en weigeren trouwens, zoals de verdediging van de beklaagden had gevraagd, de feiten te herkwalficeren op basis van art. 77.

2.1. Chinese triades

2.1.1. *Correctionele rechtbank van Antwerpen, 10 november 2003, kamer 4C*

Onder 1.1 van dit overzicht van de rechtspraak hebben we reeds gezien dat de beklaagden de regelmatigheid van de cameraobservatie betwistten. De rechtbank is van oordeel dat, ook al moeten de op basis van de observatie aangebrachte elementen uit het dossier worden verwijderd, er toch voldoende andere objectieve bewijselementen ten laste van de verdachten in het dossier zijn²⁶³.

Het onderzoek in België was opgestart na een onderzoek in Nederland, waar het om een internationaal netwerk van mensensmokkel ging. Dit netwerk vervoerde illegalen, vooral Chinezen, tegen heel hoge sommen (soms tot 10.000 euro), uit hun land van herkomst naar Europa en meestal richting Engeland.

²⁶⁰ Een dergelijke procedure is veel zwaarder en duurder voor de burgerlijke partijen, die in casu bovendien afhankelijk waren van juridische bijstand.

²⁶¹ Wetsvoorstel van 24 januari 2004 tot aanvulling van artikel 31, tweede lid, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, betreffende de onregelmatigheid van de procedure als gevolg van problemen in verband met de hoedanigheid van beëdigd tolk, *Parl. Doc*, Kamer, zitting 2003-2004, doc 51, nr.0732/001.

²⁶² Er wordt voorgesteld art. 31, alinea 2 als volgt aan te vullen: "*Behalve indien de verdachte buiten zijn wil om niet wordt bijgestaan door een advocaat, hebben nietigheden die het gevolg zijn van een onregelmatigheid met betrekking tot de hoedanigheid van beëdigd tolk geen uitwerking, tenzij ze werden aangevoerd voor de raadkamer, uiterlijk wanneer die is belast met het regelen van de rechtspleging na het afsluiten van het gerechtelijk onderzoek. Het ontbreken in het proces-verbaal van de vermelding dat de tolk beëdigd is, geeft geen aanleiding tot nietigheid indien voorts blijkt dat de persoon die voor de vertaling instond die hoedanigheid in werkelijkheid wel heeft*".

²⁶³ Er waren o.m. verschillende processen-verbaal met daarin verklaringen van slachtoffers, waarin ze getuigden over de behandelingen die ze moesten ondergaan.

Vooraleer hun reis verder zetten naar Engeland - dit hing vooral af van de betaling van het transport - werden de illegalen in safe-houses opgesloten. Verschillende slachtoffers die verklaringen durfden afleggen, beschreven hoe ze soms meer dan een jaar vanuit China onderweg waren en illegaal van het ene adres naar het andere reisden. Ze zaten opgesloten in safe-houses in onmenselijke omstandigheden²⁶⁴, met een minimum aan voedsel, dat bovendien nog minderwaardig was. Zolang het geld van hun reis nog niet volledig was betaald in China, bleven ze in die safe-houses, wat soms weken kon duren. Ze moesten met hun familie contact opnemen om hen aan te sporen te betalen. Indien de betaling niet snel genoeg volgde, werden ze tijdens die verplichte telefoongesprekken mishandeld om hun familieleden onder druk te zetten.

De verdachten wouden de feiten laten herkwalficeren op basis van art. 77, met als argument dat de wil van de slachtoffers een doorslaggevende rol speelt bij de definitie van de gepaste juridische kwalificatie, en dat er in casu geen sprake kon zijn van een gebrek aan instemming vanwege de slachtoffers. Ze hadden immers vrijwillig hun land van oorsprong verlaten en waren tot alles bereid om in Groot-Brittannië te geraken.

De rechtbank stelt inderdaad vast dat de slachtoffers vrijwillig en op eigen initiatief contact met de organisatie hebben opgenomen om via haar illegaal naar Europa te reizen. De rechtbank meent dan ook dat niet uit het dossier kan afgeleid worden dat ze het slachtoffer waren van listige kunstgrepen in de zin van art. 77 bis, § 1er, 1° van de vreemdelingenwet.

De slachtoffers waren daarentegen wel opgesloten in safe-houses in onmenselijke omstandigheden, werden meermaals geslagen, mochten het huis niet verlaten en kregen slecht of bedorven eten, wat de rechtbank ertoe aanzette om de zaak te beschouwen als een misdrijf volgens art. 77 bis omdat er ten overstaan van de slachtoffers geweld, dwang en bedreiging was gebruikt.

Bepaalde verdachten beweerden ook dat de vreemdelingen niet waren gedwongen om zich te prostitueren of illegaal te werken, wat de toepassing van art. 77 bis zou uitsluiten. De rechtbank verwerpt dit argument omdat ze van mening is dat de voorwaarden in § 1, 1° en 2° niet cumulatief zijn²⁶⁵. Aan een van de twee voorwaarden was voldaan; de vreemdelingen waren hier op doorreis, situatie als uitdrukkelijk bedoeld in art. 77 bis en een van de slachtoffers had bovendien verklaard te zijn terechtgekomen in het illegale werkcircuit in Chinese restaurants.

De vier verdachten werden veroordeeld tot gevangenisstraffen die variëren van 4 tot 6 jaar.

²⁶⁴ Een slachtoffer heeft het zelfs over stokslagen, die hem half dood achterlieten, cfr. supra, deel I, 1.3.1.

²⁶⁵ Ter herinnering, art. 77 bis, §1er van de wet van 15 december 1980 bepaalt dat: *“Hij die, op welke manier ook, ertoe bijdraagt, rechtstreeks of via een tussenpersoon, dat een vreemdeling het Koninkrijk binnenkomt, er via doorreist of er verblijft, wanneer hij daarbij:*

1° ten opzichte van de vreemdeling direct of indirect gebruik maakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang;

2° of misbruik maakt van de bijzonder kwetsbare positie waarin de vreemdeling verkeert ten gevolge van een onwettige of precaire administratieve toestand, of van zijn staat van minderjarigheid of ten gevolge van zwangerschap, ziekte dan wel een lichamelijk of een geestelijk gebrek of onvolwaardigheid;

wordt gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd frank tot vijftigduizend frank.”

2.1.2. Hof van Beroep van Antwerpen, 21 april 2004, 8ste kamer

Het Hof van Beroep van Antwerpen volgde grosso modo dezelfde redenering. Bepaalde verdachten vroegen opnieuw de herkwalificatie van de feiten op basis van art. 77, wat het Hof eveneens verwierp.

Het Hof volgt de argumentatie van de verdachten niet, volgens dewelke de wil van de slachtoffers een doorslaggevende rol speelt. Die hebben inderdaad vrij hun land van herkomst verlaten en waren tot alles bereid om in Groot-Brittannië te geraken. De verdachten voegden eraan toe dat het gebruikte geweld kaderde in de uitvoering van het transport, maar dat het geweld aanvankelijk niet was gebruikt om de slachtoffers te dwingen aan het transport deel te nemen. Het Hof onderstreept dat het feit dat er geen gebruik is gemaakt van listige kunstgrepen, niet uitsluit dat de betrokkenen gebruik hebben gemaakt van geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang, zoals bepaald in art. 77 bis, § 1ste, 1°. Het hof stelt bovendien vast dat verschillende elementen uit het dossier dat staven, zoals het feit dat de illegalen niet naar buiten mochten aangezien de deur altijd gesloten was, het feit dat ze pas naar buiten mochten als ze voldoende hadden betaald en het feit dat geweld werd gebruikt wanneer werd geweigerd meer te betalen. Het Hof onderstreept eveneens dat het feit dat sommige illegalen het slot hadden opengeboken om buiten sigaretten te gaan kopen, en vrij terug zijn gekeerd, niets afdoet aan het geweld, de bedreigingen of eender welke andere vorm van dwang die ze moesten ondergaan.

Zoals voor de correctionele rechtbank voerden de verdachten aan dat art. 77bis 1ste, 2° van de wet ertoe strekte illegale tewerkstelling van vreemdelingen aan een hongerloon in sectoren zoals de bouw, de fruitpluk of de prostitutie te bestraffen; dat het geenszins was bewezen dat de vreemdelingen illegaal waren tewerkgesteld op bevel van de verdachten.

Het Hof verwerpt dit argument en verduidelijkt dat art. 77 bis, § 1ste, 2° het heeft over het misbruik van de bijzonder kwetsbare situaties waarin de vreemdeling zich bevindt en niet over de economische en maatschappelijke exploitatie, en dat noch uit de voorbereidende werkzaamheden, noch uit de wetteksten blijkt dat enkel en exclusief economische en maatschappelijke uitbuiting is bedoeld.

Het Hof meent dat het misbruik van de kwetsbare situatie van de vreemdelingen is aangetoond, omwille van de extreem hoge bedragen die aan de organisatie moesten worden betaald, de slechte behandeling, en de erbarmelijke en onmenselijke leefomstandigheden van die Chinese illegalen in de “safe-houses” te Antwerpen²⁶⁶, waar zelf geen minimaal comfort, hygiëne of correcte voeding aanwezig was.

De twee verdachten, die in feite de bazen in Antwerpen waren, de “slangenkoppen” die verantwoordelijk waren voor België, zien hun straf verzwaaard van 6 en 4 jaar tot 8 jaar gevangenis, de straf van de derde is teruggebracht van 5 naar 4 jaar en de vierde ziet zijn straf van 4 jaar bevestigd.

²⁶⁶ Zie deel I, punt 1.3.1.

2.2. Uitbesteding aan een Albanees netwerk: Correctionele rechtbank van Antwerpen, 9 februari 2004, k 4C en 26 april 2004, kamer 4C

Deze beide dossiers vormen een verlenging van het dossier van de Chinese triade. Het gaat om een Albanees netwerk dat zich voor rekening van de Chinese triade bezighield met het laatste deel van het transport, vanuit België naar Groot-Brittannië²⁶⁷. Dit netwerk was ook actief in het drugstransport. In het eerste dossier werden acht verdachten, vooral Albanese, vervolgd op basis van art. 77bis en voor deelname aan een criminele organisatie. In het tweede dossier werden twee verdachten uit dezelfde bende, die later werden opgepakt omdat ze in het buitenland zaten, vervolgd op basis van dezelfde tenlasteleggingen. Een van hen was de chef van de Albanese bende en speelde tussenpersoon tussen de Chinese trafikanten en de Albanese bende, die de transporten uitvoerde. Hij voerde ook de onderhandelingen met de Chinezen over de prijs.

Net zoals in het dossier van de Chinese triades, vroegen meerdere verdachten de herkwalficatie op basis van art. 77. De rechtbank erkent dat op basis van het dossier en de verklaringen van de onderschepte illegalen niet is aangetoond, dat er bij het transport door de Albanese bende, gebruik is gemaakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen, of enige vorm van dwang. Er is echter wel sprake van misbruik van kwetsbare situaties gelet op de enorme bedragen die werden betaald door de Chinese trafikanten die illegalen leverden aan de Albanese bende, en gelet op de hoge kostprijs die was afgesproken voor de illegale transporten, die volledig in tegenspraak was met de ellendige, onmenselijke en soms zelfs levensgevaarlijke situatie waarin de illegalen vervoerd werden. Zo verklaarden sommige illegalen die in de haven van Rotterdam waren onderschept, dat ze soms tot 6.500 euro hadden betaald. Uit telefoontaps blijkt dat de Chinezen de Albanese niet minder dan 1.450 euro per vervoerde illegaal betaalden voor het transport, of 14.500 euro voor het transport van 10 illegalen.

De rechtbank voegt eraan toe dat het feit dat de getransporteerde illegalen een overdreven prijs voor hun traject betaalden aan Chinezen die niet zelf instonden voor het vervoer doch hiervoor Albanese transporteurs inhuurden, niet tot gevolg heeft dat de Albanese volledig buiten schot blijven. Ook zij hebben misbruik gemaakt van de kwetsbare situatie van illegalen.

De tenlastelegging ‘criminele organisatie’ heeft de rechtbank hergekwalificeerd tot ‘bendevorming’.

Twee van de acht verdachten zijn vrijgesproken voor inbreuken op artikel 77 *bis* en de uitgesproken gevangenisstraffen bedragen 3 tot 5 jaar, de meeste met uitstel. Dit is gevoelig lager dan de straffen in het dossier van de Chinese triades. Ook in het tweede dossier zijn de straffen lichter aangezien de twee verdachten slechts veroordeeld zijn tot een gevangenisstraf van 3 jaar met uitstel.

²⁶⁷ De vreemdelingen vertrokken in kleine busjes vanuit Antwerpen naar de safe-houses in Nederland waar ze vervolgens in met zeil afgedekte vrachtwagens werden gestopt om hen zo via de haven van Rotterdam naar Engeland over te brengen. Zie eveneens deel I, punt 1.3.1. voor een gedetailleerde analyse van dit dossier.

2.3. Internationaal Albanees netwerk

2.3.1. Correctionele rechtbank van Dendermonde, 12 augustus 2003, vakantiekamer

In deze zaak werden 24 verdachten, vooral Albanezen, vervolgd op basis van art. 77 *bis* en 77 en voor criminele organisatie.

a) de feiten:

Het ging om een goed georganiseerd en aanzienlijk internationaal netwerk van mensensmokkel, dat uit Albanië en Italië aangevoerde illegalen van verschillende nationaliteiten naar Groot-Brittannië overbracht. Een van de slachtoffers verklaarde in Albanië 6.500 USD te hebben betaald voor de reis van Albanië naar Engeland. De in België gevestigde tak van het netwerk was van essentieel belang gezien de eindbestemming Groot-Brittannië. Elke avond werden 10 à 20 illegalen op verschillende parkings langs de E40 afgezet en op vrachtwagens met bestemming Groot-Brittannië gestoken. Plaats van afspraak waren verschillende cafés in Brussel. Er werd beroep gedaan op verschillende transporteurs. Verschillende personen van de bende waren tegelijkertijd aanwezig op de parkings en stonden met elkaar in contact via GSM.

De aanbrengrers lieten de bendeleider weten welke illegalen naar Groot-Brittannië wensten te emigreren. Op dat moment werd onderhandeld over de prijs, het type en het ogenblik van transport, de plaats waar de illegalen voorlopig moesten verblijven, ... Vervolgens kregen de chauffeurs, die ze naar de parkings moesten brengen, instructies. Wat de eigenlijke uitvoering betrof, werden afspraken gemaakt over de beschikbare voertuigen, het aantal illegalen per voertuig, de plaats waar de voertuigen moesten staan, de voorzorgen die moesten worden genomen in geval van politie-interventie, vluchtroutes of alternatieve wegen in geval van gevaar. De bendeleden stonden constant met mekaar in contact via GSM. Gegevens werden uitgewisseld over het aantal vrachtwagens op de parkings, de keuze van die vrachtwagens, de manier waarop de illegalen in de vrachtwagens moesten worden gestopt, het aantal illegalen per vrachtwagen, waarbij in functie van de beschikbare ruimte in de vrachtwagen, rekening werd gehouden met de grootte van de personen en hun bagage. De Albanezen kregen een voorkeursbehandeling. Er waren, wat men heette de "gewaarborgde verzendingen", nl. transporten waarvan de chauffeur, die tegen betaling zijn medewerking verleende, op de hoogte was.

Uit het strafonderzoek is gebleken dat de tak van de bende die in België opereerde, "geleverde" illegalen ontving maar dat ze ook zelf op zoek ging naar klanten door in opvangcentra voor asielzoekers te infiltreren in een poging daar vreemdelingen te overtuigen naar Groot-Brittannië te reizen.

De activiteiten waren zeer lonend. De gemiddelde kostprijs om een persoon vanuit Brussel naar een parking op de E40 te brengen en hem in een vrachtwagen te stoppen, bedroeg 750 euro. Per avond werden tussen de 10 à 20 illegalen naar de parkings aangevoerd, een snel rekensommetje leert ons dus dat de activiteiten enorme winsten genereerden. Het geld werd onder meer naar Albanië teruggestuurd. Bij het onderscheppen van een telefoongesprek verklaart een van de verdachten dat hij ongeveer 5.000 euro per avond verdiende. Illegalen werden ook afgedreigd.

b) de tenlastelegging op grond van art. 77 bis :

De verdachten betwistten deze tenlastelegging en uitten kritiek op de bestaande wetgeving, die geen onderscheid maakt tussen mensensmokkel en mensenhandel. Artikel 77 bis zou in casu niet van toepassing zijn omdat er geen sprake was van bedrog, bedreigingen, geweld, of misbruik van een precaire situatie. Het ging er enkel om de droom van talrijke illegalen te realiseren die naar Groot-Brittannië wensten te gaan maar die niet in staat waren dat op eigen houtje te doen. Volgens de verdediging traden de verdachten enkel op als reisorganisator voor illegalen maar was er geen sprake van uitbuiting, noch van zwartwerk of prostitutie.

De rechtbank heeft dit argument verworpen: het essentiële verschil tussen de bepalingen van art. 77 en 77 bis zit in de manier waarop men is opgetreden bij het binnenkomen, het doorreizen of het verblijf van de vreemdeling op het grondgebied (legaal of illegaal). In art. 77bis § 1ste, is er duidelijk sprake van een onaanvaardbare afwezigheid van vrijheid, of wordt die onvrijheid verondersteld.

De rechtbank is van oordeel dat dit internationale netwerk van mensensmokkel, dat uit puur winstbejag de zwakke en precaire positie van hun slachtoffers gebruikt om hen te overtuigen de reis naar het “belofde land” te maken, waarbij hen een onrealistisch beeld wordt voorgespiegeld, hen later in de illegaliteit stort. Deze personen worden immers een makkelijk slachtoffer voor criminele organisaties of uitbuiting (o.m. prostitutie, of werk aan een hongerloon zonder enige vorm van bescherming). Dit netwerk heeft die mensen uitgebuit door enorme bedragen te vragen voor hun reis, enerzijds voor het traject naar Brussel en de valse papieren, anderzijds voor het transport van Brussel naar de parkings langs de E40.

De rechtbank is van oordeel dat de tenlastelegging van art. 77 bis bewezen is en spreekt de verdachten vrij van de tenlastelegging gebaseerd op art. 77.

c) de tenlastelegging van criminele organisatie :

De rechtbank is van oordeel dat ook deze tenlastelegging bewezen is. Het gaat immers om een gestructureerde vereniging van meer dan twee personen, die duurt in de tijd, met als doel, via mensensmokkel aanzienlijke winsten te boeken. Het aspect overleg blijkt duidelijk uit de telefoontaps, en het aspect intimidatie en bedreigingen, uit de verschillende verklaringen van de illegalen.

Er werd gebruik gemaakt van commerciële en andere structuren om het plegen van de feiten te verbergen of te vergemakkelijken. Een groot deel van de winsten vloeit naar het buitenland, meer bepaald Albanië. Er is o.a. gebruik gemaakt van vrachtwagens en ferry's om de illegalen naar Engeland over te brengen en normale transportbedrijven (vliegtuig-trein) voor het transport van illegalen.

d) de straffen:

De rechtbank is van oordeel dat, met uitzondering van een, elke verdachte zich op zijn niveau schuldig heeft gemaakt aan feiten gebaseerd op art. 77 bis en criminele organisatie. Hij onderscheidt, voor het vaststellen van de straf, verschillende niveaus van verantwoordelijkheid:

De *organisatoren*: staan aan de top van de organisatie, onderhouden de contacten met de rekruteurs van de te transporteren illegalen, gaan naar de parkings en doen er de coördinatie, betalen handlangers,...

De *chauffeurs/handlangers op de parkings*: houden zich bezig met het transport van de illegalen die een transportcontract hadden afgesloten met de organisatie naar de parkings op de autosnelwegen, dikwijls vanuit de safe-houses.

De *aanbrengers*: rekruteren de illegalen voor de transporten. Ze zijn heel actief en gaan potentiële kandidaten opzoeken in verschillende opvangcentra.

De *uitbaters van de safe-houses*: zorgezegd baten ze een café uit, die als dekmantel dient en plaats van afspraak en vertrek is van de illegalen naar de parkings.

Elk van die vier groepen heeft een essentiële rol in de criminele organisatie. De rechtbank is van oordeel dat het aandeel van de organisatoren het grootst is en de personen zijn die de grootste winsten opstrijken. Chauffeurs en aanbrengers staan op gelijke voet wat hun aandeel betreft, de uitbaters van de safe-houses staan onderaan de organisatie. Ze laten de organisatie hun café gebruiken en ze verlenen een actieve medewerking. Op basis hiervan en rekening houdend met de individuele deelname van eenieder, veroordeelt de rechtbank op tegenspraak en bij verstek de verdachten tot straffen van 3 jaar gevangenis en 5.000 euro boete (uitbaters van de safehouses), 5 en 6 jaar gevangenis en 15.000 euro boete (chauffeurs/aanbrengers), 7 en 8 jaar gevangenis – 20.000 / 25.000 euro boete (organisatoren). Een verdachte werd vrijgesproken.

2.3.2. Correctionele rechtbank van Dendermonde, 3 november 2003, 9de kamer (op verzet van de 4 verdachten veroordeeld bij verstek)

Vier verdachten hadden verzet aangetekend: twee organisatoren, een café-uitbater en een aanbrenger. De rechtbank herneemt de argumentatie uit zijn eerste vonnis en bevestigt de straffen uitgesproken in het eerste vonnis.

2.3.3. Hof van Beroep van Gent, 26 mei 2004, 8ste kamer

Twintig van de 23 in eerste aanleg veroordeelde verdachten, tekenen beroep aan.

Het Hof bevestigt de tenlastelegging gebaseerd op artikel 77 *bis*, hoewel zijn motivering is enigszins anders is. Het meent dat er wel degelijk sprake was van een kwetsbare situatie. Om te beginnen bevonden de getransporteerde vreemdelingen zich illegaal in België, zodat ze nergens heen konden. Eens in handen van de criminele organisatie waren ze volledig blootgesteld aan de eisen van de smokkelaars. Van sommigen namen ze de bagage af, van anderen hun identiteitsbewijs of paspoort. Uit de verschillende onderschepte telefoongesprekken bleek dat de vreemdelingen als vee werden behandeld en dikwijls als sardienen opeengepakt in de vrachtwagens zaten. De vreemdelingen moesten de willekeur van de smokkelaars ondergaan, die voor hun diensten enorm hoge vergoedingen eisten. Uit telefoontaps blijkt duidelijk dat er niet werd “gewerkt” als er niet (of niet voldoende) werd betaald.

Het Hof meent dat ook de tenlastelegging ‘criminele organisatie’ voor de meeste verdachten is bewezen: de verschillende leden van de organisatie stonden regelmatig telefonisch met mekaar in contact, ze kenden goed hun taak en ze handelden steeds volgens vooraf gemaakte afspraken.

Wat de straffen betreft, toont het Hof zich heel wat milder dan de rechtbank van eerste²⁶⁸. Het Hof vermindert immers gevoelig de gevangenisstraffen en de boetes en verleent aan sommige verdachten uitstel²⁶⁹.

2.4. “Zaak Wexford”: Correctionele rechtbank van Brugge, 28 maart 2003, 14de kamer

Acht verdachten, van wie de meeste vervolgd worden op basis van art. 77 bis, §§ 1, 2 en 3 ; voor onopzettelijke doodslag; onopzettelijke slagen of verwondingen en criminele organisatie. Verschillende verdachten (behalve de eerste, de vrachtwagenchauffeur die de container naar Ierland heeft gevoerd) worden bovendien vervolgd voor verschillende andere transporten van illegalen en voor criminele organisatie.

a) de feiten:

Op 8 december 2001 worden in een industriepark te Wexford in Ierland, 13 clandestiene passagiers ontdekt in een container met meubels van de firma P&O. Acht personen waren blijkbaar reeds overleden, de vijf anderen werden in kritieke toestand overgebracht naar een ziekenhuis. Zuurstofgebrek was de belangrijkste doodsoorzaak.

De container was in Zeebrugge op een schip gezet. De eerste verdachte was de chauffeur van de trekker die de container te Keulen in Duitsland ophaalde. De container was voordien geladen en verzegeld in Italië. De chauffeur was van Keulen naar Brussel gereden en hij had de nacht doorgebracht op een parking in Groot-Bijgaarden. Daar was hij gestopt om de rusttijden te respecteren. Vervolgens reed hij naar Zeebrugge waar hij de container samen met nog andere op een schip naar Wexford had gezet. Daar kwam hij twee dagen later aan.

Uit het onderzoek en de eerste verklaringen van de overlevenden is gebleken dat de illegalen op de parking in Groot-Bijgaarden op de vrachtwagen waren gezet, nadat ze eerst waren opgepikt in hotels rond het Brusselse Zuidstation. Vandaar waren ze met de taxi naar de parking gebracht. Verschillende verdachten worden beschouwd als organisator van deze transporten. Ze deden voor het taxivervoer beroep op personen van Marokkaanse afkomst die voor een taxibedrijf werkten.

²⁶⁸ Het Hof spreekt nochtans sommige verdachten vrij van de aanklacht criminele organisatie en spreekt twee in eerste aanleg veroordeelde verdachten (een aanbrengrer en een café-uitbater) vrij.

²⁶⁹ Zo wordt enkel de gevangenisstraf van 8 jaar tegen de verdachte die wordt beschouwd als de bendeleider behouden maar zijn boete wordt van 25.000 tot 10.000 euro herleid. Sommige café-uitbaters worden vrijgesproken van de tenlastelegging criminele organisatie en hun gevangenisstraf wordt herleid van 3 naar 2 jaar, met uitstel en de boete wordt teruggebracht van 5.000 naar 1.000 euro. Al die uitbaters krijgen een gevangenisstraf met uitstel. De chauffeurs/aanbrengrers: van 6 naar 4 jaar (een heeft 3 jaar), een van 5 naar 3 jaar, een van 6 naar 5 jaar en de boetes van 15.000 naar 1.000, maar zonder uitstel. Wat het vonnis op verzet betreft: de straf van een organisator wordt van 7 naar 4 jaar herleid en de boete van 20.000 naar 1.000; een andere van 7 jaar naar 5 jaar.

De overlevenden hebben uitgelegd hoe ze hun land van herkomst hadden verlaten, hoe ze in erbarmelijke en onmenselijke omstandigheden hadden gereisd, zonder te weten in welk land ze zaten, met een minimum aan eten. Soms reisden ze in een container of de koffer van een wagen om dan uiteindelijk voor 101 uur in de container naar Wexford te worden gestopt, terwijl hen bij vertrek was gezegd dat het maar voor enkele uren zou zijn. Meer dan de helft van de groep verloor in erbarmelijke omstandigheden het leven in de container. De smokkelaars hadden hen gezegd vooral niet te spreken en geen lawaai te maken zodat de chauffeur hen niet zou horen.

De prijs bedroeg 45.000 DM voor het transport van een gezin van Turkije naar Groot-Brittannië, 12.500 DM voor een individu, 5.000 à 6.000 USD voor een andere familie vanuit Parijs. Soms werd de volledige kostprijs vooraf betaald, soms slechts een voorschot en moest het saldo bij aankomst in Groot-Brittannië worden betaald. Voor de betalingen werd met overschrijvingen en stortingen via de Western Union bank gewerkt.

Uit het telefonische onderzoek is ook gebleken dat er onder de trafikanten paniek is uitgebroken nadat de autoriteiten de container hadden ontdekt. Ze hebben onmiddellijk hun telefoonnummers gewijzigd.

b) de tenlastelegging van art. 77 bis :

De rechtbank acht deze tenlastelegging bewezen, behalve wat betreft de chauffeur: het volstaat dat de vluchtelingen, van wie de administratieve situatie haast altijd illegaal is, voor hun transport een som geld hebben moeten betalen. Het is niet vereist dat elke mededader van elke vluchteling persoonlijk geld heeft gekregen. Bovendien weten illegalen niet altijd dat ze op die manier zullen moeten reizen en zijn ze niet zeker op hun eindbestemming aan te komen.

c) de tenlastelegging van criminele organisatie :

De rechtbank is van oordeel dat de verdachten, behalve de eerste (de chauffeur), deel uitmaken van een criminele organisatie, die zich op grote schaal bezighield met mensensmokkel. Er was bovendien een zekere taakverdeling. Twee van de verdachten deden zaken in Brussel, een andere was actief in Engeland, terwijl de anderen zich bezighielden met het transport van de illegalen van en naar de parkings. Er waren waarschijnlijk verschillende manieren om beroep te doen op deze organisatie met vertakkingen in Frankrijk, Nederland, Duitsland, Turkije, Oostenrijk, Hongarije, enz ... voor een reis naar Engeland

d) de straffen :

De chauffeur, de eerste verdachte, is vrijgesproken voor alle tenlasteleggingen, na nauwkeurige analyse door de rechtbank van alle feiten (de slachtoffers hebben hem niet herkend op de foto's als een van de personen met wie ze contact hebben gehad, hij heeft nooit telefonisch contact met de andere verdachten gehad, hij reed voor het eerst met zo een oplegger naar Zeebrugge. De andere verdachten worden veroordeeld tot gevangenisstraffen van 2 tot 10 jaar²⁷⁰.

²⁷⁰ Twee verdachten worden bij verstek veroordeeld. De verdachten zijn veroordeeld voor alle tenlastelegging, behalve een, die gedeeltelijk is vrijgesproken voor de onopzettelijke verwondingen. Sommige verdachten krijgen uitstel. Het CGKR krijgt 250 euro ex æquo et bono voor materiële en morele schade.

3. Economische uitbuiting

Hierna volgen een aantal beslissingen inzake economische uitbuiting in verschillende sectoren, op grond van artikel 77 *bis*.

3.1. *Fruitpluk: Correctionele rechtbank van Hasselt, 25 april 2003, 18de kamer*

Vier verdachten, van Indische afkomst, worden vervolgd op basis van art. 77 *bis*, § 1ste en voor aanmaak en gebruik van valse documenten. De slachtoffers, die beroep hadden gedaan op trafikanten, waren tegen betaling vanuit India via Duitsland en Portugal naar België gebracht. De verdachten hadden het transport van Portugal naar België georganiseerd. In België stonden ze ook in voor de opvang en het transport van de slachtoffers naar Sint-Truiden waar ze een som geld moesten betalen voor de valse documenten. Die waren door de verdachten aangemaakt en de slachtoffers konden ermee in de fruitpluk werken. Een van de slachtoffers verklaart 15000 BF te hebben betaald voor de valse documenten. De slachtoffers moesten in de fruitsector werken en een deel van hun opbrengsten aan de verdachten afstaan. Maandelijks moesten ze ook 85 euro huurgeld voor de woning betalen.

De rechtbank houdt rekening met de objectieve elementen uit het dossier (verklaringen van de slachtoffers die apart zijn afgenomen, vaststellingen van de politiediensten, ontdekte documenten) om de schuld van drie van de vier verdachten aan te tonen, de vierde kreeg het voordeel van de twijfel en is vrijgesproken. De rechtbank beschouwt als bewezen dat de Indische slachtoffers door de verdachten waren “gesmokkeld” en dat ze hier in België onder hun bewaking verbleven en dat ze in een bijzonder kwetsbare situatie zaten door hun illegale of precaire administratieve situatie. De drie verdachten hebben deze kwetsbare situatie aangemoedigd: ze hebben de vreemdelingen financieel uitgebuit.

De slachtoffers waren immers niet in het bezit van een machtiging tot verblijf in de Schengenruimte. Hier in het Westen aangekomen, waren ze volledig overgeleverd aan de willekeur van de leden van de organisatie. De verdachten aarzelden ook niet om fysiek geweld tegen de slachtoffers te gebruiken, die dan nog verplicht waren valse werkdocumenten voor de fruitsector te kopen en een deel van hun opbrengsten aan de verdachten af te staan.

3.2. *Bloemenverkoop: Correctionele rechtbank van Luik, 1 december 2003 en Hof van Beroep van Luik, 28 april 2004*

Een verdachte wordt vervolgd voor inbreuken op art. 77 *bis*, voor verkrachting, slagen en verwondingen en een reeks inbreuken op de sociale wetgeving. De verdachte liet voor zijn rekening Indiërs werken in de bloemenverkoop. De slachtoffers moesten hem de volledige opbrengst afstaan anders kregen ze slagen. De verdachte is veroordeeld voor alle tenlasteleggingen, behalve voor verkrachting, de rechtbank was immers van oordeel dat uit de medische verslagen het seksueel misbruik niet met zekerheid kon worden vastgesteld.

De rechtbank onderstreept dat de verdachte geweld en bedreigingen heeft gebruikt ten overstaan van de slachtoffers. Om hen te dwingen te werken hield hij hun opbrengsten achter. De rechtbank voegt er ook de verzwarende omstandigheid activiteit uit gewoonte aan toe, gelet op het aantal betrokkenen

personen, op de afgesproken plaatsen om die personen op te halen en hun illegale leefomstandigheid op het Belgische grondgebied²⁷¹.

De verdachte werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5 jaar waarvan 3 met uitstel.

Het **Hof van Beroep van Luik**, bevestigt in zijn arrest van 28 april 2004 bij verstek het vonnis en veroordeelt de beklaagde bovendien voor verkrachting. Daarbij heeft het zich gebaseerd op de verklaringen van de slachtoffers (bleven na confrontatie met verdachte bij hun eerste verklaringen) en op de medische verslagen. De verdachte profiteerde van de vermoeidheid na hun werk om ze te verkrachten. Onmiddellijk nadat ze waren gaan slapen, gaf hij hen slagen en uitte bedreigingen als ze zich zouden verzetten. De gevangenisstraf werd tot 7 jaar verhoogd.

3.3. Bedelarij : Correctionele rechtbank van Charleroi, 21 januari 2004, 8ste kamer

Vier verdachten, de meeste van Joegoslavische afkomst, worden vervolgd op basis van art. 77 *bis*. De eerste verdachte had het meerderjarige slachtoffer in Roemenië gekocht en had haar naar België meegenomen als toekomstige echtgenote van zijn zoon. Toen de zoon haar niet langer wilde, hebben de drie andere verdachten het slachtoffer van de eerste verdachte overgenomen. Ze verplichten haar te gaan bedelen voor hun rekening en ze werd als hulpje gebruikt. De rechtbank houdt op die manier rekening met het misbruik van een kwetsbare situatie, overwegende dat de beklaagden het slachtoffer economisch en sociaal hebben misbruikt, te meer dat ze in België over geen enkel geldig visum beschikte en dat ze zwanger was.

De verdachten worden veroordeeld tot één jaar gevangenis en een boete van bijna 10.000 euro. Het slachtoffer krijgt 6.000 euro schadevergoeding *ex æquo et bono*.

3.4. Meedrinkzaak: Correctionele rechtbank van Hasselt, 7 november 2003, 18de kamer en 9 januari 2004, 18de kamer

Drie verdachten worden vervolgd op basis van art. 77 *bis en voor* inbreuken op de sociale wetgeving. De rechtbank baseert zich daarbij op talrijke eensluidende verklaringen van de slachtoffers.

De verdachten rekruteerden jonge meisjes in Polen en ze beloofden hen werk in België. Ze moesten met de klanten meedrinken en ze zouden 100 BF (2,48 euro) per drankje en 1000 BF (24,79 euro) per fles champagne verdienen. Vervolgens organiseerden ze het transport van de jonge meisjes die in een café terecht kwamen die door twee van de verdachten was uitgeroepen. Er bestond een “boetesysteem”: wanneer een van de twee verdachten meende dat een meisje iets had gedaan waar hij niet mee akkoord ging, moest ze een boete betalen van 500 BF (12,39 euro) à 5.000 BF (123,95 euro). Een slachtoffer verklaart dat ze ooit in één maand 17.000 BF (421,42 euro) boete had betaald.

²⁷¹ Om het bestaan van een arbeidscontract (band van juridische ondergeschiktheid) aan te tonen, baseert de rechtbank zich op het feit dat de verdachte geld aan de arbeiders gaf voor de aankoop van de bloemen, dat de voorraad bloemen bij hem lag en dat de boeketten in zijn appartement werden gemaakt, dat hij een van de slachtoffers heeft vergezeld om hem te tonen waar de bloemen moesten worden verkocht, en dat getuigen bevestigen dat de verdachte de slachtoffers in de bloemenhandel deed werken. De verdachte had dus een leidinggevende macht en de arbeiders moesten zijn bevelen en instructies opvolgen, zo niet kregen ze slagen.

De slachtoffers verklaarden dat ze zich meermaals bedreigd hebben gevoeld door de eerste twee verdachten. Een slachtoffer verklaarde regelmatig door de eerste twee verdachten te zijn geslagen. Een ander slachtoffer verklaarde door de eerste verdachte onder druk te zijn gezet en gedwongen te zijn geweest verklaringen af te leggen die de twee andere verdachten zouden vrijpleiten. Hij had haar daarvoor een som tussen de 10.000 BF (247,89 euro) en 15.000 BF (371,84 euro) beloofd. Een ander slachtoffer zou hetzelfde hebben ondergaan: in Sint-Truiden vond een vergadering plaats tussen de tweede verdachte en deze twee slachtoffers om de verklaringen op mekaar af te stemmen.

Wat de onder art. 77 bis bedoelde tenlastelegging betreft, stelt de rechtbank vast dat de jonge meisjes zich in een bijzonder kwetsbare positie bevonden gezien hun illegale of precaire administratieve situatie, en doordat de verdachten ze misbruikten en er financieel voordeel uithaalden. Ze hebben die jonge meisjes immers naar België laten komen, hebben sommigen valse papieren gegeven en hebben ze in hun café laten werken. Ze waren echter niet in het bezit van een geldige machtiging tot verblijf en in België waren ze volledig afhankelijk van de verdachten. Ze moesten door het boetesysteem een aanzienlijk deel van hun opbrengsten aan de eerste verdachten afstaan.

De verdachten zijn veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf²⁷². Een slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en kreeg een morele schadevergoeding van 2.500 euro.

Op verzet van de bij verstek veroordeelde verdachten, blijft de rechtbank, in zijn vonnis van 9 januari 2004, bij zijn verstekvonnis maar verleent gedeeltelijk uitstel van 5 jaar voor 14 maanden van de veroordeling.

3.5. Sorteeratelier voor tweedehandse kledij: Correctionele rechtbank van Brussel , 27 juni 2003, 44ste kamer en 21 mei 2004, 44ste kamer

De verdachte, van Syrische afkomst, werd vervolgd op basis van artikel 77 bis, §1ste, 2 en 3, alsook voor verschillende inbreuken op de sociale wetgeving. Hij liet in zijn hangar illegalen werken die tweedehandse kleren moesten sorteren voor de export naar ontwikkelingslanden. Hij huurde een opslagruimte, maakte facturen voor de goederen en was eigenaar van een hydraulische pers, die essentieel is voor dat soort activiteiten. De hangar was uitgerust met twee externe bewakingscamera's en een geheime uitgang via dewelke de arbeiders konden verdwijnen. De verdachte, die zagezegd geen middelen van bestaan had, hield er een levensstijl op na die onverenigbaar was met zijn verklaringen.

De rechtbank onderstreept dat het om een heel lucratieve activiteit ging, commercieel oneerlijk, menonterend (gelet op de werkomstandigheden in het atelier) en moreel schandelijk, gezien de desastreuze economische implicaties in de landen waarvoor de goederen waren bestemd. Uit het strafdossier blijkt inderdaad dat de werkomstandigheden in het atelier bijzonder penibel waren. De arbeiders moesten dagelijks 10 à 11 uur rechtopstaand werken, met heel korte pauzes, in een lokaal dat amper was verwarmd (minder dan 10° C). Het personeel moest productiequota's halen, nl. 400 kilo verpakte kleding per dag, zoniet werden ze ontslagen, en dit alles voor een belachelijke vergoeding van 25 euro per dag.

²⁷² Op tegenspraak voor de eerste verdachte en bij verstek voor de twee anderen.

De rechtbank houdt eveneens rekening met de verzwarende omstandigheid dat het gaat om activiteit die bij gewoonte wordt uitgeoefend. De verdachte wordt bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar en een boete van 5.000 euro. Aan de slachtoffers, die zich burgerlijke partij hebben gesteld, moet hij een bedrag betalen van 4.000 euro en een symbolische euro aan het Centrum. Aangezien de verdachte enkel verzet heeft aangetekend tegen de strafrechtelijke bepalingen, heeft de correctionele rechtbank de zaak opnieuw onderzocht. In een *vonnis van 21 mei 2004*, is de rechtbank bij zijn standpunt gebleven en heeft de verdachte veroordeeld tot twee jaar gevangenis maar met uitstel van 5 jaar en een boete van 5000 euro.

3.6. Vervaardiging en verkoop van ambachtelijke voorwerpen: Correctionele rechtbank van Brussel , 7 april 2004, 51ste kamer

Het betrof in casu drie jonge meisjes uit Ecuador (net zoals de twee verdachten), waarvan twee zussen, van wie de ene minderjarig was, die ambachtelijke voorwerpen moesten vervaardigen en verkopen. De vader van de verdachte had de ouders van de twee zussen in Ecuador benaderd om in Europa voor de verdachte ambachtelijke voorwerpen te gaan verkopen aan een weksalaris van 70 USD. Indien de afspraak niet werd nagekomen, moesten de ouders 2.000 euro per persoon betalen.

Ze moesten 7 dagen op 7 werken voor een maandsalaris van 50 USD (salaris vermeld op hun arbeidscontract werd driemaandelijks in Ecuador gestort) en ze werden soms geslagen. Een van de zussen was door de Nederlandse autoriteiten onderschept en terug naar Ecuador gebracht. Daar nam een van de verdachten contact met haar op. Hij dreigde ermee haar zus 4 jaar te laten werken voor haar contract, indien ze niet terugkwam, wat ze toen ook gedaan heeft.

Het derde slachtoffer werkte als poetsvrouw in een gezin in Antwerpen, die haar betaalde maar ze moest al haar opbrengsten afstaan aan de verdachten, die elke drie maanden 120 USD naar haar ouders opstuurden.

De rechtbank erkent dat er grijze zones blijven bestaan (o.m. over het aantal uur dat de slachtoffers dagelijks moesten werken), en dat het niet uit te sluiten valt dat de slachtoffers bepaalde verklaringen hebben aangedikt, toch meent hij dat de tenlastelegging van artikel 77 *bis* bewezen is. De verklaringen van de drie slachtoffers stemmen overeen, er is dwang gebruikt om ze te laten werken (via het "arbeidscontract" en het feit dat ze steeds begeleid moesten zijn, het feit volledig afhankelijk te zijn van de verdachten, zonder verblijfsdocumenten, noch bestaansmiddelen).

De verdachten worden veroordeeld voor alle tenlasteleggingen (artikel 77 *bis*, slagen en verwondingen, tewerkstelling van vreemde arbeiders zonder toelating) tot een gevangenisstraf van 3 jaar en 8 maanden en een boete van 5.000 euro.

4. Seksuele uitbuiting

We hebben er reeds in onze inleiding op gewezen dat de rechtbanken steeds veel belang hechten aan de verklaringen van de slachtoffers, op voorwaarde dat ze door andere elementen uit het dossier worden gestaafd. Dit leidde soms tot vrijspraken, dan weer tot veroordelingen.

Zo moest de correctionele rechtbank van Gent²⁷³ een zaak onderzoeken waarin twee verdachten van Bulgaarse afkomst werden vervolgd, de eerste op basis van art. 77 *bis* en beide voor uitbuiting van prostitutie van verschillende slachtoffers (art. 380 SWB). De rechtbank heeft de verdachten gedeeltelijk veroordeeld voor de tenlasteleggingen tegen hen maar heeft hen vrijgesproken voor diezelfde aanklachten ten overstaan van een slachtoffer dat door Payoke wordt opgevolgd. Wat de inbreuk op artikel 77 *bis* betreft, stelt de rechtbank vast dat de verklaringen tussen dat slachtoffer en de eerste verdachte tegenstrijdig zijn over het moment waarop ze mekaar hebben leren kennen. Het slachtoffer verklaart dat het de verdachte is die haar in Bulgarije werk zou hebben aangeboden, terwijl de verdachte beweert haar in een café in Gent te hebben ontmoet. Wat de uitbuiting van prostitutie betreft, worden de verdachten ook vrijgesproken voor de feiten ten overstaan van dit slachtoffer. Een van de andere slachtoffers houdt immers vol dat het bewuste slachtoffer nooit voor de betrokken verdachte heeft gewerkt, wat hij reeds voordien had verklaard. De verklaringen van het slachtoffer worden dus niet bevestigd door een ander objectief element uit het dossier.

De rechtbank van Antwerpen heeft in een andere zaak op 18 februari 2003²⁷⁴ daarentegen vastgesteld dat de heel gedetailleerde verklaringen van het slachtoffer werden bevestigd door de verklaringen van sommige verdachten en door de vaststellingen van de speurders. Het slachtoffer was een minderjarige Roma van Roemeense afkomst, die was verkocht aan een van de verdachten, die haar had verkracht om haar vervolgens te prostitueren. Ze werd bovendien regelmatig geslagen.

De rechtbank wijst erop dat er soms tegenstrijdigheden zitten in de verklaringen van het slachtoffer op het ogenblik van de feiten maar dat die niet van die aard zijn om de geloofwaardigheid van haar verklaringen in twijfel te trekken. Die worden gestaafd door objectieve elementen uit het strafdossier²⁷⁵.

Tenslotte moet erop gewezen worden dat wanneer bepaalde rechtbanken niet vertrouwd zijn met de materie, ze soms tot verbazende vonnissen komen, o.m. wat betreft de gegrondheid van de burgerlijke partijstelling.

²⁷³ Corr. Gent, 22 januari 2003, 9de k. Dit vonnis is definitief.

²⁷⁴ Corr. Antwerpen, 18 februari 2003, k. 4C. Dit vonnis is definitief.

²⁷⁵ De drie verdachten van Joegoslavische afkomst waren vervolgd op basis van art. 77 *bis* en voor uitbuiting van prostitutie. De eerste werd bovendien nog vervolgd voor verkrachting. De rechtbank veroordeelt de eerste verdachte voor de tenlastelegging te zijner laste, waarbij de twee eerste werden veroordeeld voor uitbuiting van prostitutie maar vrijgesproken voor de tenlastelegging van art. 77 *bis*.

Zo heeft de correctionele rechtbank van Tongeren tweemaal verdachten veroordeeld op basis van artikel 77 *bis* maar de burgerlijke partijstelling ontvankelijk doch ongegrond verklaard omdat het slachtoffer uit vrije wil naar België was gekomen en wist dat ze zich zou laten prostitueren zodat de rechtbank niet inzag wat de geleden schade wel kon zijn²⁷⁶.

Zo moest ook de correctionele rechtbank van Antwerpen²⁷⁷ onlangs een zaak van seksuele uitbuiting opnieuw onderzoeken, op verzet van een van de verdachten. De rechtbank was van oordeel dat de verdachte niet had bijgedragen tot het binnenkomen van het slachtoffer op het grondgebied zodat hij werd vrijgesproken voor de tenlastelegging bedoeld in artikel 77 *bis*²⁷⁸. De rechtbank verklaarde zich voorts onbevoegd om de burgerlijke partijstelling van het centrum te onderzoeken. De verdachte werd daarentegen wel veroordeeld voor aanklacht 380 van het strafwetboek, met als verzwarende omstandigheid het misbruiken van een kwetsbare positie²⁷⁹.

²⁷⁶ Corr. Tongeren, 14 november 2001, 8ste k. : verdachte is veroordeeld o.m. op basis van artikel 77 *bis*, terwijl de rechtbank de burgerlijke partijstelling van het slachtoffer en Payoke ontvankelijk maar ongegrond verklaart. Deze interpretatie is terecht herzien door het Hof van Beroep van Antwerpen op 28 maart 2003, 8ste k., die de burgerlijke partijstellingen gegrond en (gedeeltelijk) ontvankelijk heeft verklaard; Corr. Tongeren, 2 februari 2004, 9de k. In deze zaak hadden een slachtoffer en het CGKR zich burgerlijke partij gesteld. De rechtbank stelt vast dat het slachtoffer wist dat ze zich zou prostitueren en ze heeft daarmee ingestemd. Indien ze gedwongen was geweest, was er niets die haar tegenhield te ontsnappen of op eigen initiatief klacht in te dienen, wat niet is gebeurd. Op basis van deze vaststelling acht de rechtbank de burgerlijke partijstelling van het CGKR ontvankelijk maar niet gegrond. De rechtbank kent daarentegen wel een schadevergoeding toe aan het slachtoffer (1.000 euro schadevergoeding 1 euro morele schade).

²⁷⁷ Corr. Antwerpen, 13 augustus 2004, vak. k.

²⁷⁸ Deze tenlastelegging doelt eveneens op het verblijf.

²⁷⁹ Volgens ons had dit het er hem logischerwijze moeten toe brengen eveneens de tenlastelegging onder 77 *bis* vast te stellen.

Conclusies

Dit overzicht van de rechtspraak heeft ten eerste aangetoond dat het belangrijk is de procedureregels te respecteren, om het risico te vermijden dat men te maken krijgt met rechters die de wet zo strikt interpreteren dat ze beslissingen nemen die dramatische gevolgen voor het slachtoffer kunnen hebben.

De eerste zaak die we hebben onderzocht, heeft duidelijk gemaakt dat een wettelijk kader voor bijzondere opsporingsmethodes noodzakelijk was voor meer transparantie en rechtszekerheid bij de toepassing ervan.

In de tweede zaak hadden we het over het praktische probleem van de tolken en hun hoedanigheid als beëdigd vertaler. In de bewuste zaak had het arrest van het Hof van Beroep in Brussel zijn epiloog mogen krijgen voor het Hof van Cassatie. De zaak heeft tenminste de verdienste gehad de aandacht te vestigen op het steeds terugkerende probleem van het aantal beschikbare tolken en op de noodzaak een duidelijk kader voor de functie van tolk te scheppen.

We hebben vervolgens een aantal belangrijke dossiers inzake mensensmokkel besproken, waarin rechtbanken en hoven verwezen naar artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980, gelet op de enorme bedragen die de trafikanten ontvangen en de erbarmelijke behandeling van de slachtoffers (levensgevaarlijke omstandigheden bij transport, safe-houses waarin ze in mensonterende omstandigheden opeengepakt zitten, slechte behandeling, ...)

Ook inzake economische uitbuiting hebben we een aantal belangrijke beslissingen vermeld, o.m. inzake bedelarij, vervaardiging en verkoop van ambachtelijke voorwerpen,....

Bij seksuele uitbuiting tenslotte, zijn de verklaringen van de slachtoffers essentieel, op voorwaarde dat ze worden gestaafd door andere objectieve elementen uit het dossier. In dit verband hebben we kunnen aantonen dat sommige rechtbanken die minder vertrouwd zijn met deze problematiek, soms verrassende uitspraken doen, o.m. inzake de gegrondheid van de burgerlijke partijstelling.

IV. NAAR EEN NIEUWE INTERDEPARTEMENTALE

1. De Interdepartementale Coördinatiecél ter bestrijding van de internationale mensenhandel.

De complexiteit van het fenomeen van de internationale mensenhandel en de structurele en evolutieve aard ervan, vergen een efficiënte coördinatie en ondersteuning van het uitgestippelde beleid. De Parlementaire Onderzoekscommissie voor de mensenhandel heeft het belang benadrukt van een permanente coördinatie en opvolging van het fenomeen. Het laatste hoofdstuk van het eindverslag van de Commissie is overigens volledig gewijd aan de 'Waarborgen voor een continu beleid'. In dit hoofdstuk herneemt de Commissie de idee om een instantie de opdracht toe te vertrouwen om een gecoördineerd beleid te verzekeren²⁸⁰. De regering heeft deze aanbeveling gunstig²⁸¹ beantwoord in de vorm van een KB dat de coördinatie en de opvolging van het beleid ter bestrijding van de mensenhandel toevertrouwt aan het Centrum voor gelijkheid van kansen²⁸².

In dit KB werd tevens in de oprichting voorzien van een permanente coördinatiestructuur²⁸³, de 'Interdepartementale coördinatiecél ter bestrijding van de mensenhandel', om een doeltreffende coördinatie van het beleid en de uitvoering ervan te verzekeren en het **samengaan van het sociale en het repressieve luik te waarborgen**. Het voorzitterschap van de Coördinatiecél werd aan de Minister van Justitie toevertrouwd²⁸⁴ terwijl het Centrum voor gelijkheid van kansen gelast werd met de verzekering van het secretariaat en de algemene coördinatie van de werkzaamheden²⁸⁵.

De Coördinatiecél is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle ministers en federale diensten die bij de bestrijding van de mensenhandel betrokken zijn²⁸⁶, zowel op het vlak van het humanitaire van het dossier als van het repressieve luik. De opdracht van de Interdepartementale Cel was het mogelijk maken van informatie-uitwisseling tussen alle partners in de bestrijding van de mensenhandel om zodoende een coördinatie te bekomen van de acties op het terrein en een efficiënt beleid te ontwikkelen. De Cel is eveneens een platform voor kritische evaluatie van de resultaten en de evolutie op het terrein en kan desgevallend bijdragen tot het formuleren van voorstellen en aanbevelingen op vlak van de bestrijding van de mensenhandel. De Cel kan tevens initiatieven nemen om coördinatiestructuren op te zetten op het niveau van de gerechtelijke arrondissementen.

²⁸⁰ *Doc.*, Kamer van Volksvertegenwoordigers, nr. 673/7-91/92 (B.Z.), 18 maart 1994, pp. 102 - 104.

²⁸¹ Antwoord van de Regering op het Verslag van de Parlementaire Onderzoekscommissie voor de mensenhandel, *Doc.*, Kamer, nr. 673/9-91/92 (B.Z.), 15 september 1994, Bijlage V.

²⁸² KB van 16 juni 1995 betreffende de opdracht en de bevoegdheid van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding inzake de bestrijding van de internationale mensenhandel, alsook tot uitvoering van artikel 11 § 5 van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie, *BS*, 14 juli 1995.

²⁸³ *Idem.*

²⁸⁴ Artikel 4, KB 16 juni 1995, *BS*, 14 juli 1995.

²⁸⁵ Artikel 1 en 4, KB 16 juni 1995, *BS*, 14 juli 1995.

²⁸⁶ Artikel 5, KB 16 juni 1995, *BS*, 14 juli 1995.

Een concreet resultaat van het werk van de Coördinatiecel was de publicatie in het Staatsblad van de aanvullende omzendbrief van 13 januari 1997²⁸⁷ met betrekking tot de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel die een verduidelijking beoogde van de praktische toepassingsmodaliteiten van de maatregelen voorzien in de omzendbrief van 7 juli 1994²⁸⁸. Tevens werden er werkgroepen opgericht rond concrete thema's. Zo heeft de werkgroep 'Europa' de standpuntbepaling van België ondersteund in het kader van de initiatieven die plaatshadden in 1996. Deze werkgroep bereidde samen met het Ministerie van Buitenlandse Zaken de deelname van België aan de conferentie over vrouwenhandel in Wenen in juni 1996 voor. Diezelfde werkgroep werkte eveneens aan het Gemeenschappelijk Actieplan inzake mensenhandel dat door de toenmalige Minister van Justitie werd voorgesteld tijdens de informele vergadering van de Raad van Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken op 26 en 27 september 1996 in Dublin.

De Coördinatiecel is de eerste keer samengekomen in november 1995. In 1996 waren er twee plenaire vergaderingen nl., in april en in december. De laatste vergadering dateert van 20 december 1999. Het ontbreken van een vaste structuur en het hoge aantal deelnemers is daar duidelijk niet vreemd aan. De sterkte van deze Interdepartementale Coördinatiecel, het verzamelen van alle diensten die betrokken zijn bij de strijd tegen de internationale mensenhandel, was ons inziens tevens haar zwakte.

Vanuit de vaststelling dat de werking van de Coördinatiecel wat in het slop was geraakt, heeft de Eerste Minister in december 2000 het initiatief genomen om, in het kader van zijn coördinerende en sturende opdracht binnen de regering, een Task Force 'Mensenhandel' op te richten. Deze Task Force 'Mensenhandel', onder voorzitterschap van Dhr. De Ruyver, veiligheidsadviseur van de Eerste Minister, nam, onder dezelfde samenstelling als de Coördinatiecel, de taken van de Cel over. De Task Force vergaderde tweewekelijks en de werkzaamheden resulteerde uiteindelijk in een Ontwerp van KB betreffende de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel. De voorgestelde structuur in het nieuwe KB²⁸⁹ betreffende de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel zou, door de creatie van een Bureau, dit euvel moeten verhelpen en een meer continue werking moeten mogelijk maken.

2. Koninklijk Besluit betreffende de bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel

De kern van het Koninklijk Besluit wordt bepaald door drie elementen:

- De noodzaak om een (geïnformatiseerd) informatienetwerk uit te bouwen, dat niet alleen de beschikbare informatie centraliseert, maar deze ook verder zou moeten analyseren en uitdiepen en toegankelijk maken voor de diverse actoren.
- De noodzaak te komen tot een dynamisering van de bestaande Interdepartementale Coördinatiecel.

²⁸⁷ Richtlijnen van 13 januari 1997 aan de Dienst Vreemdelingenzaken, parketten, politiediensten, inspectie van de sociale wetten en de sociale inspectie omtrent de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel, *BS*, 21 februari 1997, artikels 8, 2° en 3° en artikel 10 gewijzigd op 17 april 2003, *BS*, 27 mei 2003.

²⁸⁸ Omzendbrief van 1 juli 1994 betreffende de afgifte van verblijfs- en arbeidsvergunningen (arbeidskaarten) aan vreemdelingen, slachtoffers mensenhandel, *BS*, 7 juli 1994.

²⁸⁹ KB van 16 mei 2004 betreffende de bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel (*BS*, 28 mei 2004).

- Het behoud, en zelfs versterken van de rol van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, die het in het kader van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie had gekregen²⁹⁰.

2.1. De Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensenhandel en mensensmokkel

De Interdepartementale Coördinatieceel werd opgericht bij het KB van 16 juni 1995²⁹¹. Zij nam reeds meerdere concrete initiatieven (cfr. supra) maar zoals hierboven al werd aangegeven, zijn haar activiteiten wat op de achtergrond geraakt. De Coördinatieceel moet opnieuw de spil vormen van het te ontwikkelen geïntegreerd beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, met **zowel een beleidsuitvoerende als beleidsvoorbereidende rol**. Zij moet vooreerst instaan voor een gestroomlijnde beleidsuitvoering door:

- als overlegorgaan te fungeren voor alle actoren, waar een efficiënte coördinatie van de beleidsuitvoering plaatsvinden;
- het beleid van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (IAMM) te bepalen, zodat de geïnformatiseerde informatie-uitwisseling tussen de verschillende partners optimaal wordt georganiseerd;
- als kritische evaluator op te treden van de bereikte resultaten. Deze ex-post evaluatie zal uiteraard ook dienen om haar beleidsvoorbereidende rol te kunnen vervullen.

Om zowel de beleidsuitvoerende als de beleidsvoorbereidende rol zo optimaal mogelijk te vervullen, werd de samenstelling²⁹² uitgebreid met onder meer vertegenwoordigers van het beleidsniveau, m.n. vertegenwoordigers van de Eerste Minister en de Vice-Eerste Ministers. Bovendien voorziet het KB een Bureau²⁹³, waarin de diensten zijn vertegenwoordigd die direct betrokken zijn bij het IAMM, dat als technisch orgaan de vergaderingen van de coördinatieceel moet voorbereiden en de beslissingen ervan uitvoeren. Deze structurele versterking van de bestaande Coördinatieceel zal o.i. de slagkracht ervan aanzienlijk vergroten.

²⁹⁰ BS, 25 april 1995, err., BS, 17 juni 1995, err., BS, 6 juli 1995.

²⁹¹ KB van 16 juni 1995 betreffende de opdracht en de bevoegdheid van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding inzake de bestrijding van de internationale mensenhandel, alsook tot uitvoering van artikel 11 § 5 van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie, BS, 14 juli 1995.

²⁹² Samenstelling: vertegenwoordiger van de Eerste Minister, van elke Vice-Eerste Minister, Minister van Justitie, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Werkgelegenheid, Sociale Zaken, Maatschappelijke Integratie, Ontwikkelingssamenwerking, College van Procureurs-Generaal, Federaal Parket, Dienst voor het Strafrechterlijk Beleid FOD Justitie, Directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele rechten en vrijheden FOD Justitie, Centrale Cel Mensenhandel Federale Politie, Veiligheid van de Staat, Dienst Vreemdelingenzaken FOD Binnenlandse Zaken, Inspectie Sociale Wetten FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Bijzondere Belastinginspectie FOD Financiën, Dienst Sociale Inspectie FOD Sociale Zekerheid, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, Child Focus.

²⁹³ Dienst Strafrechterlijk Beleid FOD Justitie, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, Dienst Vreemdelingenzaken FOD Binnenlandse Zaken, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Centrale Cel mensenhandel Federale Politie, Veiligheid van de Staat, Dienst Sociale Inspectie FOD Sociale Zekerheid, Dienst Inspectie van de Sociale Wetten FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

2.2. Het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (IAMM)

Opdat zowel op het beleidsniveau als op het terrein goede keuzes kunnen worden gemaakt in het kader van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, is een goede kennis van en inzicht in beide fenomenen van primordiaal belang. Tal van nuttige en relevante informatie aangaande mensenhandel en mensensmokkel is nog steeds sterk verspreid over de verschillende departementen, diensten en instellingen. Bovendien is deze informatie partieel en vaak onvolledig. Dit kan aanleiding geven tot informatieverlies en mogelijk zelfs tot een verkeerde voorstelling van zaken. Om hier een aan tegemoet te komen werd het IAMM opgericht onder de voogdij van de Minister van Justitie en de Minister van Binnenlandse Zaken²⁹⁴. Dit IAMM dient te worden beschouwd als een 'informatienetwerk' waarin de leden van de Cel samenwerken om de informatie over mensenhandel en mensensmokkel uit hun departement, dienst of instelling volgens een goed omschreven informatiepatroon met elkaar delen. Het IAMM wil zich echter niet beperken tot een loutere informatie-uitwisseling. De hiervoor vermelde gegevens laten immers toe om tal van relevante strategische analyses en studies uit te voeren. Opgemerkt dient te worden dat de analyses en studies verder willen reiken dan een louter reactieve verslaggeving. Zij kunnen namelijk ook preventiepijlers openen. Verder kunnen zij ook een beeld verschaffen aangaande nieuwe handel en smokkel methoden. De analyses en studies worden op hun beurt teruggekoppeld aan de verschillende leden van de Cel die deze, naargelang hun eigen bevoegdheden, finaliteiten en doelstellingen, kunnen aanwenden om strategische of beleidsbeslissingen te nemen of te ondersteunen.

Daar het de leden van de Cel zijn die de informatie van IAMM moeten aanleveren, en gezien het feit dat de Cel het terugkoppelings- en controle-orgaan is aangaande de werking van het IAMM, spreekt het vanzelf dat zij een uiterst belangrijke plaats inneemt in de werking en het welslagen van het project. Doch, aangezien de Cel in beginsel slechts twee keer per jaar dient samen te komen, kan zij onmogelijk de dagdagelijkse werking en functionering van het IAMM op zich nemen. Er werd dan ook een specifiek orgaan opgericht, het Beheerscomité²⁹⁵, dat kan beschouwd worden als een instelling van dagelijks bestuur.

Primordiaal in de geïntegreerde aanpak is een vlotte informatieflex tussen de verschillende actoren betrokken bij de strijd tegen beide fenomenen. De enige kans dat de ingezamelde geanonimiseerde gegevens van de diverse partners door strategische analisten van het IAMM tot geloofwaardige geïntegreerde strategische analyses kunnen worden verwerkt, *is evenwel dat wordt uitgegaan van een geïntegreerd en gestandaardiseerd datacollectieplan*. Dit houdt in dat de diverse partners bij het aanleveren van de respectieve data waarover ze beschikken in een eenvormige en overkoepelende geïntegreerde datacollectie-logica intreden, zodat het IAMM meer wordt dan een postbus voor diverse stukjes disparate, naar structuur niet-gelijkvormige en dus niet vergelijkbare kwantitatieve gegevens,

²⁹⁴ Art. 12 K.B. 16 mei 2004, B.S. 28 mei 2004

²⁹⁵ Art. 16, idem: Een vertegenwoordiger van de Dienst Strafrechterlijk Beleid die zowel het voorzitterschap als het secretariaat van het Beheerscomité waarneemt, een vertegenwoordiger van de Dienst Vreemdelingenzaken, een vertegenwoordiger van het College Procureurs-Generaal, een vertegenwoordiger van de Centrale Cel Mensenhandel van de Federale Politie, een vertegenwoordiger van de Veiligheid van de Staat, een vertegenwoordiger van het Federaal Parket, een vertegenwoordiger van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, een vertegenwoordiger van de dienst Sociale Inspectie, een vertegenwoordiger van de Dienst inspectie van de sociale wetten, een vertegenwoordiger van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor Racismebestrijding en een strategisch analist van het IAMM.

aangeleverd volgens de inzichten, standaarden en variabelen die elk van de partners op vandaag hanteren. *Absolute standaardisering en fijnmazigheid van door de diverse partners bijgehouden en aangeleverde variabelen is m.a.w. een basisvoorwaarde voor een goed functionerend IAMM.*

Het voorbije jaar heeft het Centrum een geïnformatiseerde databank opgezet van de slachtoffers mensenhandel die via de drie gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel (Payoke, Pag-Asa en Surya) geregistreerd werden. Voor Payoke en Pag-asa werden de dossiers vanaf 1999 ingegeven en voor Surya vanaf 1 januari 2003. Input in deze databank gebeurt rechtstreeks door de betreffende gespecialiseerde centra aan de hand van een bijzonder uitgebreide vragenlijst. Hiermee beschikt het Centrum als eerste van de diverse betrokken partners over erg fijnmazig, gestandaardiseerde en centraal bijgehouden data inzake de diverse aspecten van de problematiek van mensensmokkel en mensenhandel. Als dusdanig beschikken het CGKR en drie gespecialiseerde centra over een ruwe schat aan geanonimiseerde data over slachtoffers van mensenhandel, met name inzake sociale anamnese, administratieve status, reisdocumenten, leefsituatie in herkomstland (voorafgaand aan slachtofferschap), reisroute, rekruteringsproces, passeurs, type en aard van de uitbuiting, schuldbindingsituatie, aard van de drukkingsmiddelen t.a.v. het slachtoffer, stand gerechtelijke procedure, slachtofferbegeleiding en graad van integratie.

Zowel het CGKR (ontwerp vragenlijst, technische uitbouw en design databank met gebruiksvriendelijke webinterface, blijvende investering in verdere technische performantie van het IT-systeem en rapportagecapaciteit via de webinterface) als de drie gespecialiseerde centra (een niet te onderschatten engagement om systematisch de data van alle slachtofferdossiers in te putten) hebben grote inspanningen geleverd om deze ruwe slachtofferdata in statistisch exploiteerbare vorm te verzamelen. Op korte termijn is nu een eerste wetenschappelijke verantwoorde statistische analyse en exploitatie van deze ruwe data noodzakelijk.

2.3. Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

De rol van het CGKR blijft deze van participierend observator en niet deze van beleidsactor. Het moet immers in volle onafhankelijkheid zijn jaarrapport kunnen publiceren en zo het beleid kritisch kunnen evalueren. De jaarrapporten van het CGKR hebben ervoor gezorgd dat de afgelopen jaren de politieke en maatschappelijke aandacht voor het fenomeen mensenhandel onverminderd is gebleven. Het Centrum kan die rol van kritisch observator maar opnemen als het voldoende betrokken wordt bij de initiatieven die vanuit de betrokken sectoren worden genomen. De participatie krijgt vorm via het secretariaat van de Coördinatieceel en het Bureau alsmede als lid van het beheerscomité van het IAMM. Of zoals we het reeds in ons jaarverslag 1996 uitdrukten: *'het Centrum heeft de vastberaden intentie om, als secretariaat dat belast is met de algemene coördinatie van de werkzaamheden, alles in het werk te stellen opdat de Interdepartementale Coördinatieceel zou uitgroeien tot een efficiënt en dynamisch instrument ter bestrijding van de internationale mensenhandel'*²⁹⁶.

²⁹⁶ Evaluatierapport over de evolutie en de resultaten van de bestrijding van de internationale mensenhandel, CGKR, maart 1996, *mensenhandel: naar een beleid van gezamenlijke wil*, p. 31-32.

